ఉపనిషత్తులు

కఠోపనిషత్

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

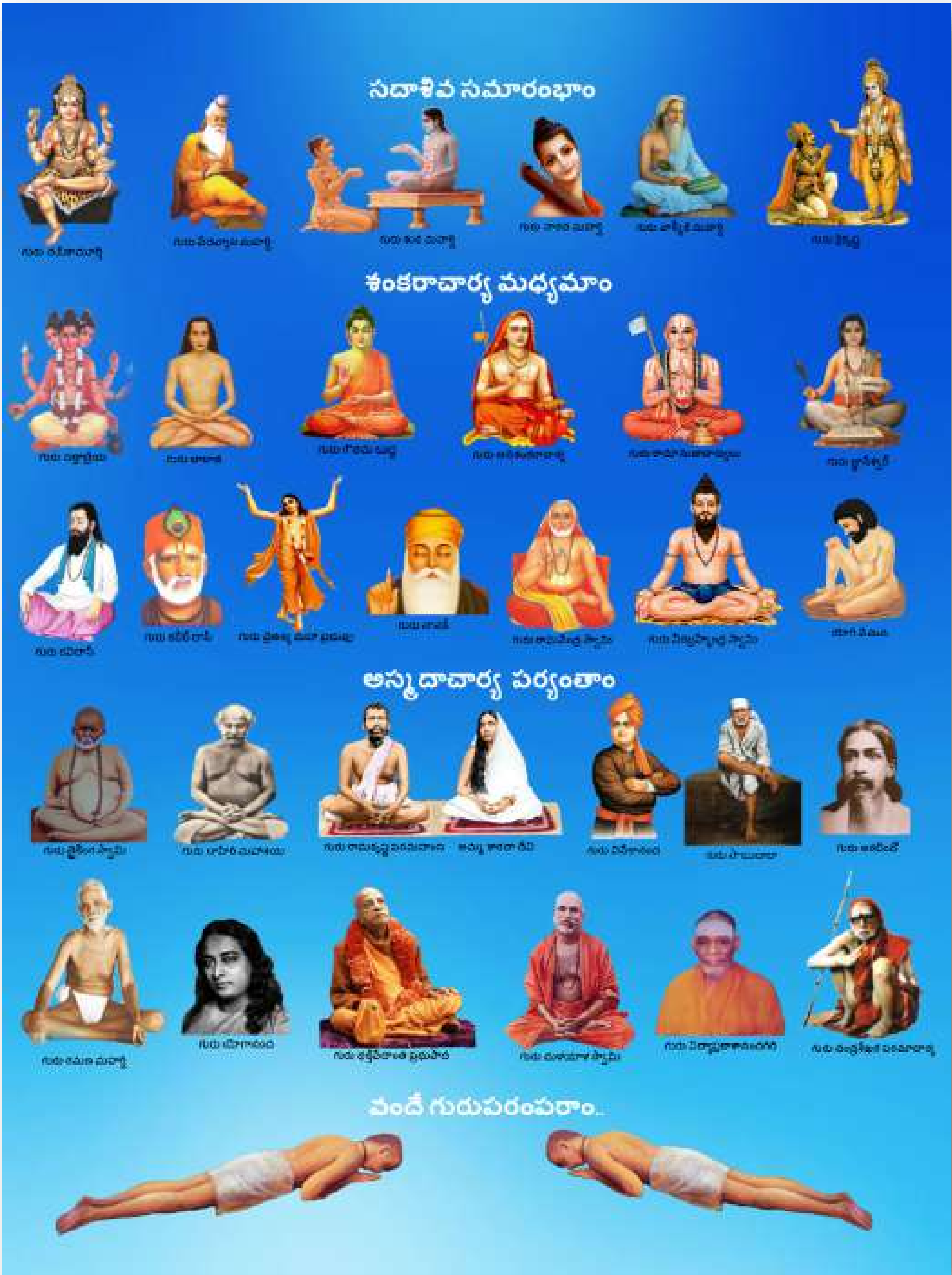
సదాశివ సమారంభాం
శంకరాచార్య మధ్యమాం
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
వందే గురుపరంపరాం..

Free Gurukul

"ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్" ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in
2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్ధం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుపు మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org Mobile App: Free Gurukul email: support@freegurukul.org
Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

" మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికి అందించబడాలి "

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ ఆఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీరస్తు.

కఠోపనిషత్తు

అనుభూతిప్రకాశ, ఆత్మపురాణ సహిత

కృష్ణయజుర్వేదాంతర్గతము.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదభాష్యము ననుసరించి

శ్రీ కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారిచే

వ్రాయబడిన

సాంధ్రటీకాతాత్పర్యములు.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

All Rights Reserved]

[వెల రు. 2—0—0

ఉపోద్ఘాతము.

వేదములు ఋక్, యజుస్, సామ, అథర్వణము లను పేరులతో ౪ అని వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. వేదైకదేశములగు ఉపనిషత్తులు వేదములకు శిరోభాగములగుటచేత వేదాంతము లని చెప్పఁబడుచున్నవి. ప్రస్తుతమైన ఈకఠోపనిషత్తు యజుర్వేదమునకుసంబంధించినది. యజుర్వేదము మరల కృష్ణమనియు, శుక్లమనియు రెండుగా విభజింపఁబడియున్నది. కృష్ణ శుక్లాత్మకమగు యజుర్వేదమంతయు కలసి ౮౬ శాఖలని కొందఱును, ౧౦౧ శాఖలని కొందఱును తలంచుచున్నారు. ౮౬ శాఖ లనువారిమతమునందు కృష్ణయజుస్సునకు ౭౧ శాఖలు, శుక్లయజుస్సునకు ౧౫ శాఖలు అనియు, ౧౦౧ శాఖ లనువారిమతమునందు కృష్ణయజుర్వేదమునకు ౮౬ శాఖలనియు, శుక్లయజుర్వేదమునకు ౧౫ శాఖలనియు నెఱుంగవలయును. కృష్ణయజుర్వేదముయొక్క శాఖలలో దాదాపు ౨౭ శాఖలయొక్క పేరులు మాత్రమే తెలియవచ్చుచున్నవి. వానిలో చరకశాఖలు ౧౨, మైత్రాయణీయశాఖలు ౭, తైత్తిరీయశాఖలు ౮ మొత్తము ౨౭ శాఖలయొక్క నామములే చరణవ్యూహాది గ్రంథములందు గలవు. ప్రస్తుతమైన కఠోపనిషత్తు చరకశాఖలయొక్క ౧౨ శాఖలలో నొకటియగు కఠశాఖను చేరినదని గ్రహింపవలయును.

దీనిని కఠోపనిషత్తనియు, కాఠకోపనిషత్తనియు వ్యవహరించెదరు. సుప్రసిద్ధములగు దశోపనిషత్తులలో నీకఠోపనిషత్తు నొకటి. ఇందు రెండధ్యాయములుగలవు. ఒక్కొక్క అధ్యాయమునకు మూఁడేసి వల్లులచొప్పున మొత్తము ౬ వల్లులుగా గ్రంథము విభక్తము. ముద్రితాముద్రితగ్రంథములందు వల్లులు వేర్వేరుగ పరిగణింపఁబడియున్నను శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యులవారి కాఠకోపనిషద్భాష్యమునందు "సంసారకారణస్యోపఘాతకత్వేన తస్మాదుపనిషత్ బ్రహ్మణః స్వరూపావబోధకత్వా యుక్తమిదం వక్ష్యే వల్ల్యాదర్శకత్వాత్" అని చెప్పియుండుటచేత ప్రథమాధ్యాయముగనే భాష్యకారునకు అభిప్రేతమని తెలియవచ్చుచున్నది.

కఠోపనిషత్తు—భగవద్గీతలు—బ్రహ్మగీతలు.

బ్రహ్మసూత్రములందు ఉపనిషత్తులకు శ్రుతియనియు, భగవద్గీతలకు స్మృతియనియు తెలుపుచుఁగ వ్యవహరింపఁబడియున్నది. శ్రుతిప్రతిపాదితమగువిషయమునే స్మృతియు ప్రతిపాదించునని శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము. భగవద్గీతయందు ఇతరోపనిషత్తులందు ప్రతిపాదింపఁబడినవిషయములు అనేకములు చెప్పఁబడియున్నను కఠోపనిషత్సంబంధములగు విషయములు చాలవఱకు సంగ్రహింపఁబడినవి. కొన్ని మంత్రములుగూడ అట్లే భగవద్గీతయందును బ్రహ్మగీతలయందును చేర్పఁబడినవి చూడుడు:—

ఇంద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః,
మనసస్తు పరా బుద్ధి ర్బుద్ధేరాత్మా మహాన్ పరః. కఠ. ౧-౩-౧౦.

ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహు రింద్రియేభ్యః పరం మనః,
మనసస్తు పరా బుద్ధి ర్యో బుద్ధేః పరతస్తు సః. భగవద్గీత. ౩-౪౨.
ఊర్ధ్వమూలోऽవాక్శాఖ ఏషోऽశ్వత్థస్సనాతనః,
తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే,
తస్మిం ల్లోకాః శ్రితా స్సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన. కఠ. ౨-౩-౧.
ఏతద్వైతత్.
ఊర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహు రవ్యయం,
ఛందాంసి యస్య పర్ణాని యస్తం వేద స వేదవిత్. భగవద్గీత. ౧౫-౧.
న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చి న్నాయం కుతశ్చి న్న బభూవ కశ్చిత్,
అజో నిత్య శ్శాశ్వతోऽయం పురాణో న హన్యతే హన్యమానే శరీరే.
కఠ. ౧-౨-౧౮.

న జాయతే మ్రియతే వా కదాచి
న్నాయం భూత్వా భవితా వా న భూయః,
అజో నిత్య శ్శాశ్వతోऽయం పురాణో
న హన్యతే హన్యమానే శరీరే. భగవద్గీత. ౨-౨౦.
హంతా చే న్మన్యతే హంతుం హతశ్చే న్మన్యతే హతం,
ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయం హంతి న హన్యతే. కఠ. ౧-౨-౧౯.
య ఏనం వేత్తి హంతారం యశ్చైనం మన్యతే హతం,
ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయం హంతి న హన్యతే. భగవద్గీత. ౨-౧౯.

ఇట్టి యనేకమంత్రములు కఠోపనిషత్తునుండి భగవద్గీతల యందు పరిగ్రహింపఁబడియున్నవి. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత బ్రహ్మగీతలనుండి యుద్ధరింపలేదు.

కఠోపనిషత్తు — బ్రహ్మసూత్రములు.

ఈ యుపనిషన్మంత్రములలో కొన్ని మంత్రములు బ్రహ్మసూత్రములందు విషయవాక్యములుగా పరిగ్రహింపఁబడినవి.

మఱికొన్ని సూత్రార్థనిర్ణయమందు ప్రమాణార్థము గై కొనఁ బడినవి. వానిని పాఠకులయుపయోగార్థ మిట ప్రదర్శించు చున్నాఁడను:—

౧ కఠ. యస్య బ్రహ్మ చ క్షత్రంచ, ౨–౨౫ మంత్రము,

సూ. అత్తా చరాచరగ్రహణాత్. ౧–౨–౯ సూత్రమునందును,

౨. కఠ. ఋతం పిబంతౌ ౩–౧ మంత్రము,

సూ. గుహాం ప్రవిష్టావాత్మానౌ హి తద్దర్శనాత్. ౧–౨–౧౧ సూత్రమునందును,

౩. కఠ. ఆత్మానం రథినం విద్ధి. ౩–౩ మంత్రము,

సూ. విశేషణాచ్చ. ౧౨ సూత్రమునందును,

౪. కఠ. మహతః పరమవ్యక్తం. ౩–౧౧ మంత్రము,

సూ. ఆనుమానికమప్యేకేషామితి చేన్న శరీరరూపకవిన్యస్త గృహీతేర్దర్శయతి చ. ౧–౪–౧ సూత్రమునందును,

౫. కఠ. న తత్ర సూర్యో భాతి, ౫.౧౫ మంత్రము,

సూ. ఆత్మకృతేః పరిణామాత్. ౧–౪–౨౬ సూత్రమునందును,

౬. కఠ. అంగుష్ఠమాత్రః పురుషః, ౪–౧౨ మంత్రము,

సూ. శబ్దాదేవ ప్రమితః. ౧–౩–౨౪ సూత్రమునందును,

౭. కఠ. యదిదం కించ. ౬–౨ మంత్రము,

సూ. కంపనాత్ ౧–౩–౩౯ సూత్రమునందును,

౮. కఠ. అశబ్దమస్పర్శ మరూపమవ్యయం. ౩–౧౫ మంత్రము,

సూ. వదతీతిచేన్న ప్రాజ్ఞో హి ప్రకరణాత్. ౧–౪–౫

సూ. అరూపవదేవహి తత్ప్రధానత్వాత్. ౩–౨–౧౪ అను సూత్రమునందున్నూ

౯. కఠ. ౧. నిత్యోనిత్యానాం చేతనశ్చేతనానా మేకో బహూనాం. ౫–౧౩;

౨. శ్వే. ఉ. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు ౬–౧౩;

౩. ఆద్యన్తౌ ధర్మా దన్యత్రాపరాత్ ౭.౧.౪;

౪. లోకానికమ్య్యర్థమూనాధ కస్తి ౧.౧.౧౫;

౫. న భాధయతే ప్రియతే వా ౭.౧.౧౯;

౬. సాంకేతిక లక్షణ ప్రత్యయమ్ ౫.౬;

౭. యోనిమాత్ర ప్రత్యయేనే ౫.౭;

౮. స్వరూపాంతరం జాతిన్తరం ౪.౪;

౯. యత్తేనా లక్షణ ౪.౧౦;

౧౦. లేప కర్తవ్యం గుణాదికమ్ ప్రత్యయ ౭.౧.౭ అను సూత్ర

ములు,

సూ. శ్రద్ధా చేత వైన సమవాయ ప్రత్యేక ౧.౪.౯ అనుసూత్రము

లందును,

౧౧. సూ. ౧. బద్ధే రాజ్ఞా సమాన్యర్థ రథ. ౩.౧.౧;

౨. సహోత్తరం విధ్యాత్మానం. రథ. ౭.౭. అనుసూత్రములను,

సూ. యథాద్యర్థ్యం. ౧.౪.౭ అనుసూత్రమునందును,

౧౨. సూ. అష్టాదశ సాధ్యం విధ్య. రథ. ౩.౩ సూత్రము,

సూ. అంతరాత్మానుమతే ప్రత్యయ లక్షణానికి చేసా విధానత్. ౭.౩.౧౫

అనుసూత్రమునందును,

౧౩. సూ. షట్ స్త్రియా నర్త్యధర్మాంతరాత్. ౫.౧౧ సూత్రము,

సూ. స్త్రీలింగ ౭.౩.౪.౭ సూత్రమునందును,

౧౪. సూ. ౧. న సాంప్రదాయిక ప్రతిధారిణాం. రథ. ౭.౭ సూత్రము,

సూ. సంయమనే తత్సమాచారేణ సామాన్యేన తద్ధితత్వాత్.

౩.౧.౧౩ సూత్రమునందును,

౧౫. సూ. ౧. యు నిమిత్తేషు లాగ బ్రి. ౫.౯;

౨. లేలాయమ్య ప్రత్యాహార. ౩.౭౩;

౩. రామాణాం త్యక్తాత్మనా. ౧.౭౪ సూత్రములను,

సూ. ప్రకాశాదివచ్చావైశేష్యం. ౩-౨-౨౫ సూత్రమునందును,

౧౫. మం. మనసైవేదమాప్తవ్యం. ౪-౧౧ మంత్రము,

సూ. అపిచైవమేకే. ౩-౨-౧౩ సూత్రమునందును,

౧౬. మం. పరాంచి ఖాని వ్యతృణత్స్వయంభూః. ౪-౧ మంత్రము,

సూ. అపిచ సంరాధనే ప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్. ౩-౨-౨౪ సూత్రము నందును,

౧౭. మం. ౧. సర్వే వేదా యత్పద మామనంతి. కఠ. ౨-౧౫,

౨. ఏతదాలంబనం శ్రేష్ఠమేతత్ ౨-౧౭ మంత్రములను,

సూ. దర్శయతి చ ౩-౩-౪ సూత్రమునందును,

౧౮. మం. ౧. ఏష సర్వేషు భూతేషు. కఠ. ౩-౧౨,

౨. యచ్ఛేద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞః ౩-౧౩ మంత్రములను,

సూ. ఆత్మశబ్దాచ్చ. ౩-౩-౧౫ సూత్రమునందును,

౧౯. మం. ౧. ఋతం పిబన్తౌ సుకృతస్య. కఠ. ౩-౧.

౨. అన్యత్ర ధర్మాదన్యత్రాధర్మాత్. ౨-౧౪.

౩. యస్సేతురీజానానాం. ౩-౨ మంత్రములను,

సూ. ఇయదామననాత్. ౩-౩-౩౪ సూత్రమునందును,

౨౦. మం. త్రిణాచికేతస్త్రయమేతద్విదిత్వా. కఠ. ౧-౧౮ మంత్రమును,

సూ. పూర్వవికల్పః ప్రకరణాత్స్యాత్ క్రియామానసవత్. ౩-౩-౪౫ సూత్రమునందును,

౨౧. మం. నావిరతో దుశ్చరితాత్. కఠ. ౨-౨౪ మంత్రమును,

సూ. శమాద్యుపేతస్స్యాత్తథాపితుతద్విధేః. ౩-౪-౨౭ సూత్రమునందును,

౨౨. మం. యథోదకం శుద్ధే శుద్ధం. కఠ. ౪-౧౫ మంత్రమును,

సూ. అవిభాగేన దృష్టత్వాత్. ౪-౪-౪ సూత్రమునందును,

౨౩. మం. న తత్ర సూర్యో భాతి. ౫-౧౫ మంత్రము,

సూ. దర్శయతశ్చైవం ప్రత్యక్షానుమానే ౪.౪-౨౦ సూత్రమునందును,

౨౪. మం. ౧. తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతి. ౧౬. ౬-౧-౨ మంత్రములు,

సూ. అనావృత్తిః శబ్దాదనావృత్తిః శబ్దాత్. ౪-౪-౨౨ సూత్రమునందును చర్చింపబడినవి.

ఈమంత్రములన్నియు ఆయాసూత్రములందు చక్కఁగా నిరూపింపబడియున్నవి.

నచికేతుఁడు — ప్రాచీనగ్రంథములు.

ఈయుపనిషత్తునందు బ్రహ్మవిద్యాపరతో సదాచార్యుని ఆశ్రయించి కృతార్థుఁడయిన నచికేతునియొక్క చరిత్రము చెప్పఁబడినది. కృష్ణయజుర్వేదమునందును ఇతనిచరిత్ర ఇట్లు చెప్పఁబడినది:—

ఉశన్ హవై వాజశ్రవసః సర్వవేదసం దదౌ । తస్య హ నచికేతా నామ పుత్ర ఆస । తꣳహ కుమారꣳ సన్తం । దక్షిణాసు నీయమానాసు శ్రద్ధాఽఽవివేశ । స హోవాచ । తత కస్మై మాం దాస్యసీతి । ద్వితీయం తృతీయం । తꣳహ పరీత ఉవాచ । మృత్యవే త్వా దదామీతి । తꣳహ స్మోత్థితం వాగభివదతి । గౌతమ కుమారమితి । స హోవాచ । పరేహి మృత్యోర్గృహాన్ । మృత్యవే వై త్వాఽదామితి । తం వై ప్రవసన్తం గన్తాసీతి హోవాచ । తస్య స్మ తిస్రో రాత్రీరనాశ్వాన్ గృహే వసతాత్ । స యది త్వా పృచ్ఛేత్ । కుమార కతి రాత్రీరవాత్సీరితి । తిస్ర ఇతి ప్రతిబ్రూతాత్ । కిం ప్రథమాꣳ రాత్రిమాశ్నా ఇతి । ప్రజాం త ఇతి । కిం ద్వితీయామితి । పశూꣳస్త ఇతి । కిం తృతీయామితి । సాధుకృత్యాం త ఇతి । తం వై ప్రవసన్తం జగామ । తస్య హ తిస్రో రాత్రీరనాశ్వాన్ గృహ ఉవాస । తమాగత్య పప్రచ్ఛ । కుమార

కతి రాత్రీ రవాత్సీ రితి | తిస్ర ఇతి ప్రత్యువాచ. ౪౪. కిం ప్రథమాగ్ం రాత్రి మాశ్నా ఇతి | ప్రజాం త ఇతి | కిం ద్వితీయామితి | పశూగ్ంస్త ఇతి | కిం తృతీయామితి | సాధుకృత్యాం త ఇతి | నమస్తే అస్తు భగవ ఇతి హోవాచ | వరం వృణీష్వేతి | పితర మేవ జీవన్నయానీతి | ద్వితీయం వృణీష్వేతి. ౪౫. ఇష్టాపూర్తయోర్మే ఽక్షితిం బ్రూహీతి హోవాచ | తస్మై హైతం నాచికేత మువాచ | తతో వై తస్యేష్టాపూర్తే నాక్షీయేతే | నాస్యేష్టాపూర్తే క్షీయేతే | యో ఽగ్నిం నాచికేతం చినుతే | య ఉ చైన మేవం వేద | తృతీయం వృణీష్వేతి | పునర్మృత్యోర్మే ఽపచితిం బ్రూహీతి హోవాచ | తస్మై హైతం నాచికేత మువాచ | తతో వై సో ఽప పునర్మృత్యు మజయత్. ౪౬. అప పునర్మృత్యుం జయతి | యో ఽగ్నిం నాచికేతం చినుతే | య ఉ చైన మేవం వేద.

తై. బ్రా. ౩ అష్ట. ౧౧ ప్రశ్న. ౮. అనువాకము.

౧. తా. వాజశ్రవసుఁడను విశ్వజిద్యాగము చేసెను అతనికి నచికేతుఁ డను పుత్త్రుఁ డుండెను. తండ్రి యాగదక్షిణను బుద్ధి గోవుల నిచ్చుచున్నప్పుడు నాయనా! నన్ను ఎవ్వరికిచ్చెదవు? అని రెండుమూఁడుపర్యాయములు అడిగెను. ఆమాటవిని తండ్రి కోపముగలవాఁడై మృత్యుదేవత కిచ్చెదనని చెప్పెను. కుమారుఁడు సరియని మృత్యుదేవతదగ్గఱకు పోవుటకు బయలు దేరగా ఆకాశవాణి యిట్లు పలికెను. నీవు యమధర్మరాజు ఊళ్లో లేనప్పుడు అతనియింటికిపోయి ౩ రోజులు అతనియింట ఉపవసించియుండుము. అతఁడు ఇంటికివచ్చినతరువాత నాయింటికివచ్చి ఎన్నాళ్లు అయినది అని యముఁడు నిన్ను అడుగును. అప్పుడు ౩ రోజులు అయినది అని నీవు బదులుచెప్పుము. మొదటిరోజున ఆహారమేమి? యని యడుగును. నీ ప్రజలను భక్షించితినని చెప్పుము. రెండవరోజున ఏమి భక్షించితివని యడుగును. నీపశు

ప్పులను భక్షించితినని చెప్పను. మూఁడవరోజున యేమితిన్నావని యముఁడడుగను నీవొనర్చిన సత్కార్యములను భక్షించితినని చెప్పెను. అంతట నచికేతుఁడు అట్లే యమధర్మరాజు గ్రామములో లేనప్పుడు అతనియింటికిపోయి ఆకాశవాణి చెప్పిన ప్రకారమే చేసి యముఁడు వచ్చియడుగఁగా ఆకాశవాణి చెప్పుమనినట్లే యమునకు సమాధానము చెప్పెను. అంతట యముఁడు వినయపూర్వకముగా నచికేతునకు నమస్కరించి మూఁడువరము లొసంగుచున్నాను. వలయువానిని కోరుకొనుము అని చెప్పెను. అంతట ౧ ఈశరీరముతోడనే నేను తిరిగి నాతండ్రికడకు పోవునటులను, ౨ ఇష్టాపూర్తకర్మల నెట్లు నేను చేయుచుండునట్లును, ౩ మృత్యుజ్ఞానమును అనుగ్రహింపవలయును అని కోరెను. యముఁడట్లే యొసంగెను. కనుక నాచికేతాగ్నిచయనమొనర్చిన వాఁడు ఇష్టాపూర్తకర్మలతో కూడ ప్రకాశించుచు మృత్యువును జయించి అమృతత్వమునందును, ఈవిషయము నెఱింగిన వానికిగూడ ఇష్టఫలము లభించును.

౬. మహాభారతము అనుశాసనపర్వము ౧౦౬-వ అధ్యాయమునందును నచికేతునిగూర్చియే చెప్పఁబడినది. ఈనచికేతుఁడున్నూ ఉద్దాలకిపుత్రుఁడే. కాని అచ్చట కథ మఱొకవిధముగ నున్నది. తండ్రి తీర్థానందుఁడయి నదీతీరమునందు ఉపాదిక నొనర్చి యింటికివచ్చెను. ఇంటికివచ్చిన తర్వాత తనకమండలువు, ఇధ్మలు, దర్భలు, పుష్పములు మొదలయినవానిని నదీతీరమున అందేపెట్టి మఱచివచ్చినసంగతిని గ్రహించినవాఁడయి వానిని తీసికొనిరమ్మని కుమారుఁడగు నచికేతుని పంపెను. నచికేతుఁడు నదీతీరమునకు పోవులోపలనే నదీప్రవాహమువచ్చుటచేత ఆ

కేయుచున్నట్టు యున్న ఘనమైన నదిలో కొట్టుకొనిపోయెను. కుమారుఁ డింటికి తిరిగివచ్చి తండ్రితో యీసంగతి చెప్పఁగా ఆకలితో మండుచున్న జీవాలకి మృత్యులోకమునకుపొమ్మని కోపమున తిట్టెను. ఆమాట అనఁగానే నచికేతుఁడు మూర్ఛితుఁడయి క్రిందపడిపోయెను. నచికేతునియాత్మ యమలోకమునకు పోగానే సత్యవృత్తిగలయముఁడు నచికేతుని గౌరవించినవాఁడయి నీతండ్రి కోపముతో చెప్పినమాటప్రకారము నిన్నిచ్చటికి రప్పించితిని. నీకింకా ఆయుష్యు ఉన్నది కనుక మరల భూలోకమునకుపొమ్ము అని నచికేతునితో చెప్పెను. అంతట పుణ్యకర్మలనొనర్చి స్వర్గలోకసౌఖ్యము ననుభవించుచున్న మహాత్ములను చూడవలయుననుకోరిక నాకు కలదని నచికేతుఁడు చెప్పఁగా అట్లే యని యముఁడు చూపించెను. ఒకచోట మహావైభవముతో సౌఖ్యము ననుభవించుచున్న వారిని గాంచి వీరెవ్వరని యడుగఁగా గోదానముఁజేసుకొనినవారని చెప్పి యతనికి గోదానమాహాత్మ్యమును బోధించెను. తర్వాత నచికేతుఁడు యమునిచేత అనుజ్ఞాతుఁడయి మరల స్వగృహాభిముఖుఁడయినవెంటనే గృహమునందు నిస్సంజ్ఞముగాపడియున్న నచికేతునిశరీరము చైతన్యముకలిగి లేచికూర్చుండెను. తండ్రి ఆశ్చర్యముగలవాఁడయి పుత్రునియడుగఁగా పుత్రుఁడు తాను యమలోకమునకు పోయినది మొదలుకొని తిరిగి యింటికివచ్చిన వఱకుగల సమాచారమును తండ్రికి తెలియించెను.

3. ఈ యుపనిషత్తునందు చెప్పఁబడినకథ సుప్రసిద్ధమగుటచేత మరల దాని నిచట వివరింపలేదు. తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణము

వంటలేశక ఉపనిషత్ప్రతిపాదితములైనకథలు చాలవఱకు అన్ని విషయములంతయును పరిపోషించుచున్నది. భారతోక్తము కొన్ని విషయములంతమాత్రము పరిపోషించును.

కఠోపనిషత్తు—ఇతరగ్రంథములు.

కఠోపనిషద్వర్ణనము ఆగ్నేయపురాణము ౯-వ అధ్యాయము నందున్నూ, అనుభూతిప్రకాశమునందు ౧౧-వ అధ్యాయము నందున్నూ వివరింపబడియున్నది. ఈగ్రంథాంతమునందు పై రెండధ్యాయములను చేర్చి ముద్రించియున్నారము. సూతసంహితయందుగల బ్రహ్మగీతయందు కఠోపనిషద్వివరణము ౧౦-వ అధ్యాయమునందు గలదు. కఠోపనిషన్మంత్రములు చాలవఱకు యథాప్రకారము గైకొనబడినవి.

పరమేశ్వరునియనుగ్రహాతిశయమువలన ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్య, తైత్తిరీయోపనిషత్తు లిపిధ ముగ ఆంధ్రటీకాసహితముగ ప్రకటింపబడినవి. శ్వేతాశ్వతరము ముద్రింపబడుచున్నది. ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యకో పనిషత్తులుకూడ త్వరలో ముద్రింపబడును. గుణదోషజ్ఞులగు విద్వాంసులు ప్రమాదాజ్ఞానసంభవములగుదోషములను తెలి పినయెడల కృతజ్ఞతాపూర్వముగ గ్రహించి ధన్యవాదపూర స్సరముగ ద్వితీయముద్రణమునందు సవరించుకొందుము. ఉపనిషద్గ్రంథములను సర్వాంగసౌష్ఠవముగ ముద్రించి ప్రక టించుచున్న శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండసన్స

సంస్థకు అధిపతులును, శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులవారి పుత్రులును యూమిత్రులును అగు శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారికి సహాధ్యక్షప్రోత్సాహకుఁడను పరమేశ్వరుఁడు ధనధా-న్యసమృద్ధిగను ఐశ్వర్యపుత్రపౌత్రాభివృద్ధుల నొసంగి సంపూర్ణాయు-రారోగ్యములను నొసఁగుఁగాక.

ఇట్లు,

౨౩-౧౨-౩౭
తెనాలి, గుంటూరు.

కనుపర్తి మార్కండేయశర్మ,
సంస్కృత శ్రీరామకృష్ణ పాఠశాలాధ్యక్షుఁడు.

విషయసూచిక.

ప్రథమాధ్యాయము. ప్రథమవల్లి. పుట. ౧-౪౪.

సూత్రము.	విషయము.	పుట
	పూర్వశాంతిపాఠమంత్రము.	౧, ౨
	కఠవల్ల్యుపనిషత్ప్రతిపాద్యవిషయవర్ణనము.	౨-౫
౧	వాజశ్రవసుఁడు విశ్వజిద్యాగమునొనర్చుట.	౬, ౭
౨, ౩	విశ్వజిద్యాగదక్షిణాదానమును వాజశ్రవసుని పుత్త్రుఁడగు నచికేతుఁడు చూచుచు తనతండ్రి దానార్థమిచ్చుచున్న గోవులు చిక్కినావులు కళ్యాణోత్తము అయోగ్యదానము చేయుటచేత దుర్గతిపాలగు చేయుటవలన తనతండ్రికి నరకము ప్రాప్తించునని యూహించుట.	౭-౯
౪	నన్నెవ్వరికి దక్షిణగా నిచ్చెదవని నచికేతుఁడు తండ్రియగు వాజశ్రవసుని మూఁడుమాఱులు ప్రశ్నింపఁగా మృత్యువున కిచ్చెదనని వాజశ్రవసుఁడు బదులుపలుకుట.	౯, ౧౦
౫	తండ్రి చెప్పినమాటను విని నచికేతుఁడు ఆలోచించుట, ముఖ్య మధ్యమ అధమశిష్యుల లక్షణము.	౧౦-౧౨
౬	నచికేతుఁడు తండ్రి కోపముతోఁ జెప్పిన ఆమాటను విని 'మన పూర్వులందఱు ఆడినమాటను ఆచరించినవారు కావున నీవును సత్యమునే పాలింపుము' అని తండ్రికి బోధించి తండ్రియాజ్ఞాప్రకారము మృత్యులోకమునకు నచికేతుఁడు పోవుట.	౧౨-౧౩
౭	తండ్రిమాటప్రకారము నచికేతుఁడు యమునియింటికిఁబోఁగా అయముని యమదూతలు యమునివలన అతిథిగావచ్చిన నచికేతుని పూజింపుమని యముని హెచ్చరించుట.	౧౩-౧౫

సూత్రము.	విషయము.	పుట.
౮	అతిథిపూజ చేయనివారికి వచ్చెడి దోషము.	౧౫, ౧౬
౯	యముడు నచికేతసు పూజించి నీవు కోరు ౩ వరములిచ్చెదను. గౌతముని కోపశాంతికై కోరుట.	౧౬-౧౮
౧౦, ౧౧	నాచికేతస్సు కోరు యమలోకమునుండి తిరిగివచ్చిన చిరంజీవి యనుటకుగా. సిద్ధమగు అమృతమైన స్వర్గలోకమును నిచ్చునట్టి నాచికేతస్సు చేసికొని యజ్ఞముచేయు దర్శనములు అను గ్రహించుటయు. ఇది రెండవకోరిక యనుచున్నది.	౧౮-౨౧
౧౨	నచికేతుండడిగిన మొదటివరమును యముడు దానము చేయుట.	౨౧, ౨౨
౧౩	స్వర్గలోకమును అగ్నివిద్యయు నచికేతుండడుగు రెండవవరము నడుగుట.	౨౨, ౨౩
౧౪, ౧౫	నచికేతుండడిగిన రెండవవరమును యముడు దానము చేయుట.	౨౩-౨౫
౧౬	యముడు అగ్నిచయనవిధిని నచికేతునకు బోధించి సంతుష్టుడై చేసినది యగు అగ్నిచయనము "నాచికేత చయనమను" పేరుతో నుండుగాక. యని బ్రహ్మరత్నమాలయను రత్న హారము నొసగుట.	౨౫, ౨౬
౧౭-౧౮	నాచికేతాగ్నిచయనఫలము.	౨౬-౨౮
౨౦	దేహావసానమున జీవాత్మ యున్నదా "అస్తి" యను వాదమే సత్యముగా తేలు యముడుపదేశము బోధింపుము. ఇది మూడవవరముగా కోరుట.	౨౮-౩౩
౨౧	ఇదియేను ధర్మము అతిసూక్ష్మమైనది. దేవతలకున్నూ తెలియ రానిది కావున దీనిని విడువుము. కనుక వేరువరమును కోరుకొమ్ము. మరొకవరమును కోరుకొనుమని యముడు నచికేతునకు బోధించుట.	౩౩-౩౪

సంఖ్య. విషయము. పుట.

౨౫ దేవతలందరును ఇష్టదేవతయందే యున్నారని ఆలోచించవలెనని చెప్పుట
భాష్యమునకు వ్యాఖ్యానము కాదని పూర్వపక్ష మంత్ర
లను నచికేతునకు బోధించుట. ౩౮, ౩౯

౨౬-౨౭ ప్రశ్నత్రయము, ప్రథమాధ్యాయము, విరక్తిమాహాత్మ్యము,
సాధ్యప్రాప్తికి సాధనములు, ప్రశ్న, తృతీయ వరమును భాష్యకారులు ఆ
మోక్షమును మోక్షసాధనముగా చెప్పెదరు. మరియొకరీతిని
మునకు ఆత్మస్వరూపజ్ఞానము కోరవలెనని యముడు నచి
కేతుని ప్రశంసించుట. ౩౯-౪౧

౨౮-౨౯ నిత్యానిత్యవస్తువివేకము ఆవశ్యకము భాష్య అద్వైతా
యముడు నాకు ఇవ్వుము. తరువాత ఆది ఆత్మవిచారము
నచికేతుడు నిరాకరించుట. ౪౧-౪౩

౩౦ మరణానంతరము జీవుని స్థితిని గూర్చి ఆత్మజ్ఞానము
కోరవలెనని మోక్షసాధనముగా నచికేతుడు చెప్పుట. ౪౩, ౪౪

ప్రథమాధ్యాయము. ద్వితీయవల్లి, పుట. ౪౫-౭౨.

౧ యముండు నచికేతునకు శ్రేయఃప్రేయములను ఉపదేశించు
నిశ్చయముచేసి శ్రేయమును, శ్రేయస్సును, ప్రేయస్సును విడ
దీయుటకు ఆలోచించి శ్రేయస్సునకు శ్రేష్ఠత్వమునని నిరూ
పించుట. ౪౫-౪౬

౨ శ్రేయః ప్రేయస్సులలో శ్రేష్ఠమును గ్రహించి ఆచరించ
వలెనని. నచికేతుడు శ్రేయస్సును ఏల ఆదరించె
నని భాష్యమునకు వ్యాఖ్యానము భాష్యము యొక్క మరియొకరీతి
శ్రేయస్సు, ప్రేయస్సు అని గ్రహించుట అవశ్యకమని చెప్పు
పుట. ౪౬-౪౮

మంత్రము.	విషయము.	పుట.
౩, ౪	మిత్ర శ్రేష్ఠుడైన శ్రేయస్సును కోరుచున్నాడనేత్త నాత్మ జ్ఞానోపదేశాధికారియనవి యముడు పలుకుట.	౪౮–౫౦
౫	ఆత్మానుభవయొక్క స్థితి.	౫౦, ౫౩
౬	ఆత్మానుభవము పరలోకసుఖముకంటె శ్రేష్ఠము. సాధనాంతరాయకప్రవృత్తి.	౫౩, ౫౪ / ౫౪, ౫౫
౭	ఆత్మజ్ఞానమునకు ప్రతిబంధకములేని ఆత్మజ్ఞానియైనట్టి నిపుణుడు తనకు తగిన ఆచార్యుడు లభించుట.	౫౫–౫౭
౮	ఆత్మతత్త్వము సామాన్యులైన ఆచార్యులు ఉపదేశింపదగిన దిగదు. ప్రాప్తికొఱకు శాస్త్రము.	౫౮, ౫౯
౯	ఆత్మతత్త్వము స్వబుద్ధిమాత్రము చేత నూహింపదగిన తర్కముచేత గ్రహింపదగినది కాదు.	౬౦, ౬౧
౧౦	యముడు తాను నాచికేతాగ్నిని చయనముచేసి నిత్యమైన యమపదవిని పొందితినని నచికేతునితో చెప్పుట.	౬౧, ౬౨
౧౧	యముడు నచికేతుని నిష్కామత్వమును మెచ్చుకొనుట.	౬౩, ౬౪
౧౨	అతిదుర్లభమైన ఆత్మను అధ్యాత్మయోగముచేత పొందవచ్చునని తెలుపుట. దుర్దర్శ గహ్వరేష్ఠ శబ్దములకు వ్యుత్పత్తి.	౬౪, ౬౫
౧౩	యముడు నచికేతుని అధ్యాత్మోపదేశమునకు అర్హుడని స్తుతించుట.	౬౫, ౬౬
౧౪	నచికేతుడు యముని ధర్మాధర్మములు కంటె వేఱైన ఆత్మతత్త్వము నుపదేశింపుమని కోరుట	౬౭, ౬౮
౧౫	యముడు ఆత్మతత్త్వము నుపదేశింపదలచి వేదసారమైన ప్రణవమును నచికేతునకు నుపదేశించుట.	౬౯, ౭౦
౧౬, ౧౭	యముడు పరాపరబ్రహ్మాత్మకమైన ప్రణవమును ఆలంబనముగా నచికేతునకు నుపదేశించుట.	౭౦–౭౧

మంత్రము.	విషయము.	పుట.
౧౪–౧౭	[illegible] ప్రజ్ఞాస్వరూపము [illegible] [illegible] వివరించుట.	౭౧–౭౩
౧౮	ఆత్మ [illegible] [illegible] [illegible] సిద్ధము.	౭౩–౭౪
౧౯	ఆత్మ [illegible] [illegible] [illegible] సిద్ధమగుట.	౭౪, ౭౫
౨౦	ఆత్మ [illegible] [illegible] [illegible] సిద్ధమగుట.	౭౫, ౮౦
౨౧	[illegible] ఆత్మ [illegible] సిద్ధమగుట.	౮౦, ౮౧
౨౨	[illegible] ఆత్మ [illegible]	౮౧, ౮౨

ప్రథమాధ్యాయము–తృతీయవల్లి, పుట. ౮౩–౧౦౮.

మంత్రము.	విషయము.	పుట.
౧–౨	[illegible] [illegible] [illegible] ధర్మ [illegible]	౮౩–౮౬
౩–౫	[illegible] [illegible]	౮౬–౮౯
౬–౯	[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]	౯౦–౯౩
౧౦–౧౫	ఆత్మ [illegible] ప్రా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]	౯౩–౯౮
౧౬–౧౭	ఆత్మ ప్రాప్తి[illegible]	౯౮–౧౦౭
౧౭, ౧౮	ఆత్మ విజ్ఞానస్తుతి.	౧౦౮

ద్వితీయాధ్యాయము–౧౦౯–౧౨౧. పుటలు.

ప్రథమ (చతుర్థ) వల్లి–౧౦౯–౧౧౩.

మంత్రము.	విషయము.	పుట.
౧	ఆత్మ [illegible] ప్రతిబంధ[illegible] నిరూపణము.	౧౦౯–౧౧౦

మంత్రము.	విషయము.	పుట.
౨	సాధకులు తన్నియమంతత్వదర్శనమునకు లోబడుచుండినయెడల, శ్రేయస్సు ప్రాప్తి యైనదని నిరూపించుట.	౧౦౭, ౧౦౮
౩	విద్యాంతులు పొందునట్టి ఆత్మ తత్త్వమును యొక్క నిరూప ణము.	౧౦౯-౧౧౦
౪-౯	ఆత్మతత్త్వము సర్వత్రీయము కానిదై ప్రకారాంతరములుగా నిలుపు విధము నిరూపించుట.	౧౧౧-౧౧౭
౧౦, ౧౧	జీవేశ్వరుల భేదాభేదప్రతిపాదనము.	౧౧౮-౧౨౦
౧౨, ౧౩	ధర్మస్వరూపములగు పరమాత్మను నిర్దేశించుట.	౧౨౧-౧౨౫
౧౪	బ్రహ్మము భేదదర్శనమునకు విరుద్ధము.	౧౨౬, ౧౨౭
౧౫	జ్ఞానులొందునట్టి ఆత్మతత్త్వము.	౧౨౮, ౧౨౯

ద్వితీయాధ్యాయమునందు ద్వితీయ (పంచమ) వల్లి, పుట. ౧౩౪-౧౪౪.

౧	ధర్మస్వరూపమగు బ్రహ్మతత్త్వప్రతిపాదనము	౧౩౪-౧౩౬
౨	ఆత్మ సర్వవ్యాపియని నిరూపించుట.	౧౩౬-౧౩౭
౩-౫	ఆత్మస్వరూపప్రాప్తికి సాధనము.	౧౩౭-౧౩౯
౬	పుణ్యపాపకర్మానుసారము ప్రాణులజన్మమని నిరూపణము.	౧౩౯, ౧౪౦
౭	బ్రహ్మనిరూపణము	౧౪౦, ౧౪౧
౮, ౯	సర్వాత్మక బ్రహ్మభావ కథనము.	౧౪౧-౧౪౨
౧౧, ౧౪	ఆత్మకు సంసారదుఃఖము స్పృశింపదని సిద్ధమగుట.	౧౪౨-౧౪౩
౧౫	'ప్రాపించుట' యను యచ్ఛబ్దముకకు సమాధానము.	౧౪౩-౧౪౪

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయ (షష్ఠ) వల్లి, పుట. ౧౪౫-౧౭౧.

౧	సంసారవృక్ష నిరూపణము.	౧౪౫-౧౪౭

శ్లోకసం. విషయము. పుట.

౫, ౬ పరమేశ్వరుని [illegible] దివ్యమైన జన్మము [illegible]
నిరూపించుట. ౧౪౦-౧౪౫

౭ [illegible] ౧౪౫, ౧౪౬

౯ [illegible]
[illegible] ౧౪౬-౧౪౯

౬ [illegible] ౧౫౦-౧౫౨

౭-౯ [illegible] ౧౫౬-౧౫౯

౧౦, ౧౧ [illegible] ౧౫౯-౧౬౦

౧౨-౧౪ [illegible] ౧౬౧-౧౬౫

౧౬ [illegible]
[illegible] ౧౬౫-౧౭౭

౧౭ [illegible] ౧౭౮, ౧౭౯

౧౮ [illegible] ౧౭౯-౧౮౧

[illegible] —— [illegible]
[illegible] —— ౧౮౨-౧౯౦

[illegible] ,, ,, [illegible] ౧౯౧-౨౦౮

అకారాదివర్ణానుక్రమేణ
మంత్రప్రతీకసూచికా.

మంత్రప్రతీకాః.	అధ్యాయ.	వర్గ.	మంత్ర.	పుట.
అ				
అగ్నిర్యథైకో భువనం	౨	౨	౯	౧౩౬
అంగుష్ఠమాత్రః పురుషః	౨	౧	౧౨	౧౧౯
"	౨	౧	౧౩	౧౨౦
"	౨	౩	౧౭	౧౬౯
అజీర్యతామమృతానాం	౧	౧	౨౮	౮౨
అణోరణీయాన్మహతో మహీయాన్	౧	౨	౨౦	౭౮
అనుపశ్య యథా పూర్వే	౧	౧	౬	౧౨
అన్యచ్ఛ్రేయోఽన్యదుతైవ	౧	౨	౧	౮౫
అన్యత్ర ధర్మాదన్యత్ర	౧	౨	౧౪	౬౭
అరణ్యోర్నిహితో	౨	౧	౮	౧౧౮
అవిద్యాయామంతరే	౧	౨	౫	౫౨
అవ్యక్తాత్తు పరః	౨	౩	౮	౧౫౭
అశబ్దమస్పర్శం	౧	౩	౧౫	౧౦౧
ఆత్మానం రథినం విద్ధి	౧	౩	౩	౭౮

మంత్రప్రతీకాని.	అధ్యాయ.	వర్గ.	మంత్ర.	పుట.
అక్షిత్యోస్యేపల్లుభ్యః	౨	౩	౧౩	౧౬౨
అహ్వద్రుతంవసూనుస్సు	౨	౨	౪	౧౩౦
ఆ				
ఆజ్యాపం రక్షిసం పశ్ని	౧	౩	౩	౭౮
ఆగా ప్రతిపేషుసంకరణం	౧	౧	౭	౧౯
ఆపో దూరం ప్రదా	౧	౨	౨౧	౮౬
ఇ				
ఇంద్రేణూజానా స్పృధస్సృధ	౨	౩	౬	౧౫౯
ఇంద్రే యోమి మాధ్యాకుంభాసః	౧	౩	౪	౭౮
ఇంద్ర ఉద్భ్యాకుంభాసః	౨	౩	౭	౧౫౬
ఇంద్ర శ్చర్షణిభృత	౧	౩	౧౦	౯౩
ఇహాన్ని పశపత్స్వధ	౨	౩	౪	౧౫౨
ఈ				
ఈశానస్తు ర్వస్య	౧	౩	౧౪	౯౯
ఈశ్యా ఉపాన్రీ శమ	౧	౧	౧	౬
ఉ				
ఉద్యద్వయం ప్రహ్వానస్య	౨	౩	౧	౧౪౧
ఉద్ధ్వసా ప్రాణమస్యతి	౨	౨	౩	౧౨౯
ఊ				
ఊర్ధ్వ తిష్ఠా స్సహసః	౧	౩	౧	౭౩

మంత్రప్రతీకాని	అధ్యాయము.	వర్గ.	మంత్ర.	పుట.
వ				
విశ్వేభిస్సర్వభూతా స్వాహా	౨	౨	౧౨	౧౩౭
విశ్వస్మై ప్రాణాయ...	౧	౨	౧౬	౬౫
విశ్వేభ్యో దేవేభ్యస్స్వాహా	౧	౧	౨౪	౩౮
విశ్వాభ్యో దేవతాభ్యః స్వాహా	౧	౨	౧౮	౭౧
విష్ణుః సనాతనం	౧	౨	౧౬	౫౫
విశ్వేదేవా ...	౧	౧	౧౭	౩౦
విశ్వేదేవా ...	౧	౨	౧౪	౬౫
శ				
[illegible]	౧	౨	౧౧	౬౩
ష				
[illegible]	౧	౨	౧౦	౬౧
స				
[illegible]	౧	౧	౨	౮
[illegible]	౨	౨	౧౪	౧౪౨
[illegible]	౧	౧	౧౬	౨౬
[illegible]	౧	౨	౧౨	౬౪
[illegible]	౨	౩	౧౧	౧౬౦
[illegible]	౧	౧	౭	౭౬
[illegible]	౧	౧	౧౭	౨౭
[illegible]	౧	౧	౧౮	౨౮
హ				
[illegible]	౧	౨	౪	౪౧

మంత్రప్రతీకాని	అధ్యాయము.	వర్గ.	మంత్ర.	పుట.
[illegible]	౧	౧	౨౧	౩౩
[illegible]	౧	౧	౨౨	౩౪
ప				
[illegible]	౧	౨	౧౯	౮౨
[illegible]	౨	౨	౧౫	౧౪౩
[illegible]	౧	౨	౯	౫౮
[illegible]	౨	౨	౫	౧౩౧
[illegible]	౧	౧	౨౮	౯౦
[illegible]	౨	౩	౭	౧౫౯
[illegible]	౧	౨	౮	౫౩
[illegible]	౧	౩	౧౬	౧౦౨
[illegible]	౧	౨	౨౩	౬౭
[illegible]	౧	౨	౨౪	౯౦
[illegible]	౨	౨	౧౩	౧౪౧
[illegible]	౨	౩	౧౨	౧౬౧
[illegible]	౧	౨	౭	౬౦
[illegible]	౨	౧	౨	౧౦౬
[illegible]	౨	౧	౧	౧౦౫
[illegible]	౧	౧	౩	౯
[illegible]	౨	౨	౧	౧౨౪
[illegible]	౧	౧	౧౪	౨౩
బ				
[illegible]	౧	౧	౫	౧౦

మంత్రప్రతీకాః.	అధ్యాయః.	వర్గః.	మంత్రః.	పుట.
భ				
భయాదస్మాస్వస్తి ప్రణతి	౬	౩	౩	౧౫౧
మ				
మహత్తే వేదయా జన్మ	౬	౧	౧౧	౧౧౯
మూర్ధా నమదుస్త్రణం	౪	౩	౧౧	౯౫
మృత్యోస్ప్రపద్యం వరుణేకః	౬	౩	౧౭	౧౭౦
య				
యం కుమార నవం	౧	౩	౧౮	౧౦౩
యం కుమార ప్రావర్తయః	౮	౧	౫	౧౧౮
యదీమతే ప్రజాసై త్రి	౬	౮	౭	౧౩౪
యస్మిన్వృక్షే సుపలాశే	౪	౩	౧౩	౯౩
యత్తే కృష్ణః శకునః	౮	౧	౯	౧౭౮
యత్రా దేవా సమగచ్ఛత	౮	౩	౫	౧౫౩
యద్వా వ్యుహతీర్యా	౧	౧	౧౧	౧౯
యద్యోగిత్యం ముక్తిర్మృతం	౬	౧	౧౪	౧౮౮
యత్ప్రేక్షం ముద్రమూర్తం	౬	౪	౧౫	౧౮౪
యదా కంజంబిత్యం తే	౬	౩	౧౧	౧౫౯
యదా వస్త్ర ప్రతిష్ఠం తే	౬	౩	౧౫	౧౧౪
యదా వస్త్ర ప్రమార్త్యం తే	౬	౩	౧౪	౧౮౩
యదిదం విశ్వ జగత్ప్రభ్వం	౬	౩	౬	౧౫౦
యమేవేష దక్షమం	౬	౧	౧౦	౧౭౩
యమ్నుమ్నిథాదా	౬	౩	౮	౭౧
,,	౬	౩	౯	

సూత్రప్రతీకాః	అధ్యాయః	పాదః	సూత్రం	పుట
[illegible]	౧	౩	౫	౯౯
,,	౧	౩	౬	౯౧
యోగినః ప్రతి చ స్మర్యేతే	౪	౨	౨౧	౪౩
యావదధికారమవస్థితిః	౧	౪	౪౨	౯౧
[illegible]	౪	౨	౬	౧౧౩
[illegible]	౪	౩	౪	౭౬
[illegible]	౪	౧	౭	౧౧౪
[illegible]	౪	౧	౩	౧౦౯
[illegible]	౧	౧	౪౨	౩౧
[illegible]	౧	౧	౪౫	౩౯
[illegible]	౪	౪	౭	౧౩౮

ల

లోకవత్తు లీలాకైవల్యం	౧	౧	౧౫	౪౪

వ

వాయుమబ్దాదవిశేషవిశేషాభ్యాం	౪	౪	౧౦	౧౩౮
[illegible]	౪	౩	౯	౯౪
[illegible]	౧	౧	౭	౧౫

శ

[illegible]	౪	౩	౧౬	౧౬౬
[illegible]	౧	౧	౪౩	౩౬
[illegible]	౧	౧	౧౦	౧౯
[illegible]	౧	౪	౮	౫౫

మంత్రప్రతీకాని.	అధ్యాయః.	వర్గః.	మంత్రః.	పుట.
శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ	౧	౨	౨	౪౮
శ్వోభావా మర్త్యస్య	౧	౧	౨౬	౩౮
స				
స త్వమగ్నిం స్వర్గ్యమధ్యేషి	౧	౧	౧౩	౨౧
స త్వం ప్రియాన్ప్రియరూపాంశ్చ కామాన్	౧	౨	౩	౪౯
సర్వే వేదా యత్పదం	౧	౨	౧౫	౬౮
సహనావవతు	౧	౧	౧	౧
„	౨	౩	౧౯	౧౪౧
స హోవాచ పితరం	౧	౧	౪	౯
స్వప్నాన్తం జాగరితాన్తం	౨	౧	౪	౧౧౧
స్వర్గే లోకే న భయం	౧	౧	౧౨	౨౧
హ				
హంసః శుచిషద్వసుః	౨	౨	౨	౧౨౬
హన్త త ఇదం ప్రవక్ష్యామి	౨	౨	౬	౧౩౨
హన్తా చేన్మన్యతే హన్తుం	౧	౨	౧౯	౭౩

మన్త్రప్రతీకానాం అకారాదివర్ణానుక్రమణీ

సమాప్తా.

శ్రీరస్తు.

కఠోపనిషత్తు

[కృష్ణయజుర్వేదాంతర్గతము]

ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యవివరణసమన్వితము.

పూర్వశాంతిపాఠమంత్రము.

ఓం. సహ నా వవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహ వీర్యం కరవావహై, తేజస్వి నావధీత మస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

పద. సహ నౌ అవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహ వీర్యం కరవావహై, తేజస్వి నౌ అధీతం అస్తు మా విద్విషావహై, ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః.

టీక. నౌ = శిష్యాచార్యులమగు మమ్ములనిద్దఱను, సహ = కూడా, అవతు = (బ్రహ్మము) సంరక్షించునుగాక. నౌ = శిష్యాచార్యులమగు మమ్ములనిద్దఱను, సహ = కూడా, భునక్తు = (బ్రహ్మము) పరిపాలించునుగాక. వీర్యం = విద్యానిమిత్తమగు సామర్థ్యమును, సహ = కూడా, కరవావహై = సంపాదనము చేసెదముగాక. నౌ = శిష్యాచార్యులమగు మాయిద్దఱియొక్క, అధీతం = అధ్యయనము చేయబడిన ఉపనిషద్విద్య, తేజస్వి = తేజోవంతమైనది, అస్తు = అగునుగాక. మా విద్విషావహై = (బ్రహ్మాద్యా పరాధాదికములవలన) మాయిద్దఱకు ద్వేషము లేకయుండునుగాక.

ఓం = బ్రహ్మప్రతిపాదకమగు బ్రహ్మము మాయందు ప్రసన్నమగుచుండును గాక.

శాంతిఃఆధ్యాత్మిక తాపశాంతి యగుగాక.
శాంతిఃఆధిభౌతిక తాపశాంతి యగుగాక.
శాంతిఃఆధిదైవిక తాపశాంతి యగుగాక.

తా. శిష్యాచార్యులమగు మిద్దఱను పరబ్రహ్మము సంరక్షించు గాక. శిష్యాచార్యులమగు మాకు ఆత్మసుఖానుభవము కలుగుగాక. శిష్యాచార్యులమగు మాకిద్దఱకు విద్యాగ్రహణాధ్యయనసామర్థ్యము లభ్యించు గాక. మేము అధ్యయనమొనర్చిన బ్రహ్మవిద్య తేజోవంతమగుచు వెలయుగాక. ప్రమాదవశముచే కాని అజ్ఞానముచే కాని శిష్యాచార్యుల మగు మా కిరువురకును ద్వేషము లేక యుండుగాక. మాయందు ప్రతిబంధకము లేక బ్రహ్మానుగ్రహము కలిగించుగాక. ఆధ్యాత్మిక, ఆధిభౌతిక, ఆధిదైవికములను త్రివిధతాపములు మాకు శమించుగాక.

వివరణము:—శాంతిమంత్రము త్రికాలము చేయునపుడు, విద్యార్థి [illegible] బుద్ధినిర్మలముగ బ్రహ్మవిద్యనభ్యసించుటకు సమర్థులగుటకు పరమాత్మను కోరుచుండుటకై యిది చెప్పబడినది. బ్రహ్మవిద్యయన్నను ఆత్మవిద్యయన్నను ఒక్కటియే, ఆత్మసాక్షాత్కారమే మోక్షము. అట్టి ఆత్మవిద్య నిర్విఘ్నముగ లభించుటకు శాంతిపాఠము ఆచార్యశిష్యులు ఇద్దరు పలుకుచున్నారు.

"సహ నౌ భునక్తు తేజస్వినావధీతమస్తు" అను వాక్యములందు భునక్తుశబ్దమునకు, శాంకరభాష్యమున 'భోజయతువిద్యాఫలం' అని వ్రాయుటచేతను 'పరిపాలించుగాక' యని అర్థమును వ్రాసినారు. "గురు శిష్యులు గా కలిసియుండి విద్యను చేసి తేజోవంతులమై, అసూయాదోషరహితులమై మేము అజ్ఞానముచేత గ్రహించలేకపోయినను లేక విస్మృతినొందినను ఇద్దరమును గ్రహించుటకును చేసి మమ్ములను పరిపాలించుగాక" అని యర్థము గ్రహింపవలెను.

దీర్ఘమనగా విద్యావిషయమగు సామర్థ్యము—అనగా ఉపదేశించినది, విధముగా గ్రహించు సామర్థ్యము మున్నగునవి యని గ్రహింపుడు.

శంకరభగవత్పాదకఠోపనిషద్భాష్యపీఠిక

సకలైశ్వర్యసంపన్నుఁడగుటచేత భగవానుఁడని ప్రసిద్ధికెక్కినవాఁడును, వైవస్వతుఁడును, బ్రహ్మవిద్యాచార్యుఁడును అగు యమునకు— మృత్యుదేవతకు, నచికేతసునకును నమస్కారము.

కఠోపనిషత్తునకు భాష్యము సులభముగా తెలియుటకై యీ అల్పగ్రంథమును వ్రాసి రచించుచున్నాను.

ఉపనిషచ్ఛబ్దార్థము.

౧. ఉపనిషచ్ఛబ్దము 'షద్ ౢ' విశరణ గత్యవసాదనేషు। అను ధాతువునకు ఉప, ని, అను ఉపసర్గలు చేరగా క్విప్ ప్రత్యయాంతమై నిష్పన్నమైనది. ఉపనిషచ్ఛబ్దముచేత వ్యాఖ్యానముచేయఁబడుచున్న గ్రంథమునందు చెప్పఁబడి నట్టిదియు, తెలిసికొనవలసిన లక్షణములుగలదియు నగు, విద్య, చెప్పఁబడు చున్నది. ఉపనిషత్ శబ్దముగా బ్రహ్మవిద్యయని పేర్కొనఁబడుచున్నది. ఐహికాముష్మిక విషయభోగములందు ఆసక్తిలేనివారై ముముక్షువులైనవారలు ఉపనిషచ్ఛబ్దవాచ్యమగు నట్టి వక్ష్యమాణలక్షణమగు బ్రహ్మవిద్యను ఆచార్యోపదేశముచేత పొంది నిశ్చయముగా నిశ్చలముగా పరిశీలించుచుండగా ఆ బ్రహ్మవిద్య వారలయొక్క సంసారబీజమగు అవిద్యాదికమును నశింపఁజేయుచున్నది గనుక ఈ సంబంధమువలన బ్రహ్మవిద్య ఉపనిషత్తని వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. ఇదియే యీ యుపనిషత్తునందే యిట్లు—

"నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ ప్రముచ్యతే."

కఠ. ౧ అధ్యా. ౩ వల్లీ. ౧౫ మం.

అను మంత్రముచేత చెప్పఁబడుచున్నది.

౨. భూలోకస్వర్గలోకములచేత విరక్తులగువారిని పరబ్రహ్మమును పొందించుచున్నది కావున బ్రహ్మమును పొందించుచున్నదను సంబంధముచేత

బ్రహ్మవిద్య ఉపనిషత్తని వ్యవహరింపబడుచున్నది. [illegible]
[illegible] మంత్రము ఇట్లు చెప్పుచున్నది:—

"బ్రహ్మప్రాప్తో విరజోఽభూద్విమృత్యుః"

కఠ. అధ్యా. ౨. వల్లి. ౩. మం. ౧౮.

౩. భూలోకాదిలోకములకు ఉపనిషత్తు—అనగా [illegible] మంత్రము చెప్పుచున్నది:—

"స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంతే"

కఠ. అధ్యా. ౧. వల్లి. ౧. మం. ౧౩.

భావము:— బ్రహ్మవిద్యాధికారులు [illegible] [illegible] వ్యవహరించుచున్నారు. "ఉపనిషత్తులను [illegible] [illegible] [illegible]" అని [illegible] [illegible]

[illegible]:— [illegible] [illegible] ఆచార్యుని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మవిద్యయందే [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మవిద్య [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] "[illegible]" [illegible]——

1. [illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

[illegible]

కఠోపనిషత్తు

ప్రథమాధ్యాయము — ప్రథమవల్లి.

౧-వ మంత్రము.

మూ. ఓం. ఉశన్హ వై వాజశ్రవసః సర్వవేదసం దదౌ,
తస్య హ నచికేతా నామ పుత్ర ఆస. ౧

ప. ఉశన్ హ వై వాజశ్రవసః సర్వవేదసం దదౌ, తస్య హ నచికేతా నామ పుత్రః ఆస. ౧

టీక. వాజశ్రవసః=వాజశ్రవసపుత్రుఁడగు వాజశ్రవసుఁడు, ఉశన్=(విశ్వజిద్యాగాదఫలమును బడయ నభిలషించినవాఁడై (విశ్వజిద్యాగమునఁ దీయవలసిన దక్షిణను) సర్వవేదసం=తనయొక్క సర్వస్వమును, దదౌ=(యాగదక్షిణగా) ఇచ్చెను. తస్య=ఆ వాజశ్రవసునకు, నచికేతానామ=నచికేతుఁడను పేరుగల, పుత్రః=పుత్రుఁడు, ఆస=ఉండెను.

భా. ఉపనిషదారంభమునందు విద్యాదానవిషయమును ప్రకటనము చేయుటకై వాజశ్రవసుఁడను ఒకమహర్షి యుండెను. అతనికి నచికేతుఁడనుపుత్రుఁ డొకఁ డుండెనని ఆఖ్యాయికను ప్రారంభించి ప్రతిపాదింపఁ బోవు వల్లీ విద్యయొక్క స్తుతికొఱకు యీకథ చెప్పఁబడుచున్నది.—వాజశ్రవసుఁడను ఒక మహర్షి యుండెను. అతఁడు విశ్వజిద్యాగఫలము నభిలషించిన వాఁడయి విశ్వజిద్యాగము నొనర్చెను. ఆవిశ్వజిద్యాగము నొనర్చిన వాజశ్రవసుఁడు విశ్వజిద్యాగమునకు విహితమైన సర్వస్వదక్షిణను బ్రాహ్మణులకొసఁగెను. ఆవిశ్వజిద్యాగము నొనర్చిన యీమహానుభావుఁడగు వాజశ్రవసునకు నచికేతుఁడను పుత్రుఁ డొకఁ డుండెను.

వివరణము.—నక్షత్రశబ్ద నిర్వచనము.—

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] మంత్రము.

[illegible] ౧

[illegible] ౨

[illegible]

[illegible]

[illegible] శ్రద్ధ—అనగా ఆస్తిక్యబుద్ధి [illegible] ఆస్తిక్యబుద్ధిగలవాఁడైన నచికేతుఁడు [illegible]

[illegible]—మంత్రమునందుఁ గల [illegible]

[illegible]

౩-వ మంత్రము.

మూ. పీతోదకా జగ్ధతృణా దుగ్ధదోహా నిరింద్రియాః,
అనందా నామ తే లోకాస్తాన్ స గచ్ఛతి తా దదత్.

పద. పీతోదకాః జగ్ధతృణాః దుగ్ధదోహాః నిరింద్రియాః అనందాః నామ తే లోకాః తాన్ సః గచ్ఛతి తాః దదత్. ౩

టీక. పీతోదకాః = [illegible], జగ్ధతృణాః = [illegible], దుగ్ధదోహాః = [illegible], నిరింద్రియాః = [illegible] [illegible] 'అనందము' [illegible]

తా. [illegible]

ముగా భజించుచున్ బుద్ధిమంతులు సిద్ధినందుదురు. ఇట్టి స్తోత్రములను చాలకాలమువరకు భక్తిపూర్వకముగా పఠించినవారికి సకలశుభములు కలుగును. (ఇది చాల విశేషమైనది.)

వినియోగము:— 'శ్రీరామచంద్రప్రీత్యర్థే జపే వినియోగః' శ్రీరామచంద్రుని ప్రీతికొఱకు జపము చేయుటయందు వినియోగము.

అర్థము. [illegible] ప్రీత్యర్థముగా జపము చేయవలెనని భావము.

ఇదివఱకు చెప్పిన [illegible] సకలకార్యములను [illegible] చేయవలెనని భావము.

కీలకమంత్రము.

శ్లో. సహ నో వాచ వితరం ఫల కర్మ స్త్రమాం [illegible]
[illegible] తస్య వాచ మృత్యుర్నాశ్యా సదా
యాతి. ౪

ప్ర. [illegible] మృత్యుర్నాశ్యా సదాయాతి ఇతి.

టీక. [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] (శ్రీరామచంద్రుని [illegible]) [illegible] (శ్రీరామచంద్రుని) [illegible]. ([illegible]

తృ.) త్వా = నిన్ను, మృత్యవే = మృత్యుదేవతకొఱకు, దదామి ఇతి = ఇచ్చు చున్నానని, చెప్పెను.

తా. తండ్రియగు వాజశ్రవసుడు విశ్వజిద్యాగదక్షిణగా తన సర్వస్వమును గోవులనిచ్చుచుండగ తనతండ్రి చేయుచున్నకర్మ లోపముగా నుండునని, అదియునుగాక తనతండ్రి నరకమునకుఁ బోవునని యెంచి, తండ్రిని నరకమునుండి తప్పించుటకై పుత్రుడగువాడు యత్నింపవలసియుండు నని తలంచి పుత్రుడగువాడు తండ్రికి ప్రియము చేయవలెనని తండ్రియొద్దకుఁ బోయి ప్రక్కను నిలుచుండి తండ్రి తనను గూర్చి యేమియుఁ బలుకకుండుటచే తండ్రిని జూచి 'నాయనా! నన్ను నెవరికి దానముగా నిచ్చెదవు' అని యడిగెను. పుత్రుడగు నచికేతుడు యడిగిన యామాటను తండ్రియగు వాజశ్రవసుడు వినియును వినని వానివలె ఊరకుండెను. నచికేతుడు రెండవసారియు మూడవసారియు 'నాయనా! నన్నెవరి కిచ్చెదవు' అని యడుగగా తండ్రి కోపముగలవాడై 'నిన్ను మృత్యువునకు దానముగా నిచ్చుచున్నాన'ని పలికెను.

విశేషము:— 'త్వా' అనుచోట 'త్వం' యని ప్రత్యేకముగా చెప్పఁబడినది.

౫-వ మంత్రము.

అవ. ఈవిధముగా తండ్రి కోపముగలవాడై 'మృత్యువునకు నిన్ను నిచ్చుచున్నాన'ని పలికినమాట నచికేతుడు విని యిట్లు తలంచుచున్నాడు.—

మం. బహూనామేమి ప్రథమో బహూనామేమి మధ్యమః,
కిం స్విద్యమస్య కర్తవ్యం యన్మయాద్య కరిష్యతి.

[illegible] ప్రకృతిః [illegible] మధ్యమః [illegible]
[illegible] కర్తవ్యం [illegible] ౫

టీక. [illegible]

తా. [illegible]

[illegible]

౬. [illegible]

అర్థ. [illegible]

౧. [illegible]

అర్థము. [illegible]

౨. [illegible]

అర్థ. [illegible]

ఆరవ మంత్రము.

మూ. అనుపశ్య యథాపూర్వే ప్రతిపశ్య తథాఽపరే,
సస్యమివ మర్త్యః పచ్యతే సస్యమివాజాయతే పునః.

పద. అనుపశ్య యథా పూర్వే ప్రతిపశ్య తథా అపరే, సస్యమివ మర్త్యః పచ్యతే సస్యమివ ఆజాయతే పునః.

టీక. పూర్వే = ముందరివారగు [illegible] (నీవు) అనుపశ్య = [illegible] తథా = ఆ విధముగా, అపరే = ఇతరులు [illegible] ప్రతిపశ్య = [illegible] మర్త్యః = మనుష్యుడు, సస్యమివ = పైరువలె, పచ్యతే = [illegible] పునః = మరల, సస్యమివ = పైరువలె, ఆజాయతే = పుట్టుచున్నాడు.

తా. [illegible]

[illegible]

౭-వ మంత్రము.

మూ. వైశ్వానరః ప్రవిశత్యతిథి ర్బ్రాహ్మణో గృహాన్,
తస్యైతాం శాన్తిం కుర్వన్తి హర వైవస్వతోదకమ్.

టీ. వైశ్వానరః ప్రవిశతి అతిథిః బ్రాహ్మణః గృహాన్, తస్య ఏతాం శాన్తిం కుర్వన్తి హర వైవస్వత ఉదకమ్.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

“యస్యాగ్నిహోత్ర, మదర్శ, మపౌర్ణమాస మచాతుర్మాస్య మనాగ్ర యణ, మతిథివర్జితంచ అహుత మవైశ్వదేవ మవిధినాహుత మాసప్తమాంస్తస్య లోకాన్ హినస్తి” అని శ్రుతి.

కఠోపనిషత్, ౧ ముండకము, ౧ వ ఖండము- ౮ మంత్రము.

పైశ్రుతి అతిథిపూజాశ్రేష్ఠత్వమును సర్వులకు తెలియజేయుచున్నదని అర్థము బోధించవలసినది.

౮-వ మంత్రము.

మా. ఆశాప్రతీక్షే సంగతం సూనృతాంచ
ఇష్టాపూర్తే పుత్రపశూంశ్చ సర్వాన్,
ఏత ద్వృఙ్క్తే పురుషస్యాల్పమేధసో
యస్యానశ్నన్ వసతి బ్రాహ్మణో గృహే. ౪

పద. ఆశాప్రతీక్షే, సంగతం, సూనృతాం, చ, ఇష్టాపూర్తే, పుత్రపశూన్, చ, సర్వాన్, ఏతత్, వృఙ్క్తే, పురుషస్య, అల్పమేధసః, యస్య, అనశ్నన్, వసతి బ్రాహ్మణః గృహే.

టీక. యస్యాల్పమేధసః అల్పమేధసః=అల్పప్రజ్ఞునకు, పురుషస్య = పురుషుని యొక్క, గృహే = గృహమునందు, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుడు, అనశ్నన్ = భుజించక, వసతి = నివసించుచున్నాడో, ఏతత్ = అతిథిగా బ్రాహ్మణుడు భుజించకుండుట యనునది (తస్య = అట్టి మూఢుని యొక్క), ఆశాప్రతీక్షే = ఆశాప్రతీక్షలను, సంగతం = సత్సంగఫలమును, సూనృతాం = సత్యప్రియవాక్యఫలమును, ఇష్టాపూర్తే = ఇష్టాపూర్తములు, పుత్రపశూన్ = పుత్రపశువులను, సర్వాన్ = అన్నింటిని, వృఙ్క్తే = నశింపజేయుచున్నది.

[illegible]

[illegible] ౧. [illegible]

[illegible] అని [illegible]

[illegible]

[illegible] మంత్రము.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౦-వ మన్త్రము.

మన్త్ర. శాన్తసఙ్కల్పస్సుమనా యథా స్యాద్
వీతమన్యుర్గౌతమో మాఽభి మృత్యో ।
త్వత్ప్రసృష్టం మాఽభివదేత్ప్రతీత
ఏతత్త్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే. ౧౦

పద. శాన్తసఙ్కల్పః। సుమనాః। యథా స్యాత్ వీతమన్యుః। గౌతమః। మా అభి మృత్యో। త్వత్ప్రసృష్టం మా అభివదేత్ ప్రతీతః। ఏతత్ త్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే. ౧౯

టీక. మృత్యో = [illegible]! గౌతమః = గౌతమగోత్రోత్పన్నుఁడగు నా తండ్రి, మా అభి = నన్నుఁ గూర్చి, శాన్తసఙ్కల్పః = [illegible], సుమనాః = ప్రసన్నమైన మనస్సు గలవాఁడును, మా అభి = నన్నుఁ గూర్చి, వీతమన్యుః = తొలఁగిన కోపము గలవాఁడును, యథా స్యాత్ = [illegible], త్వత్ప్రసృష్టం = నీచేత [illegible], మా = నన్నుఁ గూర్చి, ప్రతీతః = [illegible]. ([illegible].) అభివదేత్ = [illegible], ఏతత్ = [illegible], త్రయాణాం = [illegible], ప్రథమం వరం = [illegible], వృణే = [illegible].

తా. (అర్థ్వ్య ...) [illegible] పరదేవత వచ్చినది. ... నీవు తరుణులకు [illegible] పరీక్షించుచున్నావు. ఓ రాత్రిదేవతా! నీవు శరణములను [illegible] [illegible] పుత్రుని [illegible] [illegible] [illegible] రాత్రి [illegible] నాయందు [illegible] [illegible] నీ చేత [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] రాత్రిని [illegible].

వివరణము.—[illegible] [illegible] రాత్రి [illegible] [illegible] రాత్రిని [illegible] పదములలో [illegible].

౧౧-వ మంత్రము.

మూ. యథా పురస్తా ద్వసితా ప్రతీచీ
షోడశాంతి దారుణీ ద్యుమ్న్యస్తు,
సుభగం రాత్రి స్త్వయతా పీతమస్తు
స్వాస్త పద్వతీనా స్వస్తిమహా త్వ్రిమంత్రమ్. ౧౧

పద. యథా పురస్తాత్ వసితా ప్రతీచీ [illegible] [illegible] ద్యుమ్న్యస్తు, సుభగం రాత్రి! [illegible] పీతమస్తు! [illegible] [illegible] [illegible] ప్రమంత్రమ్. ౧౧

౬౯. [illegible]

౭౦. [illegible]

[illegible]

౧. [illegible]

౨. [illegible]

[illegible]

[illegible]

యని తలంచి తన్ను వారించినప్పటికిని నాచికేతుఁడూరకుండుటయు, ఆని భూపర్గాతముల
నాతఁడు నమస్కరించి. నాచికేతుఁడను నాఁడు రెండవ వరమునడుగుచున్నాఁడు
దప్పులుదుఃఖములు నాదు సమస్తమును నాకొసఁగుము చేయుచున్నాను అజ్ఞానిలో
కమునందు యప్పుడు స్వర్గస్థులు నాకున్న వృత్తాంతము ధారణాశక్తి యుండు
నాదరించవలయునని వరమును సిద్ధాంతము చేసికొని ఆతని యమునివలన
వరమునందు యొక్క వృత్తాంతమును తెలుపుచున్నాఁడు.
రెండవ వరమును ప్రార్థించుచున్నాఁడు.

౧౨వ మంత్రము.

మూ. స్వర్గే లోకే న భయం కించనాస్తి
న తత్ర త్వం న జరయా బిభేతి,
ఉభే తీర్త్వా అశనాయాపిపాసే
శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే ౧౨

ప. స్వర్గే లోకే న భయం కించన అస్తి న తత్ర త్వం న జరయా బిభేతి, ఉభే తీర్త్వా అశనాయాపిపాసే శోకాతిగః మోదతే స్వర్గలోకే ౧౨

టీ. (ఇది రెండవవరము నడుగుచున్నాఁడు స్వర్గలోకస్థితిని వర్ణించుచున్నాఁడు—) స్వర్గే లోకే = స్వర్గలోకమునందు, భయం = రోగాదినిమిత్తకమగు భయము, కించన = కొంచెమైనను, నాస్తి = లేదు, తత్ర = ఆస్వర్గలోకమునందు, త్వం = నీవు, న = లేవు. జరయా = ముసలితనముచేత, న బిభేతి = భయపడుటలేదు. అశనాయాపిపాసే = ఆకలిదప్పులను, ఉభే = రెంటిని, తీర్త్వా = దాటి, శోకాతిగః = దుఃఖమును దాటినవాఁడై, స్వర్గలోకే = స్వర్గలోకమునందు, (అందఱును) మోదతే = సంతోషించుచున్నాఁడు.

తా. (నచికేతుఁడు యమునడుగుచున్నాఁడు—) స్వర్గలోకమునందు రోగాదినిమిత్తమువలన కలుగునట్టి భయము లేదు, నీవు లేవు. ముసలితనము చేత భయపడరు, ఆకలిదప్పులను దాటి దుఃఖము లేక సంతోషించుచుందురు
రఁ—

భయముండదు. ముసలితనముగాని స్వర్గలోకమునం దున్నవారికుండదు. ఆకలి దప్పులవలన కలుగు బాధలు. స్వర్గలోకమునందుండు వారికి ఆకలిగాని దప్పికగాని ఏమియును నుండదు. వారికి శారీరమానసికములగు శోకము లేమియును కలుగనేరదు.

తాత్పర్యము—మొదటివరమున తనతండ్రికి తనయందు కోపముతీ రుండునట్లు. అటుపైని రెండవవరముచేత స్వర్గసాధనమగు అగ్నివిజ్ఞానమును తెలుపు పరముగా అడుగదలచి ప్రథమముగా స్వర్గఫలపు మాహాత్మ్యమును చెప్పుచున్నాడు.

౧౩-వ మంత్రము

మూ. స త్వ మగ్నిగ్ం స్వర్గ్య మధ్యేషి మృత్యో
ప్రబ్రూహి తగ్ం శ్రద్దధానాయ మహ్యం,
స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంతే
ఏత ద్ద్వితీయేన వృణే వరేణ. ౧౩

ప. సః త్వం అగ్నిం స్వర్గ్యం అధ్యేషి మృత్యో ప్రబ్రూహి తం శ్రద్దధానాయ మహ్యం, స్వర్గలోకాః అమృతత్వం భజంతే ఏతత్ ద్వితీయేన వృణే వరేణ. ౧౩

టీ. మృత్యో = ఓ మృత్యుదేవా! సః = ఆ, త్వం = నీవు, స్వర్గ్యం = స్వర్గసాధనభూతమైనటువంటి, అగ్నిం = అగ్నివిజ్ఞానమును, అధ్యేషి = ఎరుగుదువు. శ్రద్దధానాయ = శ్రద్ధగల, మహ్యం = నాకు, తం = దానిని, ప్రబ్రూహి = బోధింపుము (దేనిచే ఏ అగ్నిచయనము చేయుటచేత యజమానులైనవారలు) స్వర్గలోకాః = స్వర్గలోకమును పొందినవారలు, అమృతత్వం = మరణరాహిత్యమును దేవత్వమును, భజంతే = పొందుచున్నారో, ఏతత్ = అట్టి అగ్నివిజ్ఞానమును, ద్వితీయేన = రెండవదైన, వరేణ = వరముచేత, వృణే = వరించుచున్నాను.

తా. [illegible] ముక్తులగు జనులు మరణ, [illegible] స్వర్గసాధనమగు [illegible] అగ్నిచయనమును [illegible] బాగుగా [illegible] స్వర్గసాధనభూతమగు [illegible] అగ్నిచయనమును [illegible] ప్రతిష్ఠానముగను [illegible] తెలిసికొనుము. [illegible] అగ్నిచయనము [illegible] ఆ అగ్నిచయనము [illegible] [illegible].

౧౪ వ మంత్రము.

మూ. ప్ర తే బ్రవీమి తదు మే నిబోధ
స్వర్గ్యమగ్నిం నచికేతః ప్రజానన్,
అనన్తలోకాప్తి మథో ప్రతిష్ఠాం
విద్ధి త్వమేతం నిహితం గుహాయామ్. ౧౪

పద. ప్ర తే బ్రవీమి తత్ ఉ మే నిబోధ స్వర్గ్యం అగ్నిం నచికేతః ప్రజానన్, అనన్తలోకాప్తిం అథో ప్రతిష్ఠాం విద్ధి త్వం ఏతం నిహితం గుహాయామ్.

టీ. నచికేతః = ఓనచికేతసుడా! స్వర్గ్యం = స్వర్గప్రాప్తి సాధనభూతమగు, అగ్నిం = అగ్నిచయనమును, ప్రజానన్ = బాగుగా [illegible], తేను, తత్ ఉ = [illegible], ప్రబ్రవీమి = [illegible], మే = నాయొక్క [illegible], నిబోధ = [illegible], ఏతం = [illegible], అనన్తలోకాప్తిం = [illegible] స్వర్గప్రాప్తి సాధనభూతమైనదానినిగను, అథో = మఱియును, ప్రతిష్ఠాం = [illegible] ఆశ్రయభూతమైనదానినిగను, గుహాయాం = [illegible]

ఉండుటయే ముక్తిసాధనము, ఇహలోకము — దుఃఖకారణము, స్వర్గము — సుఖము, ఇట్టి తెలిసికొనుము.

తా. నచికేతుడడిగిన రెండవవరమునకు మృత్యువు ప్రత్యుత్తరము.— ఓ నచికేతుడా! నీవు కోరుచుంటివి స్వర్గప్రాప్తికి సాధనమైన అగ్నివిజ్ఞానమును నేను చెప్పుచున్నాను. అట్టి నీవడిగిన అగ్నివిజ్ఞానమును నీకు బోధించుచున్నాను. నీ చేత గ్రహింపబడిన దానిని గ్రహింపుము. స్వర్గసాధనమైన అగ్నివిజ్ఞానమును నేను బోధించుచున్నాను. "తెలిసికొనుచున్నాను" అని గ్రహింపు మనినాడు. ఈ విజ్ఞానము స్వర్గలోకప్రాప్తి సాధనము. అగ్నివిజ్ఞానము బుద్ధియను గుహయందు ఉన్నది.

భావము.—'ప్రబ్రవీమి' అను పదము తెలిసి అగ్ని, వాయువు, ఆదిత్యుడు మొదలగువారు తెలిసికొనుచున్నారు. అట్టి అగ్ని గుహయందున్నదని తెలియవలెను.

౧౫వ మంత్రము.

మూ. లోకాదిమగ్నిం తమువాచ తస్మై
యా ఇష్టకా యావతీర్వా యథా వా,
స చాపి తత్ప్రత్యవదద్యథోక్తం
అథాస్య మృత్యుః పునరేవాహ తుష్టః. ౧౫

ప్ర. లోకాదిం అగ్నిం తం ఉవాచ తస్మై యాః ఇష్టకాః యావతీః వా యథా వా, సః చ అపి తత్ ప్రత్యవదత్ యథోక్తం అథ, అస్య మృత్యుః పునః ఏవ ఆహ తుష్టః. ౧౫

టీక. [illegible]

తా. [illegible]

౧౬వ మంత్రము.

శ్లో. తమబ్రవీత్ ప్రీయమాణో మహాత్మా
వరం తవేహాద్య దదామి భూయః,
తవైవ నామ్నా భవితాఽయ మగ్నిః
సృంకాం చేమా మనేకరూపాం గృహాణ. ౧౬

ప. తం అబ్రవీత్ ప్రీయమాణః మహాత్మా వరం తవ ఇహ అద్య దదామి భూయః, తవ ఏవ నామ్నా భవితా అయం అగ్నిః సృంకాం చ ఇమాం అనేకరూపాం గృహాణ. ౧౬

టీ. [illegible]

తా. [illegible]

[illegible]

చిత్తుల మాత్రమునకే ఫలమిచ్చును. లేక స్వర్గఫలమునకు ఆహుతులిచ్చును. కర్మ-
ఫలమునిచ్చుటకై ప్రజాపతిచేత సృష్టము. దానివలన స్వర్గప్రాప్తి. అట్టి
ఫలమునొసఁగు నాచికేతమనెడు కర్మానుష్ఠానమునకు స్వర్గప్రాప్తియని భావము.

౧౭ వ మంత్రము.

మూ. త్రిణాచికేత స్త్రిభిరేత్య సంధిం
త్రికర్మకృత్తరతి జన్మమృత్యూ,
బ్రహ్మజజ్ఞం దేవమీడ్యం విదిత్వా
నిచాయ్యేమాం శాంతిమత్యంతమేతి. ౧౭

ప. త్రిణాచికేతః త్రిభిః ఏత్య సంధిం త్రికర్మకృత్ తరతి జన్మ-
మృత్యూ, బ్రహ్మజజ్ఞం దేవం ఈడ్యం విదిత్వా నిచాయ్య ఇమాం శాంతిం
అత్యంతం ఏతి.

టీక. (మరల అగ్నిచయనకర్మస్తుతి చేయుచున్నారు.) త్రిణాచికేతః
= మూఁడుసార్లు యథావిధిగా నాచికేతాగ్నిచయనము చేసినవాఁడును, లేక నాచి-
కేతాగ్నిచయనవిధిని తెలిసినవాఁడు, అనుష్ఠానముచేసినవాఁడు, అధ్యయనముచేసి అనుష్ఠిం-
చినవాఁడు. త్రిభిః = తల్లి తండ్రి ఆచార్యులను అనుమూఁటిచేత, సంధింఏత్య =
సంబంధమును పొందినవాఁడై, త్రికర్మకృత్ = యజ్ఞాధ్యయనదానములను మూఁడు
అనుష్ఠానకర్మలనొనర్చువాఁడు (సాధకుఁడు)వాఁడును, జన్మమృత్యూ = జన్మమరణము-
లను, తరతి = అతిక్రమించుచున్నాఁడు. బ్రహ్మజజ్ఞం = బ్రహ్మదేవునివలనపుట్టినవాఁడు-
ను సర్వజ్ఞుఁడును, ఈడ్యం = స్తోత్రార్హుఁడైనవాఁడును అగు,
దేవం = దేవుని, విదిత్వా = తెలిసికొని, నిచాయ్య = సాక్షాత్కారముచేసికొని,
ఇమాం = ఈ, శాంతిం = శాంతిని, అత్యంతం = మిక్కిలి, ఏతి = పొందుచున్నాఁడు.

తా. మరల సిద్ధాంతముచేసి కర్మస్తుతిచేయుచున్నారు — త్రిణాచి-
కేతుఁడు అనఁగా మూఁడుమార్లు యథావిధిగా నాచికేతాగ్నిచయనముచేసిన

వాఁడు శ్రీ నాచికేతాగ్నిచయనవిజ్ఞానమొకటియే, తన్మంత్రముల పఠ్యమైన పొందక్కి, అనవరతము నభ్యసించినవాఁడును మనుష్యులకు అనఁగా తల్లి, తండ్రి, ఆచార్యుఁడు అనుమువ్వురిచేతను అనుశాసనము యథావిధిగాఁ బొంది, ఉపనయనమునే "మాతృమాన్ పితృమా నాచార్యవాన్," (బృహ. ౪-౧-౨) అనుశ్రుతి సూచించుచున్నది. వేద వేద, స్మృతి, శిష్టులచేతను శ్రీ ప్రత్యక్షానుమానాగమములచేతను బోధింపఁబడినయట్టి కర్మలను అనఁగా ఇష్టాపూర్తదానాదులనాచరించువాఁడు జన్మమృత్యువులను అతిక్రమించుచున్నాఁడు. మఱియు బ్రహ్మజ్ఞుఁడును, (బ్రహ్మ మనఁగా హిరణ్యగర్భునివలననుండి పుట్టిన వాఁడు జ్ఞుఁడనఁగా సర్వజ్ఞుఁడును,) ప్రకాశించుచున్న జ్ఞానాదిగుణములుగల వాఁడగుటచేత దేవఁడనఁబడువాఁడును, స్తుతింపఁదగినవాఁడును అగునాయగ్నిని శాస్త్రప్రమాణముచేత తెలిసి అధ్యాసముచేత స్వయంప్రత్యక్షమైనదానిఁ గాఁ జేసి—అనఁగా ఉపాసించి అత్యంతము పొందుచున్నాఁడు. జ్ఞానకర్మసముచ్చయానుష్ఠానముచేత వైరాజపదమును పొందుచున్నాఁడని భావము.

విశేషము—నాచికేతాగ్నిచయనమునకు ఇష్టకలు, ౭౨౦ సంఖ్య గలవి. సంవత్సరమునకు సాయంప్రాతఃకాలములందు చేయఁబడుచున్న అగ్నిహోత్రములును ౭౨౦ సంఖ్యగలవి యగుచున్నవి. అట్టి సంఖ్యగలసంవత్సరాత్మకుఁడగు నగ్నిని తానే యని ప్రత్యేకముగాఁ భావనచేయుట మరియు అధ్యాసమని చెప్పఁబడినది.

౧౮-వ మంత్రము.

మూ. త్రిణాచికేత స్త్రయ మేత ద్విదిత్వా
య ఏవం విద్వాం శ్చినుతే నాచికేతం,
స మృత్యుపాశా న్పురతః ప్రణోద్య
శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮

౧౮. త్రిణాచికేతః త్రయమేతద్విదిత్వా య ఏవం విద్వాంశ్చినుతే నాచికేతం, స మృత్యుపాశాన్ పురతః ప్రణోద్య శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే.

టీ. త్రిణాచికేతః = త్రిణాచికేతుఁడగు, యః విద్వాన్ = ఏవిద్వాంసుఁడు, ఏతత్ త్రయం = ఈవిద్యాత్రయమును, విదిత్వా = తెలిసి, నాచికేతం = నాచికేతాగ్నిని, చినుతే = చయనము చేయుచున్నాఁడో, సః = వాఁడు, మృత్యుపాశాన్ = మృత్యుపాశములను, (అధర్మ, అజ్ఞాన, రాగ, ద్వేషాదిరూపములగు వానిని) పురతః = ముందుగనే, ప్రణోద్య = తనశరీరమునుండి దూరముగా త్రోసివైచినవాఁడై, శోకాతిగః = మానసదుఃఖములను దాఁటినవాఁడై, స్వర్గలోకే = వైరాజరూప స్వర్గలోకమందు విరాడాత్మస్వరూపమును పొందుటచేతను, మోదతే = ఆనందించుచున్నాఁడు.

తా. త్రిణాచికేతుఁడగు ఏవిద్వాంసుఁడు ఈనాచికేతాగ్నిచయనక్రమ మును ఎన్నియిటుకలో, అవి యెట్లు పేర్చవలయునో, వానిని ఎట్లు చయనము చేయవలయునో తెలిసికొని నాచికేతాగ్నిచయనము చేయుచున్న వాఁడో వాఁడు అధర్మ, అజ్ఞాన, రాగ, ద్వేషాదులనెడి మృత్యుపాశములను శరీరపాతమునకు ముందుగనే త్రోసివైచి శోకములను దాఁటినవాఁడై విరాడాత్మస్వరూపమును పొంది వైరాజరూప స్వర్గలోకమునందు ఆనందించుచున్నాఁడు.

వివరణము.— త్రిణాచికేతుఁడనఁగా మూఁడు పర్యాయములు నాచికేతా గ్నిచయనము చేసినవాఁడు (లేక) నాచికేతాగ్నిచయన విధిని తెలిసి, దాని నధ్యయనము చేసి అనుష్ఠించినవాఁడు. నాచికేతాగ్నిచయన మును గురించి ఇష్టక (ఇటుకరాయి) లెట్లు పేర్చవలయునో, ఎన్ని ఇటుకలు ఎట్లు పేర్చవలయునో, దాని నెట్లు చయనము చేయవలయునో తెలిసికొనవలయును. అధర్మ, అజ్ఞానాదులను మృత్యుపాశములనుగా నిరూపించుట యాజ్ఞవల్క్యాదులయభి ప్రాయము.

౧౯-వ మంత్రము.

మూ. ఏష తే ఽగ్నిర్నచికేతః స్వర్గ్యో
యమవృణీథా ద్వితీయేన వరేణ,
ఏతమగ్నిం తవైవ ప్రవక్ష్యంతి జనాస
స్తృతీయం వరం నచికేతో వృణీష్వ. ౧౯

పద. ఏషః తే అగ్నిః నచికేతః స్వర్గ్యః యం అవృణీథాః ద్వితీయేన వరేణ, ఏతం అగ్నిం తవ ఏవ ప్రవక్ష్యంతి జనాసః తృతీయం వరం నచికేతః వృణీష్వ. ౧౯

టీక. నచికేతః = ఓనచికేతుఁడా! ద్వితీయేన వరేణ = రెండవదియగు వరముచేత, యం = ఏ నాచికేతాగ్ని చయనరూపమగు విద్యావిజ్ఞానమును, అవృణీథాః = వరముగా కోరుకొంటివో, స్వర్గ్యః = స్వర్గప్రాపకమగు, ఏషః = ఈ, అగ్నిః = నాచికేతాగ్ని, తే = నీకు సంబంధించినది యెట్టిదనఁగా. జనాసః = జనులందఱు, ఏతం అగ్నిం = ఈ యగ్నిచయనమును, తవ ఏవ = నీకే సంబంధించిన దానినిగాకే (అనఁగా నాచికేతాగ్నియని) ప్రవక్ష్యంతి = చెప్పెదరు. నచికేత = ఓనచికేతుఁడా! తృతీయం వరం = మూడవదగువరమును, వృణీష్వ = కోరుకొనుము.

భా. ఓనచికేతుఁడా! రెండవదగువరముచేత స్వర్గప్రాపకమగు ఏ నాచికేతాగ్నిచయన విజ్ఞానమును కోరితివో దానిని నీకు బోధించితిని. అట్టి స్వర్గప్రాప్తిసాధనభూతమగు నాచికేతాగ్నిచయనవిజ్ఞానము నీకు సంబంధించినదే. ఇదిమొదలుకొని జనులందఱు ఈ నాచికేతాగ్నిచయనవిజ్ఞానమును నీకు సంబంధించిన దానినిగానే (నాచికేతాగ్నిచయనమని) చెప్పుదురు. నీకు నేను ఇచ్చెదనన్న మూడువరములలోను రెండువరములు ఇచ్చితిని, మూడవదగు వరము నీవు కోరుకొనుమని యముఁడు పలికెను.

విశేషము.—[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

౨౦-వ మంత్రము.

అ. [illegible]
[illegible]

మూ. యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే
అస్తీత్యేకే నాయమస్తీతి చైకే,
ఏతద్విద్యామనుశిష్టస్త్వయాహం
వరాణామేష వరస్తృతీయః. ౨౦

[illegible] యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే అస్తి ఇతి ఏకే [illegible]

అయం అస్తి ఇతి చ ఏకే, ఏతత్ విద్యాం అనుశిష్టః త్వయా అహం వరా ణాం ఏషః వరః తృతీయః. ౨౦

టీ. మనుష్యే=మనుష్యుడు, ప్రేతే=మరణించినవాడు కాగా, అయం అస్తి ఇతి ఏకే = దేహేంద్రియములకు భిన్నముగ ఆత్మయనువాడు గలడని కొందరనుచున్నారు, అయం న అస్తి ఇతి చ ఏకే=ఆత్మయను వాడు దేహేంద్రియములకు భిన్నముగ లేడని కొందరనుచున్నారు (అనెడు సందేహము) త్వయా = నీచేత, అనుశిష్టః = బోధింపబడినవాడనై, అహం = నేను, ఏతత్ =దీనిని, విద్యాం=తెలిసికొనెదను. వరాణాం = నీచే నాకియ్యబడిన మూడువరములలో, ఏషః వరః = ఈ వరము, తృతీయః = మూడవది యగుగాక.

తా. కర్మకాండపరమయినట్టియు, సాధ్యసాధనలక్షణ మయినట్టియు, అనిత్యఫలమయినట్టియు సంసారవిషయమునుండి విరక్తిబొందినవానికే ఆత్మజ్ఞానమం దధికారముగలదని తెలుపుటకై పరలోకవిషయమగు ప్రశ్నలతో పరమపురుషార్థమగు జ్ఞానముకొరకు ప్రశ్నయడుగుచున్నాడు — మరణించినవాని విషయమై యమునిచేత నాచికేతుడు ప్రశ్నించినవాడై యడిగిన ప్రశ్న మూడవవరముగ అడిగెను — మనుష్యుడు మరణించినపుడు దేహేంద్రియములకు వేరుగా నిత్యమగు ఆత్మయను వాడు గలడని కొందరును, లేడని కొందరును చెప్పుచున్నారుగదా! ఈ విషయమై నాకు నిశ్చయము లేదు. అది ప్రత్యక్షప్రమాణముచేతగాని అనుమానప్రమాణముచేతగాని తెలియరాకున్నది. అది నీవలన తెలిసికొనవలెనని యిచ్చగలదు. అది నాకు మూడవవరము. ఆత్మజ్ఞానము నాకు సాధింపవలసినది. నిర్ణయముచేసి ప్రత్యక్షముగా బోధించుడని నాచికేతుడు అడిగెను.

వివరణము.—ఇదివఱకు చెప్పిన దీర్ఘతపస్సులలో మొదటి తరము
ఈశ్వరా! కలియుగము సంచితములగు పాపకర్మములచే దేహములు, తపోబలము, సర్వ
లోకములయందును కలికాలభయము వర్ధిల్లుచున్నది. అం.
తపోబలహీనులగుటచే గంధర్వాదులచే సంబంధించకపోయినను, ప్రాణదేహము అని శ్ర
ద్ధచేసి చూచు కేవల పరమాత్మ శ్రీకాళహస్తీశ్వరుడు యైనను అని గ్రహించవ
లయును. ఇది మొదలగునవి యాతన్నమునకు ఆశ్రయమైనది శ్రీకాళహస్తిమును
గూర్చి తెలిసికొనుట మొక్కటియే గతియగు మోక్షమార్గము అని
యిట్లుండు శ్రీ శ్రీ శ్రీ గుణములచే చెప్పబడినది, కలియుగమున ఆశ్రయ
తీర్థములను లేనిచో శ్రీకాళహస్తీశ్వరుని తలచు కేవల దర్శనమాత్రమునకు
ముక్తినిచ్చు ప్రభావమునకు యాతనలేని వర్ణింపనాశక్యము. అందు
వల్లనే శ్రీకాళహస్తీశ్వరుని యశము కలదు.

౨౧-వ మంత్రము.

అవ. ఈశ్వరునకు సత్యాదియుగములందు సాధనలు తక్కువగా ఉన్న
యని ఆశ్రయిస్తూ దీని యెడ మరిన్నవైన యుగము చెప్పబడెను.
మూలము—

మూ. దేవైః కృతాని వివిధాన్యపి పురా
న హి సుక్షేత్ర మయుతేన ధర్మః;
అస్యాం పరం పదమేకో హ్యవ్యయో
మహా మోక్షదో ఽస్తి కలియాన్యథైవమ్. ౨౧.

ప్ర. దేవైః ఆశ్రి అని విధిన్యాసం పురా న హి సుక్షేత్రయం అయుతి
మేత ధర్మః, అస్యాం పరం పదమేకః ప్రభవ మా మా మోక్షోఽస్తి అని మా
న్య మానము. ౨౧

టీ. ఓ దేవదేవా! ఆశ్రి = శ్రీకాళహస్తీశ్వరునియొక్క మహిమను.
వలన, పురా = పూర్వకాలమునందు, దేవైః అని = దేవతలచేతనున్నను, విధి.

చెప్పుకొనుటయందలేదని, దుర్జ్ఞేయమణుధర్మముగా తెలిసికొనవలదని, నచి-
కేతా! నీవు కోరుచున్న యాత్మధర్మము, అనగా — సూక్ష్మబుద్ధిగ్రాహ్యమయినది.
(కావున) నచికేత — మోసపుచ్చకుము! అన్యం — వేఱొకవరము, వరంవరమును,
వృణీష్వ — కోరుకొనుము. మామ్ మా ఉపరోత్సీః — నిర్బంధింపకుము. మాం —
నన్ను గూర్చి, ఏనం — ఈవరమును, అతిసృజ — విడువుము.

తా. పూర్వకాలమునందు దేవతలకుగూడా ఈయాత్మతత్త్వవస్తువును
గూర్చి సంశయమునుగలవారలయి విచారించిరి. ఈధర్మము సులభముగా తెలి-
యునది కాదు. ఈయాత్మధర్మము సూక్ష్మబుద్ధిగ్రాహ్యమయినది కావున ప్రాకృతు-
లకు తెలియుటకు సాధ్యముకాదు. కనుక నచికేతుడా నీవు వేఱొకవరము
కోరుకొనుము. ఆయాత్మధర్మము తెలిసికొనవలెనని నన్ను నిర్బంధింపకుము.
నన్ను గూర్చి ఈవరమును (ఆత్మజ్ఞానమునుగూర్చినదానిని) విడువుము.

అనగా — దేవతలు ఆత్మధర్మమునుగూర్చి, వాదించినారు కూడా ఈ
విషయమును సంశయమునుగలవారు యనుట అనేకసార్లు ‘పురా’
యని చెప్పబడినది. అనగా పూర్వకాలమునందు దేవతలు సంశయము పడి
యుండిరి. కనుక ప్రాకృతులకు తెలియదని భావము.

ఆత్మధర్మము ‘అణువు’ అని చెప్పబడినది. అణుపరిమాణము
కలదని కాదు. అనగా సూక్ష్మమని యనుట గ్రహింపవలయును.

— అవతారిక.

అటు యముడు చెప్పినదానికి నచికేతుడిట్లు ప్రత్యుత్తరము:—

మం. దేవైరత్రాపి విచికిత్సితం కిల
త్వం చ మృత్యో యన్న సుజ్ఞేయమాత్థ,

[illegible]
[illegible] ౨౩

"[illegible] దేవా! అత్ర అపి [illegible] [illegible]." ౨౪

టీక. అత్ర = [illegible], దేవైః అపి = [illegible] [illegible]

తా. [illegible]

[illegible] మంత్రము.

[illegible] ఈ మంత్రమున [illegible] ప్రశ్నించుచున్నారు:—

మూ. శతాయుషః పుత్రపౌత్రాన్ వృణీష్వ
బహూన్ పశూన్ హస్తిహిరణ్యమశ్వాన్,
భూమేర్మహదాయతనం వృణీష్వ
స్వయంచ జీవ శరదో యావదిచ్ఛసి. ౨౩

ప. శతాయుషః పుత్రపౌత్రాన్ వృణీష్వ బహూన్ పశూన్ హస్తిహిరణ్యం అశ్వాన్, భూమేః మహత్ ఆయతనం వృణీష్వ స్వయం చ జీవ శరదః యావత్ ఇచ్ఛసి. ౨౩

టీ. శతాయుషః = నూరుసంవత్సరములు ఆయుస్సుగల, పుత్రపౌత్రాన్ = పుత్రులను పౌత్రులను, వృణీష్వ = వరింపుము. బహూన్ = అనేకములగు, పశూన్ = గవాదిపశువులను, హస్తిహిరణ్యం = ఏనుగులను బంగారమును, అశ్వాన్ = అశ్వములను, భూమేః = భూమియొక్క, మహత్ = గొప్పదైన, ఆయతనం = రాజ్యమును, వృణీష్వ = వరింపుము. స్వయం చ = స్వయముగా నీవును, శరదః = ఎన్ని సంవత్సరములు, ఇచ్ఛసి = కోరుదువో అన్ని (శరత్కాలము) జీవించియుండుము.

భా. (యముడు నచికేతసుని ప్రలోభించుటకు మరల నిట్లనెను) నూరుసంవత్సరములు జీవించియుండునట్టి పుత్రపౌత్రులను [illegible]

వివరణము:—ఇందుచేత నచికేతుడు స్థిరచిత్తుడని తెలియుచున్నది. కొం దఱు ధనాదులు లభించినను భోగాసక్తు లగుదురు. ఆత్మజ్ఞానము గోరు వానికి అనర్థసాధనముల త్యాగము.

౨౪ వ మంత్రము.

మ॥ ఏతత్తుల్యం యది మన్యసే వరం
వృణీష్వ విత్తం చిరజీవికాం చ,
మహాభూమౌ నాచికేత త్వమేధి
కామానాం త్వా కామభాజం కరోమి. ౨౪

పద. ఏతత్తుల్యం యది మన్యసే వరం వృణీష్వ విత్తం చిరజీవికాం చ, మహాభూమౌ నాచికేతః త్వం ఏధి కామానాం త్వా కామభాజం కరోమి.

టీక. ఏతత్ తుల్యం = నేనిచ్చెదనన్న వరముతో సమానమయిన, వరం = వరమును, యది మన్యసే = తలంచెదవేని, విత్తం = ధనమును, వృణీష్వ = కోరుకొనుము, చిరజీవికాం = చిరజీవిత్వ మును, వృణీష్వ = కోరుకొనుము. నాచికేతః = ఓ నచికేతుడా! మహాభూమౌ = విశాలమయిన భూమియందు, త్వం = నీవు, ఏధి = రాజుగా నుండుము. కామానాం = దివ్యములగు కామములకు, కామభాజం = కామభోగము ననుభవించువానిగా, కరోమి = చేయుచున్నాను.

తా. ఓ నచికేతుడా! నీ విదివఱకు కోరిన వరమునకు సమానమని వరములతో సమానముగా తలంచినచో నీవు కోరుకొనుము. ధనమును విస్తారముగ బంగారము రత్నములు మొదలగువానిని, అట్లే బహుకాలము జీవించుటను కోరుకొనుము. నీవు భూమండలమునకు సార్వభౌముడవై యుండు మని యముడు చెప్పెను. ఇది కామములను పొందుటయే, నిత్యమగు ఆత్మ. నీకు కామముల నొసంగి ప్రాపంచికులలో నీవు సుఖించెదవు.

౧౧—ఏ

వాటిని కోరుకొనుము. నీవుకోరిన వస్తువులనన్నిటిని నిచ్చెద నీ కోరిక [illegible]

వివరణము.—ఇదివఱకు నూరుసంవత్సరముల ఆయుస్సుగల పుత్త్ర పౌత్త్రాదులను, పశువులను, రాజ్యమును అని విడివిడిగా చెప్పుచువచ్చెను. ఈ మంత్రమునందు అన్నియును సమష్టియుగా చెప్పుచున్నాడు.

[illegible] మంత్రము.

మూ. యే యే కామా దుర్లభా మర్త్యలోకే
సర్వాన్ కామాంశ్ఛందతః ప్రార్థయస్వ,
ఇమా రామాః సరథాః సతూర్యా
న హీదృశా లంభనీయా మనుష్యైః,
ఆభిర్మత్ప్రత్తాభిః పరిచారయస్వ
నచికేతో మరణం మానుప్రాక్షీః. ౨౫

పద. యే యే కామాః దుర్లభాః మర్త్యలోకే సర్వాన్ కామాన్ ఛందతః ప్రార్థయస్వ, ఇమాః రామాః సరథాః సతూర్యాః న హి ఈదృశాః లంభనీయాః మనుష్యైః, ఆభిః మత్ప్రత్తాభిః పరిచారయస్వ నచికేతః మరణం మా అనుప్రాక్షీః. ౨౫

టీక. మర్త్యలోకే = మనుష్యలోకమునందు, యేయేకామాః = ఏయే కోరికలు, దుర్లభాః = దుర్లభములో, సర్వాన్ కామాన్ = ఆకోరికలన్నిం టిని, ఛందతః = నీయిష్టానుసారము, ప్రార్థయస్వ = ప్రార్థింపుము. ఇమాః = ఈ, రామాః = అప్సరసలు, సరథాః = రథములతోగూడుకొన్నవారును, సతూర్యాః = వాద్యములతోగూడుకొన్నవారును (ఉపయోగించువారు). ఈదృశాః = ఇట్టి స్త్రీరత్నములు, మనుష్యైః = మనుష్యులచేత, న లంభనీయాః = పొందదగిన వారుకారు, మత్ప్రత్తాభిః = నాచేత నీయబడిన, ఆభిః = ఈయప్సరస స్త్రీరత్నములచేత, పరిచారయస్వ = పాదప్రక్షాళనాదిశుశ్రూష చేయిం

చేయుటయుంచినాము. నచికేత!] 'మరణం మాఽనుప్రాక్షీః' [illegible] మరణ ప్రశ్నను అడుగవద్దు. [illegible]

భా. మనుష్యలోకమందు ఏయే కోరికలు ప్రాప్తింపకష్టములైనవో, ఆ కోరికలు మనుష్యలోకమందు దుర్లభములగు అట్టి కోరికల నన్నింటిని నీవు స్వేచ్ఛగా కోరుము. రథములతోను [illegible] పురుషులకు సంభోగయోగ్యులగు స్త్రీరత్నములను [illegible] మంగళవాద్యములతోను [illegible] [illegible] మనుష్యులు [illegible] [illegible]. [illegible] నచికేతుండు [illegible] స్త్రీరత్నములను [illegible] [illegible], నీకు [illegible] స్త్రీలచేత [illegible] [illegible] చేయించుకొనుము. [illegible] సర్వేంద్రియ [illegible] [illegible] 'మరణం [illegible]' [illegible] [illegible].

ఇరువదియాఱవ మంత్రము.

అవ. ఈవిధముగా యముండు ప్రలోభించుచున్నను నచికేతుండు అందుకొయుంతయు మహాత్ముండగుటచే చలింపక అట్లనే నిశ్చయించెను [illegible] [illegible] చెప్పుచున్నాడు.—

మం. శ్వోభావా మర్త్యస్య యదన్తకైతత్

సర్వేంద్రియాణాం జరయన్తి తేజః,

అపి సర్వం జీవిత మల్పమేవ

తవైవ వాహా స్తవ నృత్యగీతే. ౨౬.

పద. శ్వోభావాః మర్త్యస్య యత్ అన్తక ఏతత్ సర్వేంద్రియాణాం జరయన్తి తేజః, అపి సర్వం జీవితం అల్పం ఏవ తవ ఏవ వాహాః తవ నృత్యగీతే.

టీ. మర్త్యస్య = మనుష్యునియొక్క, అంతక = అంతమునొసఁగువాఁడా ఓయమధర్మరాజా! (ఈభోగములు) శ్వోభావాః = రేపటివరకుండునవో, యదేతత్ = యేదియీ సుఖమున్నదో అదియంతయు, సర్వేంద్రియాణాం = సర్వేంద్రియములయొక్క, తేజః = తేజస్సును, జరయంతి = నశింపఁజేయుచున్నవి. సర్వం జీవితమపి = సర్వజీవితముకూడ, అల్పమేవ = అల్పమే యగుచున్నది. తవ ఏవ = నీయొద్దనే, వాహాః = వాహనములు ఉండునుగాక. నృత్యగీతే = నృత్యగీతములును నీ వద్దనే యుండునుగాక.

తా. ఓ యమధర్మరాజా! నీవిచ్చెదనని చెప్పిన భోగములన్నియు శ్వోభావములే—అనఁగా నేఁటియుండి రేపుపోవునవి. అవి ఇంద్రియముల తేజస్సును నశింపఁజేయును. ఆయుష్షంతయు అల్పమే. అప్సరసలు మొదలగు దివ్యస్త్రీలు నాకక్కరలేదని చెప్పుచున్నాఁడు. వాని భోగములవలన ధర్మ, వీర్య, ప్రజ్ఞా, తేజో, యశస్సులు క్షీణించును గాన యవ్వియు నాకక్కరలేదు. మరియు దీర్ఘాయుస్సు నాకక్కరలేదని నీవు చెప్పుచున్నావు. ఆభోగములు అనుభవించువారియొక్క ఇంద్రియతేజస్సు ఆయుస్సుతోపాటు అల్పమైపోవుచుండును. వాహనాదులు నీవద్దనే యుండుగాక. దీర్ఘాయుస్సు ఏల? నీవిచ్చెదనన్న భోగములు రథములు, నృత్యగీతములు నీవద్దనే యుండుగాక.

౨౭-వ మంత్రము.

మూ. న విత్తేన తర్పణీయో మనుష్యో
లప్స్యామహే విత్తమద్రాక్ష్మ చేత్త్వా,
జీవిష్యామో యావదీశిష్యసి త్వం
వరస్తు మే వరణీయస్స ఏవ. ౨౭

మూ. [illegible] ౪౨

టీ. [illegible]

తా. [illegible]

వివరణము;— దేవతలయొక్క [illegible]

౨౮-వ మంత్రము.

మూ. అజీర్యతా మమృతానా ముపేత్య
జీర్యన్ మర్త్యః క్వధఃస్థః ప్రజానన్,
అభిధ్యాయన్ వర్ణరతిప్రమోదా
నతిదీర్ఘే జీవితే కో రమేత. ౨౮

ప. అజీర్యతాం అమృతానాం ఉపేత్య జీర్యన్ మర్త్యః క్వధఃస్థః ప్రజానన్, అభిధ్యాయన్ వర్ణరతిప్రమోదాన్ అతిదీర్ఘే జీవితే కః రమేత.

టీ. అజీర్యతాం = జరామరణరహితులైన, అమృతానాం = దేవతల యొక్క, (అనుగ్రహమును) ఉపేత్య = పొంది, జీర్యన్ = ముసలివాడగు, మర్త్యః = మనుష్యుడు, క్వధఃస్థః = భూమిమీదనుండువాడైన్నవాడై, వర్ణరతిప్రమోదాన్ = స్త్రీసౌందర్యరతి సుఖములను, అభిధ్యాయన్ = యోచించు వాడై, అతిదీర్ఘే జీవితే = చిరకాలజీవనమందు, కః = ఎవ్వడు? రమేత = రమించును.

భా. ఇదివఱకు [illegible] అమరులైనదేవతల యొక్క అనుగ్రహమువలన ప్రాప్తించిన జరామరణరహితత్వమునుగల [illegible] భూలోకవాసియగు మనుష్యుడు [illegible] శ్రేష్ఠమైన ప్రయోజన [illegible] ప్రశ్నించుచున్నాడు. [illegible] [illegible] [illegible] స్త్రీసౌందర్య [illegible] [illegible] సుఖములను, దీర్ఘాయుష్య మనుష్యులకైనను [illegible] [illegible] అల్పసుఖము [illegible].

[illegible].— ఈమంత్రమునందు [illegible] "[illegible]" అని [illegible]. అట్టివరము [illegible] [illegible] [illegible]:—

[illegible] - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] ([illegible] అనుగ్రహం) [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible]) [illegible] = [illegible] [illegible] ([illegible]) = [illegible]! [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

మూల మంత్రము.

మూ. యస్మిన్నిదం విచికిత్సంతి మృత్యో
యత్సాంపరాయే మహతి బ్రూహి నస్తత్,
యోఽయం వరో గూఢమనుప్రవిష్టో
నాన్యం తస్మాన్నచికేతా వృణీతే. ౨౯

ఇతి కాఠకోపనిషది ప్రథమాధ్యాయే
ప్రథమావల్లీ సమాప్తా.

పద. యస్మిన్ ఇదం విచికిత్సంతి మృత్యో యత్ సాంపరాయే మహతి బ్రూహి నః తత్, యః అయం వరః గూఢం అనుప్రవిష్టః న అన్యం తస్మాత్ నచికేతాః వృణీతే. ౨౯

కఠోపనిషది ప్రథమాధ్యాయే ప్రథమావల్లీ సమాప్తా.

టీ. ధృత్వా = ధైర్యముచేత, నచికేత! = ఓ నచికేతుడా! [illegible] దృష్ట్వా = చూచియు, కామస్య = కోరికల [illegible] ప్రతిష్ఠాం = [illegible] నిలుకడయు, [illegible] కామములను, ప్రతిష్ఠాం = ఉనికి, అనంతం = అంతములేనిది, పరిమితము, గొప్పది = గొప్పదియని, అప్రతిష్ఠ = లేకుండుటను. దృష్ట్వా = కనుగొనియు, నచికేతః = నచికేతుడవు, అత్యస్రాక్షీః = విడిచితివి; పరిత్యజించితివి, సర్వమును [illegible].

తా. (వివేకియగువాని పూర్ణమైన విజ్ఞానమునకును అల్పఫలప్రదము లగు కామములకు గల భేదమును చెప్పుచున్నాడు.) కామ్యమైన అనిత్యములగు కామభోగములనుగూర్చి [illegible] నచికేతా! [illegible] మనుష్యులకు [illegible] [illegible] దేహేంద్రియములకు [illegible] కర్మలకు [illegible] [illegible] నిశ్చయమును [illegible] [illegible] విచారించుచుండియు [illegible] —అనిత్యములను [illegible].

కఠోపనిషత్తు ప్రథమాధ్యాయమునందు ప్రథమవల్లి సమాప్తము.

ఈవల్లినందుదహరించిన ప్రమాణ గ్రంథభాగము:—

అనుభూతిప్రకాశము. ౧౧ అధ్యా. శ్లో. ౧—౬

కఠోపనిషత్తు

ప్రథమాధ్యాయము—ద్వితీయవల్లి.

౧-వ మంత్రము.

ఇట్లు ప్రథమవల్లియొక్క ౨౯ మంత్రము వఱకును ఆవల్లి యొక్క సమాప్తిపర్యంతముగల యీ మంత్రములచేత విష్ణువగు నచికేతుని వైరాగ్యమును పరీక్షించియుండగా నచికేతుడు బ్రహ్మ విద్యాధికారియనుట దాన్యమున విషయము నిర్ణయించుటచేత వైరాగ్యము చెప్ప బడు చున్నాడు.—

మూ. అన్యచ్ఛ్రేయోఽన్యదుతైవ ప్రేయ
స్తే ఉభే నానార్థే పురుషగ్ం సినీతః,
తయోః శ్రేయ ఆదదానస్య సాధు
భవతి హీయతేఽర్థాద్య ఉ ప్రేయో వృణీతే. ౧

పద. అన్యత్ శ్రేయః అన్యత్ ఉత ఏవ ప్రేయః తే ఉభే నానార్థే పురుషం సినీతః, తయోః శ్రేయః ఆదదానస్య సాధు భవతి హీయతే అర్థాత్ యః ఉ ప్రేయః వృణీతే. ౧

టీక. శ్రేయః=నిశ్శ్రేయసము-మోక్షసాధనము, అన్యత్=వేఱైనది, ఉత ఏవ=మఱియు, ప్రేయః=ప్రియమైనది-అభ్యుదయసాధనము, అన్యత్=వేఱైనది, తే ఉభే=ఆశ్రేయఃప్రేయస్సులు రెండునూ, నానార్థే=భిన్నభిన్న ప్రయోజనములుకలిగినవగుచు, పురుషం=(వర్ణాశ్రమాభిమానియై, అధికారియగు) పురుషుని, సినీతః=బంధించుచున్నవి, తయోః=ఆశ్రేయఃప్రేయ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧. దర్శనశక్తత్వమునకు ఉదాహరణము—'ద్రష్టుం శక్నోమి నదీ పర్యంతేర' యానాలాభమునకు చేత (అర్థ. ద్రష్టుమునకు శక్నోమి నది యానముగల [illegible], కాని [illegible].) మున్నగు [illegible].

౨. శక్తిమత్తత్వమునకు ఉదాహరణము—'స్పృష్టం శక్నోమి [illegible], (అర్థ. స్పృష్టమునకు [illegible] [illegible]) మున్నగునవి.

ఇట్టివానిచే ఉదాహృతమగునట్టి [illegible] —

౩. వరదానత్వమునకు ఉదాహరణము.—[illegible] [illegible] (అర్థ. [illegible] [illegible] [illegible]) మున్నగునవి.

౪. అవస్థానత్వమునకు ఉదాహరణము.—'[illegible]' మున్నగునవి.

త్రయస్త్రింశన్నవుల నెంచుచున్న ప్రథమమున లభించుచున్నవని చెప్పఁబడియున్నది గాని పైసూత్రమున అనేకార్థక్రియాపదము ప్రయుక్త మగుట మూలకమైనచే [illegible] [illegible] గాని [illegible] త్రయస్త్రింశన్నవుల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

పంచసూత్రము.

౫౫. త్రయస్త్రింశన్నవులనెంచుచున్న ఆధరించుటకు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] త్రయస్త్రింశన్నవుల [illegible] త్రయస్త్రింశన్నవుల [illegible] [illegible] చున్నది—

మూ. శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ మనుష్య మేత
స్తౌ సంపరీత్య వివినక్తి ధీరః,
శ్రేయోహి ధీరోఽభిప్రేయసో వృణీతే
ప్రేయో మందో యోగక్షేమా ద్వృణీతే. ౨

పద. శ్రేయః చ ప్రేయః చ మనుష్యం ఏతః తౌ సంపరీత్య వివినక్తి ధీరః, శ్రేయః హి ధీరః అభి ప్రేయసః వృణీతే ప్రేయః మందః యోగక్షేమాత్ వృణీతే. ౨

టీ. శ్రేయః = శ్రేయస్సున్నూ, ప్రేయశ్చ = ప్రేయస్సున్నూ, మనుష్యం = మనుష్యుని, ఏతః = పొందుచున్నవి. ధీరః = విద్వాంసుడగు వాడు, తౌ = ఆశ్రేయఃప్రేయస్సులను, సంపరీత్య = మనస్సుచేత బాగుగా విచారించి, వివినక్తి = ఎయ్యది శ్రేష్ఠమైనది ఏయ్యది నికృష్టమైనది అని విభజించుచున్నాడు. ధీరః = ధీమంతుడగువాడు, ప్రేయసః = ప్రేయస్సుకంటె, శ్రేయః = శ్రేయస్సునే, అభివృణీతే = వరించుచున్నాడు. మందః = అల్పబుద్ధిగలవాడు, యోగక్షేమాత్ = దేహపోషణార్థము క్షేమమువలన, ప్రేయః = ధనపుత్రాది లక్షణమగు ప్రేయస్సునే వృణీతే = వరించుచున్నాడు.

తా. శ్రేయఃప్రేయస్సులు అనునవి రెండున్ను మనుష్యులను పొందినవి యయి యున్నవి. [illegible] ఎవడైతే ధీమంతుడైయుండిన వాని [illegible] పొందుటకు [illegible] సాధనము లున్ను ఫలమువల్లను [illegible]. విభజించుకుని అత్యంతదుర్లభ మగునట్టి [illegible] కలిగియున్నవానికి ఆశ్రేయః ప్రేయస్సులు మనుష్యుని పొందుచున్నవి. (అనగా మందబుద్ధిగలవారికి ఇది శ్రేయస్సు ఇది ప్రేయస్సు అని విభజించి తెలుసుకొనుటకు వీలు [illegible] అని భావము.) [illegible] ధీమంతుడు [illegible] వాడా విద్వాంసుడగువాడు మనస్సుతో శ్రేయఃప్రేయస్సులను [illegible] బాగుగా

ఆలోచించి విస్తృతముగ యోచించి ఎవ్వఁడు గ్రహించుచున్నాఁడో, ఎవ్వఁడు గ్రహింపఁ జాలఁడో అను విషయమును తెలుపుచున్నది. ఇట్లు శ్రేయః ప్రేయస్సులయొక్క గుణదోషములు తెలిసినవాఁడు ప్రేయస్సును విడిచి గుణాధిక్యము కలిగినట్టి శ్రేయస్సునే గ్రహించుచున్నాఁడు. మందబుద్ధియగువాఁడు గుణదోష వివేకశూన్యుఁడై శరీరపోషణమునకై పుత్రాదులను పోషించుటకై శ్రేయస్సును విడిచి పుత్రపశ్వాదిలక్షణమైనట్టి ప్రేయస్సునే గ్రహించుచున్నాఁడు.

వివరణము——శ్రేయఃప్రేయస్సులయొక్క గుణదోషములు తెలుపఁబడు. చున్నవి——

౧. శ్రేయోమార్గమువలన ఆత్మానందము కలుగును. ఫలమైన మోక్షమునకు సాధనమగును.

౨. ప్రేయోమార్గమువలన ఆనందము అల్పము. ఫలము అనంతదుఃఖభూయిష్ఠ సంసారప్రాప్తి. ఇట్లు తాత్పర్యము తెలుపఁబడు.

౧-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి, ౩-వ మంత్రము.

మూ. స త్వం ప్రియా న్ప్రియరూపాంశ్చ కామా
నభిధ్యాయ న్నచికేతో ఽత్యస్రాక్షీః,
నైతాం సృంకాం విత్తమయీ మవాప్తో
యస్యాం మజ్జంతి బహవో మనుష్యాః. 3

ప. సః త్వం ప్రియాన్ ప్రియరూపాన్ చ కామాన్ అభిధ్యాయన్ నచికేతః అత్యస్రాక్షీః, న ఏతాం సృంకాం విత్తమయీం అవాప్తః యస్యాం మజ్జంతి బహవః మనుష్యాః.

టీక. నచికేతః=ఓనచికేతుఁడా! సః=ఆ, త్వం=నీవు, ప్రియాన్=ప్రియమైన పుత్రాదులను, ప్రియరూపాన్=ప్రియరూపములైన అప్సర

వలు కల్పకములు పెంచుటను, కామా కోప=గాయములను, అభిధ్యానము = జూగా ఆలోచించుకొన్నవాడవై, (అనగా అన్యస్త్రీలు సుఖ్యసుభోగ భావము అనిత్యమని వివేకముచేత గ్రహించినవాడవై) అత్యన్తోకే! = పరి నాడవై. బహుల = అధికులగు, మనుష్యా = (మాతృలగు) మనుష్యులు, అస్తాం = వినయహీనములగు, ముఖ్యలి = మునిగిపోవుచున్నారో, (అట్టి) ఏత్తమయాం = శత్రుప్రాయములట్టి, వికాంఅకా, సృంగాం = (అంతరంగమా మగు) దుర్భేక్షగణము, క అవా [illegible].

తా. నేను 'ప్రపంచలోకములంయుగల భోగభాగ్యములన్నియు ని శాశ్వతముచాలు. ఈవిషయభోగములను యధేచ్ఛగా ననుభవింపుము' అని మాటిమాటికి నిన్ను చెలుచుచున్నను నీవు వానికి లోబడక క్రియం లను ప్రత్యాసులను, క్రియమాణములగు [illegible] అన్యస్త్రీలు సుఖ్యకులకు సూలులగాగల [illegible] యుచున్నయూ అజాగ్రత్తకములిటియూ నివ్వా రణములియూ [illegible] ఉచ్చములగు అయభోగాములు కన్నీటిని కద లించనాడవై విని, నీయుద్ధకుత్ర ప్రమును గాంచి నాకు చాలా ఆశ్చర్యమగు చున్నది. అధికసంఖ్యాకులగు మానవులు విద్యాసంసారమార్గములందు వ్యామోహముగబడి ముణిగిపోయి దుఃఖించుచున్నారో భవస్రాయమైన దురాధ్యవసాయమందున అట్టి [illegible] కర్మైకమార్గములను నీవు అనుసరింపవైతివి.

వివరణము:—'అత్యాన్తైశ్చ కృతాచారాః' అను శ్లోకమునందము పూర్వదు గాయము' అత్యత్యరాణ్యదను చేతను, అన్నిటకంటె అత్య అంతము క్రియేతమముకు [illegible] క్రియమాణగా పుణ్యాసులని భావ్యమునందు వ్యాఖ్యా తము. క్రియమాణత్వమను 'అన్యత్యకృత్యతిలక్షణాః' అని భావ్యమునందు వ్యాఖ్యాతము. క్రియమాణ = క్రియమాణత్వచే = అన్యత్యే తైః, తేఽన్య తెక్రత్యానిలక్షణాః కలాపిన్యమాణాః' అని గోపాలేంద్రసరస్వతీకృత వ్యాఖ్యలోక.

1-వ అధ్యా, 2-వ వల్లి, 4-వ మంత్రము.

అవ. శ్రేయఃప్రేయస్సులయొక్క ఆరంభమునందు 'తయోః శ్రేయ ఆదదానస్య సాధు భవతి హీయతేఽర్థాద్య ఉ ప్రేయో వృణీతే' అని చెప్పఁబడినది. అట్లుచెప్పుటకు హేతువు ఏమో అనువదించు మంత్రమును చెప్పుచున్నారు:—

మూ. దూరమేతే విపరీతే విషూచీ
అవిద్యా యా చ విద్యేతి జ్ఞాతా,
విద్యాఽభీప్సినం నచికేతసం మన్యే
న త్వా కామా బహవోఽలోలుపంత. ౪

పద. దూరం ఏతే విపరీతే విషూచీ అవిద్యా యా చ విద్యా ఇతి జ్ఞాతా, విద్యాఽభీప్సినం నచికేతసం మన్యే న త్వా కామాః బహవః అలోలుపంత. ౪

టీక. యా = ఏది, అవిద్యా = అవిద్యయనునదియు, యా చ = ఏదియు, విద్యా ఇతి = విద్యయనునదియు, జ్ఞాతా = తెలియఁబడుచున్నదో, ఏతే = ఈ రెండును, దూరం = దూరముగా, విపరీతే = వేఱువేఱుగా నున్నవియు, విషూచీ = భిన్నఫలములుగలవియు (అగుచున్నవి). నచికేతసం = నచికేతనామధేయుఁడవగు నిన్ను, విద్యాఽభీప్సినం = విద్యగోరుచున్నవానిగా, మన్యే = నేను తలంచుచున్నాను. (ఏలయనఁగా) త్వా = నిన్ను, బహవః కామాః = అనేకములగు కోరికలు, న అలోలుపంత = లోభపెట్టి కలఁతఁజేయలేకపోయెను.

తా. శ్రేయఃప్రేయస్సు లనుబడు రెండున్ను విద్య, అవిద్యాకార్యములుగనే చెప్పఁబడుచున్నవి. పరస్పరము భిన్నభిన్నములగు మార్గములుగలవి, మఱియు జ్ఞానాజ్ఞానములుగలవి, మోక్షమునకు హేతుభూతములైన పరస్పరము భిన్నఫలములుగలవి. శ్రేయఃప్రేయస్సులలో

పండితులగువారలు విద్యాధీనులు, అవిద్యాధీనులు ఆశ్రయించున్నారు. శ్రేయ నచికేతుడ! వాడి నిన్ను స్త్రీపుత్రాదులు అనేకవిధములగు కామములుచూపించి ఆకర్షింపజేసినను ఆ కామములు నిన్ను ఏమియు లోబరచలేదు. నచికేతుడా! ధనములను నిన్ను విద్యాభిలాషిగా విద్యార్థినిగ శ్రేయస్సాధనమగు సేవ తలంచుచున్నాను.

౧-వ అధ్యా॥ ౨-వ వల్లి॥ ౫-వ మంత్రము.

మం॥ అవిద్యాయా మంతరే వర్తమానాః /
స్వయంధీరాః పండితంమన్యమానాః,
దంద్రమ్యమాణాః పరియన్తి మూఢాః
అంధేనైవ నీయమానా యథాంధాః ॥ ౫

అన్వ. అవిద్యాయాం అంతరే వర్తమానాః స్వయంధీరాః పండితంమన్య మానాః, దంద్రమ్యమాణాః పరియంతి మూఢాః అంధేనైవ నీయమానాః యథా అంధాః. ౫

టీ. అవిద్యాయాం అంతరే = అవిద్యయందు, సంసార మధ్య భాగమునందు, వర్తమానాః = ఉన్నవారై, స్వయంధీరాః = తాము బుద్ధిమంతులమనియు, పండితంమన్యమానాః = శాస్త్రజ్ఞులమనియు తలంచుచున్న వారలయి, దంద్రమ్యమాణాః = తిర్యగాదియోనులయందు తిరుగుచున్న వారలయి, మూఢాః = అవివేకులు, అంధేన = గ్రుడ్డివానిచేత, నీయమానాః = నడిపింపబడిన గ్రుడ్డివారలవలె, అంధాః యథా = గ్రుడ్డివారివలె, పరియంతి = (దుఃఖములను) అనుభవించుచున్నారు.

భా. (విద్యాయందు - జ్ఞానమునందు శ్రద్ధాసక్తులుగలవారలు అవిద్యాశ్రితులగువారిని వారియొక్క మరణము నిరంతరము సంభవించును) ఎవ్వరు అవిద్యామధ్యమున సంసారమున అభిమానించుచున్నారో వారు మూఢులై కామ్యకర్మలయందు ఆసక్తులై సంచరించుచు అవిద్యామధ్యమందున్నవారుగా

యుక్తమగుదానిం దున్నువారలయ్యు, పుత్ర, పశ్వాద్యాశాపాశబద్ధములచేత పుట్టఁ బడినవారలును కాఁక ప్రయోగవారలకుసిద్ధము, కండ్లకుమాంసాంధకారము అవిద్యచే తలఁచుచున్నయాపోవుటను కూర్చుట తెలియకుండుటచేతను అవివేకుల మాయయందిరుగుచు కలిగిన ప్రాప్తించుచున్నవారలు సుఖమార్గదర్శకులచేత చెప్పఁబడ్డదియగు సన్మార్గమునందు నిరంతరము లోకమందున్న సుఖదాయకమైన పొందా అపమార్గమునందు దయోయుక్తములకు లోనగుచున్నారో తెలియకున్నవారు పరలోకసాధనములను యెఱుఁగుటకు శక్తులు కానేరరు అందరు దీనిని చెప్పుచున్నారు.

తాత్పర్యము:—ఆత్మస్వరూపమునుగూర్చిన ప్రాప్తించుటయెట్లనఁగా శాస్త్రము లు చెప్పుచున్నట్టి ఇష్టాది సద్ధర్మాచరణముల వలన కర్మయోగానుష్ఠానము చేయువారికి అబ్బియుండును. అట్టిది తెలియనివారికి స్వర్గాదులు పుణ్యలోకప్రాప్తి సంసారమున పునర్జన్మమరణాదులు కలుగునని ప్రకటింపఁబడుచున్నది.

౧-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి. ౬-వ మంత్రము

మూ॥ న సాంపరాయః ప్రతిభాతి బాలం
ప్రమాద్యంతం విత్తమోహేన మూఢం,
అయం లోకో నాస్తి పర ఇతి మానీ
పునః పునర్వశమాపద్యతే మే. ౬

పద. న సాంపరాయః ప్రతిభాతి బాలం ప్రమాద్యంతం విత్తమోహేన మూఢం, అయం లోకః న అస్తి పరః ఇతి మానీ పునః పునః వశం ఆపద్యతే మే. ౬

టీ. సాంపరాయః = పరలోకప్రాప్తిసాధనవిశేషము, ప్రమాద్యంతం (పుత్రపశ్వాదిప్రయోజనములందాసక్తిగల చిత్తముచేత) ప్రమాదముతోకూడియున్న దియు, విత్తమోహేన = ధనసంబంధమైన మోహముచేత, మూఢం (అజ్ఞానముచేత) కప్పఁ బడియున్న, బాలం ప్రతి = బాలునిగూర్చి, న భాతి = ప్రకాశింపదు. (బాలునకు పరలోకసాధనము స్ఫురింపదు) అయం = కనఁబడుచున్న

(స్వర్గస్థానాం భయాభావమునునిదిమే) లోకమునందు, పరే = పరలోకమునందు స అస్తి = లేదు ఇతి = అనుభవముగా, 'ఊహే = తెలుసుకొన్నాడు, క్షుత్పిపాసే = ఆకలిదప్పులు, నేం = [illegible], నశ్ం = అతిశయము, మోదతే = పొందు చున్నాడు.

తా. (నచికేతుని ప్రశ్నము విని సంతోషించిన యమధర్మరాజు [illegible] పొందుచున్నాడు [illegible] అగ్నివిద్య) [illegible] ప్రకాశించుట. 'సర్వస్వర్గే లోకే [illegible] ఇతి సంబంధాయ' అనుచున్నప్పుడే [illegible] పొందుటకు సది సంబంధాయము - అనగా [illegible]. అగ్ని [illegible] ప్రశ్నము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. అగ్నిసాధన [illegible] ప్రకాశించుట. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అదృష్టముగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఆకలిదప్పులు [illegible] [illegible].—అనగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]—అనగా [illegible] [illegible] ప్రశ్నించెను.

నచికేతసః—సాధనభూతాగ్నిప్రశ్నః—

ప్ర. స్వర్గలోకే [illegible] ఇతి సంబంధాయ. [illegible] పొందుటకు.

అర్థ. దేహాహంకార[illegible]కాలమునందు [illegible], [illegible] [illegible] = [illegible]. [illegible] శ్రేష్ఠము [illegible] [illegible]ము, [illegible].

౫. [illegible] [illegible] [illegible] మార్గస్థం [illegible] [illegible] [illegible].

అర్థ. [illegible] [illegible].

౬. [illegible] [illegible] [illegible] మార్గస్థమేచయతే [illegible] [illegible].

అర్థ. [illegible] [illegible].

౭. అథవా [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

అర్థ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తాత్పర్యమునందు '[illegible]' [illegible].

౧౨ ఆధ్యా. ౨ వ వల్లి, ౬౨ వ సూత్రము.

మూ. శ్రీ[illegible] [illegible] న [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] న [illegible],

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

సూక్ష్మరూపుండగుటచే, బుద్ధిహీనులచేతం దొఱకఁడే? బోధింపుము. ఆరీతి వస్తువులందు అత్యంతవిలక్షణుండగు ఆత్మ యొక్కటి విశేషముగానుండుటచే ఆత్మ అనుభవగోచరమగుటకు బ్రహ్మవిద్యాశ్రమమునందుండవలెనా? దొఱకఁడే? యనియు లోకప్రసిద్ధముగా సత్యవిశాఖ ఆత్మజ్ఞానము చెప్పఁబడినది.

౧-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి, ౮-వ సూత్రము.

మూ. న నరేణావరేణ ప్రోక్త ఏష
సువిజ్ఞేయో బహుధా చింత్యమానః,
అనన్యప్రోక్తే గతిరత్ర నా
స్త్యణీయాన్ హ్యతర్క్యమణుప్రమాణాత్. ౮

ప. న నరేణ అవరేణ ప్రోక్తః ఏషః సువిజ్ఞేయః బహుధా చింత్యమానః, అనన్యప్రోక్తే గతిః అత్ర న అస్తి అణీయాన్ హి అతర్క్యం అణుప్రమాణాత్. ౮

టీక. ఏషః = ఈయాత్మ, అవరేణ = హీనుడైన, నరేణ = మనుష్యునిచేత, ప్రోక్తః = చెప్పబడినవాడై, బహుధా = అనేకవిధములుగా, చింత్యమానః = చింతింపబడుచున్నవాడై, సువిజ్ఞేయః = సులభముగా తెలియదగినవాడు కాడు. అనన్యప్రోక్తే = అభిన్నాత్మదర్శియగు ఆచార్యునిచేత చెప్పబడిన, అత్ర = ఈయాత్మయందు, గతిః = అస్తి నాస్తి ఇత్యాదికమగు వికల్పరూపమగు గతి, నాస్తి = లేదు. (అణుప్రమాణాత్) అణుప్రమాణాత్ = అణుప్రమాణము కంటె, అణీయాన్ హి = అణుతరుడుగదా. (కావున) అతర్క్యం = (స్వబుద్ధిచేత) ఊహింపశక్యము అలవిగాదు.

తా. హీనుచే చెప్పబడిన ఆత్మతత్త్వము ప్రాకృతబుద్ధిగల ఆచార్యునిచేత బోధింపబడినందువలన తెలియనేరదు. విలక్షణుండగు ఆ యాత్మ 'అస్తి, నాస్తి, కర్తా, అకర్తా, శుద్ధః, అశుద్ధః' మొదలగునను రీతిగా అనేకవిధములుగా వాదులచే వివరింపబడును; వారి వాదములు ప్రవిష్టములు

చున్నాడు. ఇట్టి పరబ్రహ్మము తెలిసికొనుటకు ఆచార్యులవలన ప్రాప్తి అవశ్యమని చెప్పబడినది.

౧. ఎంతబుద్ధిమంతులకును ఆత్మ సూక్ష్మము. తర్కించగా స్వబుద్ధికల్పనచేతను బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయములేని ఆచార్యునిచేత ఉపదేశింపబడిన ఆత్మ యెడల 'అస్తి, నాస్తి' అనెడు వివాదములు కలుగుచుండును. గాన ఆత్మ సూక్ష్మము. సర్వవిధంబులుగా ఆలోచించినను అత్యంత దుర్జ్ఞేయము. సుసూక్ష్మ ప్రతిపాదనము గదా.

౨. ఆత్మ అణుపరిమాణము, అనగా సూక్ష్మాతిసూక్ష్మము. ఆత్మజ్ఞానమందు తర్కించబడెడు తర్కశాస్త్రముచేత గాని అనగా అనాత్మజ్ఞులైనవారిచేత ఆత్మను గ్రహింపనెంచుటకు ప్రయత్నించినను సాధ్యము కాదు. అనగా తర్కమునకు అతీతమైనదియు ప్రత్యక్షముగా తెలియబడని ఆ పరమాత్మతత్త్వము — ఆత్మ తెలిసికొనుటకు ఆచార్యులవలన ఉపదేశమే కావలయును. ఉపదేశించబడిన ఆత్మ సంబంధమైన జ్ఞానము ఉపదేశింపబడినప్పుడే తెలియబడును— అనగా సందేహము లేక్కుండ తెలియబడును.

౩. ఈ ఉపదేశించబడినట్టి బ్రహ్మవిద్య సద్గురువుచేత. అనగా బ్రహ్మజ్ఞానియగు ఆచార్యునిచేత ఉపదేశించబడిన ఆత్మజ్ఞానము అనుభవముగా తెలియబడునట్టిది యేకదా అగును. అనగా బ్రహ్మజ్ఞానియైన ఆచార్యుడు 'ప్రేష్ఠ' (అనగా బ్రహ్మమునందు నిష్ఠగలవాడు) అని చెప్పబడుటచే అత్యంత ప్రియమైన శిష్యుడనయ్య 'ప్రేష్ఠ' అని తెలియును.

౪. ప్రాప్తవిద్యుడగు అనన్యుడు, ఉపదేశద్వారా బోధించిన గురు ఆచార్యునిచేత సాక్షాత్కరించి చెప్పబడిన ఉపదేశించబడిన ఆత్మ సుజ్ఞేయము, సులభముగా తెలియబడునని చెప్పుచున్నాడు. తన యందలి ఆత్మ అభేదబ్రహ్మానుభవము కలిగించుటకు అనుభవజ్ఞుడే గురువు అని

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧-వ అధ్యాయ ౨-వ వల్లి, ౯-వ మంత్రము.

మూ. నైషా తర్కేణ మతిరాపనేయా
ప్రోక్తాన్యేనైవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ,
యాం త్వ మాప స్సత్యధృతి ర్బతాసి
త్వాదృఙ్నో భూయా న్నచికేతః ప్రష్టా. ౯

పద. న ఏషా తర్కేణ మతిః ఆపనేయా ప్రోక్తా అన్యేన ఏవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ, యాం త్వం ఆపః సత్యధృతిః బత అసి త్వాదృక్ నః భూయాత్ నచికేతః ప్రష్టా.

టీక. ఏషాంబుద్ధిః, [illegible] తర్కేణ = తర్కముచేతను — స్వబుద్ధిచేత [illegible] చేతను, న ఆపనేయా = [illegible]. (లేక, ఏషామతిః = ఆత్మ [illegible]) [illegible], ప్రేష్ఠ [illegible] నచికేతుఁడా! అన్యేన [illegible]. ప్రోక్తా ఏవ = [illegible], సుజ్ఞానాయ = సుజ్ఞానముకొఱకు, [illegible]. త్వం [illegible], యాం [illegible], సత్యధృతిః [illegible]. బత [illegible] నచికేతుఁడా! త్వాదృక్ [illegible], ప్రష్టా = [illegible], భూయాత్ [illegible].

తా. ఆత్మ ఆగమప్రతిపాద్యుఁడు [illegible] ఆగమప్రతి [illegible] తర్కముచేత [illegible]. ఆగమ [illegible] తార్కికుఁడు [illegible].

[illegible]

౧-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి. ౧౦-వ మంత్రము.

అవ. [illegible]

మూ. జానామ్యహం శేవధిరిత్యనిత్యం
న హ్యధ్రువైః ప్రాప్యతే హి ధ్రువం తత్,
తతో మయా నాచికేతశ్చితో௨గ్ని
రనిత్యైర్ద్రవ్యైః ప్రాప్తవానస్మి నిత్యమ్. ౧౦

ప. జానామి అహం శేవధిః ఇతి అనిత్యం న హి అధ్రువైః ప్రాప్యతే హి ధ్రువం తత్. తతః మయా నాచికేతః చితః అగ్నిః అనిత్యైః ద్రవ్యైః ప్రాప్తవాన్ అస్మి నిత్యమ్. ౧౧

టీక. నచికేత — ఓ నచికేతుడా! శేవధిః — [illegible]

అనిత్యైః = అనిత్యములగు, ద్రవ్యైః = ద్రవ్యములచేత, నిత్యం = నిత్యమయిన దానిని, ప్రాప్తవానస్మి = పొందినవాడ నయితిని.

ఛా, కర్మఫలము అనిత్యమని తెలిసి అనిత్యసాధనములతో నే తెలుసుకొనుము. అనిత్యములగు కర్మఫలములు మొదలగు సాధనములచేత నిత్యము అయినది పొందబడదని తెలుసుకొని ఛా, అట్లా పరమాత్మయును నిత్య అనిత్యములగు కర్మఫలసాధన [illegible] చేత పొందబడదని తెలుసు. అనిత్య సుఖార్థ సంయున నిత్యము అనిత్య ద్రవ్యములచేతను పొందబడదు. నచికేతుడా! నిత్యమయిన బ్రహ్మము అనిత్యములగు [illegible] పురోడాశాది సాధనము లచేత పొందబడదని తెలిసియును నేను అనిత్యసాధనముల చేత స్వర్గాది సుఖసాధనభూతమగు అగ్నిచయనము చేసితిని. నాచికేత మను అగ్నిచయనానుష్ఠానముచేత నిత్యమయిన స్వర్గాధిపత్యమును [illegible] పొందినాడను. లోకాపేక్షచేత నిత్యమనబడు ఆపేక్షిక నిత్యమని తెలుసుకొనుము.

తాత్పర్యము:—వైవస్వతుడు నచికేతునితో సంతోషించి తనయొక్క కార్యమును అనిత్యసాధనములచేత నిత్యమగు బ్రహ్మము లభింపదనుటను [illegible] అట్టి అనిత్యసాధనములచే కర్మఫలము [illegible] అని యమునిచే చెప్ప బడుచున్నది. నచికేతుడు ధన్యుడు. [illegible] నీవు అట్టి బ్రహ్మమును పొందదగినవాడవని యముడు నచికేతుని ప్రశంసించుచున్నాడు.

అగ్నిచయనమను [illegible] ద్రవ్యములచేత నేను వైవస్వతుడను [illegible] నిత్యమైన [illegible] ఫలము [illegible] నిత్యమైన [illegible] యమపదవిని పొందినాడను. [illegible] అనిత్యములైన [illegible] ఆపేక్షిక నిత్యమని [illegible] చెప్పబడినది.

౧౨వ అధ్యా. ౨౨౮ శ్లో, ౧౧౨౯ సంఖ్యము.

మూ. రామస్య కీర్తిం జగతః ప్రతిష్ఠాం
శ్రేయో ధనస్వర్గ మభీప్సుతస్య పారం,
శ్లోకమిమా పురుగాయం ప్రతిష్ఠాం ప్రపన్నో
ధృత్వా భవేత్ సర్వజనైః ఉత్కృష్టః ౧౧.

పద. రామస్య కీర్తిం జగతః ప్రతిష్ఠాం శ్రేయో [illegible] అభీప్సితస్య పారం. శ్లోకమిమాం పురుగాయం ప్రతిష్ఠాం ప్రపన్నో ధృత్వా భవేత్ సర్వజనైః ఉత్కృష్టః. ౧౧

టీ. [illegible] రామస్య=శ్రీరామునియొక్క, కీర్తిం=కీర్తిని, జగతః=జగత్తుయొక్క, ప్రతిష్ఠాం=ప్రతిష్ఠను, శ్రేయో=[illegible] అవస్యం=([illegible]) [illegible] ([illegible]), అభీప్సితస్య=అభీప్సితమైనదానియొక్క, పారం=[illegible], శ్లోకమిమాం=[illegible], పురుగాయం=[illegible], ప్రతిష్ఠాం=ప్రతిష్ఠను, [illegible], ([illegible]) ప్రపన్నో=[illegible], ధృత్వా=[illegible], ఉత్కృష్టః=[illegible].

తా. [illegible] రామాయణము [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] జగత్తుయొక్క ప్రతిష్ఠను, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] శ్రేష్ఠమగు [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
గా.

వివరణము:—సాంఖ్యశాస్త్రమునందలి సర్వవిధ శాస్త్రములను జదివి వాడే బ్రహ్మవిద్యకు అర్హుడగునని యమధర్మరాజు నచికేతునకు బుద్ధిపూర్వకముగ నచికేతుని యోగ్యతను నిర్ణయించి బ్రహ్మోపదేశము చేయుచున్నాడు.

౧-వ అధ్యాయము ౨-వ వల్లి, ౧౨-వ మంత్రము.

మూ. తం దుర్దర్శం గూఢమనుప్రవిష్టం
గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణం,
అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం
మత్వా ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి. ౧౨

పద. తం దుర్దర్శం గూఢం అనుప్రవిష్టం గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణం, అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం మత్వా ధీరః హర్షశోకౌ జహాతి. ౧౨

టీక. దుర్దర్శం = (అతిసూక్ష్మత్వముచేత దుర్లభదర్శనము గలవాని) చూచుటకు శక్యముకానివాని, గూఢం = గూఢముగానుండువాని, అనుప్రవిష్టం = ప్రవేశించియున్నవానిని, గుహాహితం = ప్రాణులయొక్క బుద్ధియందున్న వానిని, గహ్వరేష్ఠం = అతికష్టమైన ప్రదేశమునందున్నవానిని, పురాణం = పురాతనమైనవానిని, (అట్టి) దేవం = దేవుని, అధ్యాత్మయోగాధిగమేన = అధ్యాత్మయోగప్రాప్తిచేత, ధీరః = ధీమంతుడైనవాడు, మత్వా = ఎఱిగి, హర్షశోకౌ = సంతోషదుఃఖములను, జహాతి = విడుచుచున్నాడు.

తా. నిత్యము విషయాసక్తులకు అప్రత్యక్షమైన ఆత్మను చెప్పుచున్నాడు. అతిసూక్ష్మత్వముచేత దుర్దర్శుడును, దుర్దర్శుడగుటచేత అతికష్టముచేత తెలియదగినవాడును, ప్రకృతిసంబంధమైన విషయవికారవిజ్ఞానములచేత కప్పబడియున్నవాడును, ప్రాణులయొక్క బుద్ధియందున్నవాడును, అట్టి ఆత్మను అధ్యాత్మయోగముచేత తెలిసికొనినవాడు

క్రోహించుచున్నారని భావము. వివరముగాను ఆశ్రమాన్తరములకు ఆధారభూతమైన గృహాశ్రమధర్మమును త్యజించుటచేత గర్హ్యులౌదురు. బ్రహ్మచర్యమునుపాలించుటచేత బ్రహ్మచారులు అనుదేశని శ్రుతిస్మృతులవలన అవ్యాప్తి దోషముచేత— (మనస్మృతి నియమములను లేకుండ మరలింపి ఆశ్రమము క్రమమైనట్టి అవ్యాప్తి దోషము) కలవరించినవారు ఆశ్రమి త్యజించినవారగుదురు తో పాట్లుపడిరి కార్యలోకములను పొందుచున్నారు.

వివరణము:—దేశాచారమును బట్టి ఆశ్రమధర్మము నిత్య క్రియలయందు కలదు. ఆశ్రమములయొక్క నిర్ణయమును శాస్త్రముల వలన సంభవించినదానిని బట్టి ధర్మములుగా చెప్పుచున్నారు. సిద్ధాన్తమునుబట్టి చేయుట గ్రహించినదానిని గాని నిషేధించుటను చెప్పుచున్నారు ప్రత్యక్షముగా ప్రత్యక్షము ప్రమాణము.

ముఖ్యార్థము:—సంకేత = అభ్యంతరము నిరాకరించు అర్థమును మర్యాద.

అర్థ. అట్లుగా అభ్యంతరమును కాంక్షించుచున్నది యెవని భావము.

గర్హ్యులగుదురు—గర్హ్యులౌదురు ఆశ్రమాన్తరములు లేకుండ గర్హ్యుడని భావము యున్నది. కాని 'అవర్ణాః కామ్యాః తయోః కరణే అభ్యంతరమైన నిత్యకర్మలయందు ఉన్నది' అని చెప్పబడు. కావున గర్హ్యులుగా దానిని త్యజించుటచేత ఆశ్రమాన్తరములయందు ఉన్నదానిని కాపాడవలెనని తాత్పర్యము.

౧-వ అధ్యా. ౨-వ పట్టి. ౧౩-వ మంత్రము

సూ. ఏతత్ప్రత్యక్షం సంపరిగృహ్య మద్విజ్ఞ |
ప్రవృత్త్యా ధర్మ్యమణు చైతద్ధృష్టం,
న హోమకర్మ హోమసీయుత హీ లక్ష్య
ఖవ్యత్యగం వర్ష సన్ధికేతరం మన్యే. ౧౩

ఏతచ్ఛ్రుత్వా సంపరిగృహ్య మర్త్యః ప్రవృహ్య ధర్మ్యమ
ణుమేతమాప్య, స మోదతే మోదనీయం హి లబ్ధ్వా వివృతం సద్మ నచి
కేతసం మన్యే. ౧౩

టీక. మర్త్యః = మనుష్యుఁడు, ఏతత్ = ఈ చెప్పఁబడిన యాత్మ
తత్త్వమును, శ్రుత్వా = విని, సంపరిగృహ్య = ఆత్మభావముతో బాగుగా గ్ర
హించి, ధర్మ్యం = ధర్మసంబంధమగుదాని దీసి, ప్రవృహ్య = శరీరాదికము
నుండి తొలఁగించి, అణుం = అతిసూక్ష్మమైన, ఏతం = ఈ యాత్మతత్త్వమును,
ఆప్య = పొంది, సః = ఆ మనుష్యుఁడు, మోదనీయం = సంతోషింపఁదగినదానిని,
లబ్ధ్వా = పొంది, మోదతే = సంతోషించుచున్నాఁడుగదా. నచికేతసం = నచికే
తునిగూర్చి, సద్మ = బ్రహ్మలోకము, వివృతం = తెఱవఁబడియున్నదిగా,
మన్యే = నేను తలంచుచున్నాఁడను.

తా. ఈ చెప్పఁబడిన యాత్మతత్త్వమును ఆచార్య
ప్రసాదముచేత ఆలకించి ఆత్మభావమును పొందిన మనుష్యుఁడు ధర్మ్యమగు అతి
సూక్ష్మమగు ఈ నిరూపాత్మతత్త్వమును శరీరాదికమునుండి వేఱుపఱిచి
గ్రహించినవాఁడగుటచేత ఆనందమును పొందినవాఁడై అట్టి
యాత్మతత్త్వమునుపొంది సంతోషించును. ప్రకృతము శిష్యుఁడగు ఈ నచి
కేతుఁడు అట్టివాఁడగుటచేత నతనికొఱకు బ్రహ్మలోకము ద్వారము తెఱచి
యున్నదని తలంచుచున్నాను. నచికేతుఁడు మోక్షార్హుఁడని నేను తలంచు
చున్నానని భావము.

వ్యాఖ్యానము:—ఆచార్య ప్రసాదముచేతనే ఆత్మతత్త్వము గ్రహింప
శక్యముకాని స్వయముగా గ్రంథాధ్యయనాదికముచేత బ్రహ్మతత్త్వము
తెలియఁబడ నేరదనియు, శాస్త్రకారులు సాధారణముగ మనుష్యుని
గూర్చి 'మర్త్యః' అని మాటిమాటికి ప్రయోగించుచున్నారు. నచికేతుఁడు

అర్హుఁడగుటచేత బ్రహ్మము అభిముఖముగఁజేయఁదగినదని ప్రశంసించుచున్నాఁడని
-చెప్పుచున్నాఁడు.

౧-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి. ౧౪-వ మంత్రము.

అవ. యమునివాక్యము నాలకించి నచికేతుఁడిట్లనుచున్నాఁడు:—

మూ. అన్యత్ర ధర్మాదన్యత్రాధర్మా
దన్యత్రాస్మాత్కృతాకృతాత్,
అన్యత్ర భూతాచ్చ భవ్యాచ్చ
యత్తత్పశ్యసి తద్వద. ౧౪

పద. అన్యత్ర ధర్మాత్ అన్యత్ర అధర్మాత్ అన్యత్ర అస్మాత్ కృతాకృతాత్, అన్యత్ర భూతాత్ చ భవ్యాత్ చ యత్ తత్ పశ్యసి తత్ వద. ౧౪

ప్రతి. ధర్మాత్ = శాస్త్రవిహితమైన ధర్మముకంటె, అన్యత్ర = వేఱైనదానిని, అధర్మాత్ = అధర్మమునకంటె, అన్యత్ర = వేఱైనదానిని, కృతాకృతాత్ = కార్యకారణరూపమైన, అస్మాత్ = దీనికంటె, అన్యత్ర = వేఱైనదానిని, భూతాచ్చ = జరిగినదానికంటెను, భవ్యాత్ చ = జరుగఁబోవుదానికంటెను, వర్తమానమగుచున్నదానికంటెను, అన్యత్ర = వేఱైనదానిని, యత్ = ఏవస్తువునుగాంచెదో, తత్ = దానిని, పశ్యసి = నీవు ఎఱుఁగుచున్నాఁడవో, తత్ = దానిని, వదమని చెప్పుము.

తా. నేను బ్రహ్మోపదేశమునకు పాత్రుఁడనైయున్నయెడల, నీవు నాయందు దయగ్రహించి తెలిసికొన్నదానిని 'ఎయ్యది శాస్త్రవిహితమైన ధర్మానుష్ఠానముకంటెను, తత్ఫలముకంటెను, తత్కారకములకంటెను వేఱైనదియో, అధర్మానుష్ఠానముకంటెను, అధర్మానుష్ఠానఫలముకంటెను, తత్కారకములకంటెను వేఱైనదియో, కార్యకారణములకంటెను వేఱైనదియో, భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలములకంటె వేఱైనదియో వాని

శ్రేయమునకేగదా అభిలష్యస్వరూపమునకునుతగిన ఎట్టివారలతో తన్మూలమున కేగోర రహితమగు అధికారమునకు అట్టివానిని నీవు ప్రోత్సహింపుచున్నావట్టి వానికను అట్టివానికే వానిని గోరియున్నాము.

వివరణము:—"యేయం ప్రేతేవిచికిత్సా మనుష్యే" (కఠ.౧.౧.౨౦) అనుమంత్రమునందు చెప్పఁబడినది. దేహాద్యతిరిక్తమగు ఆత్మ యున్నదని ప్రశ్న యున్నదానికి దీనికి యిచట సమాధాన ప్రశ్నము ప్రస్తుతమగుటచే దీనిని చెప్పఁదలఁచియున్నాఁడు.

౧వ అధ్యా. ౨వ వల్లి, ౧౫వ మంత్రము.

అవ. ఈవిధముగా ప్రశ్నింపఁబడిన వరమునకు యముడు ఆత్మవస్తువును పరిశీలనముగ చెప్పఁదలఁచి ఇట్లుపదేశించుచున్నాఁడు:—

మం. సర్వే వేదా యత్పదమామనన్తి
తపాంసి సర్వాణి చ యద్వదన్తి,
యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి
తత్తే పదం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్. ౧౫

పద. సర్వే వేదాః యత్ పదం ఆమనన్తి తపాంసి సర్వాణి చ యత్ వదన్తి, యత్ ఇచ్ఛన్తః బ్రహ్మచర్యం చరన్తి తత్ తే పదం సంగ్రహేణ బ్రవీమి ఓం ఇతి ఏతత్. ౧౫

టీక. సర్వేవేదాః = వేదములన్నియును, యత్ = ఏవస్తువును, పదం = ప్రాప్యమైనదానినిగ, ఆమనన్తి = ఏకగ్రీవముగ ప్రతిపాదించుచున్నవో, సర్వాణి తపాంసి = తపస్సులన్నియును యత్ = దేనిని, వదన్తి = చెప్పుచున్నవో, యత్ = ఏవస్తువును, ఇచ్ఛన్తః = కోరుచున్నవారై, బ్రహ్మచర్యం = గురుకులవాసరూపమగు లేక బ్రహ్మచర్యాశ్రమధర్మమును, చరన్తి = చేయుచున్నారో, తత్ = అది, పదం = వస్తువును, తే = నీకు, సంగ్రహేణ = సంగ్రహముగా, బ్రవీమి = చెప్పుచున్నాను

ను. పదమ్ ఇతి చెప్పఁబడుచున్న యీ వస్తువు, ఓం ఇత్యేతత్ అని (గ్రహింపవలయును.)

తా. వేదములన్నియు నేవస్తువునొందఁదగినదని ఏకగ్రీవముగ చెప్పుచున్నవో, కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదితపములన్నియు నేవస్తువును పొందుటకు ప్రయోజనములుగాఁ జెప్పఁబడుచున్నవో, దేనిని కోరుచున్నవారై బ్రహ్మచర్యమును గురుకులవాసము చేసి ఆచరించుచున్నారో, ఆవస్తువు సంక్షేపముగా చెప్పుచున్నాను. అది, 'ఓం' అని చెప్పఁబడును. సంక్షేపముగా చెప్పఁబడువస్తువు ఓంకారవాచ్యము అని 'ఓం' శబ్దము ప్రతీకముగాఁ గలదని గ్రహింపుము.

వి: వివరము:—గురుకులవాసమునందు బ్రహ్మచర్యమును చేయవలెను. మంత్రపఠనాదులచేతను బ్రహ్మచర్యముననుండి ఆచరింపవలెను. బ్రహ్మచర్యమునకు ఫలమిట్టిదని ఇక్కడ తెలిసికొనవలెను.

ఓంకారవాచ్యమనఁగా పరబ్రహ్మ. ఉచ్చరించునపుడు ప్రణవము స్ఫురించునట్లు ఉచ్చరింపవలెను. సమాధియందు ఓంకారమునుచ్చరించుచు ధ్యానించునపుడు ఓంకారార్థమగు బ్రహ్మము స్ఫురించును. కావున బ్రహ్మము 'ఓంకారవాచ్యము' అని గ్రహింపవలెను. ఉపాసనవలన సాక్షాత్కారము కలుగును. ప్రణవోచ్చారణము బ్రహ్మప్రాప్తికి సాధనమగుచున్నది, కావున బ్రహ్మము ఓంకారప్రతీకమని తెలియవలెను.

౧-వ అధ్యాయము ౨-వ వల్లి ౧౬-వ మంత్రము.

మూ. ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం పరమ్,
ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్. ౧౬

మం. ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం పరమ్
ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్. ౧౬

టీ. ఏతత్ హి అక్షరం ఏవ = ఈ యక్షరమే, బ్రహ్మ = అపరబ్రహ్మము, ఏతత్ హి ఏవ అక్షరం = ఈ యక్షరమే, పరం = పరబ్రహ్మము. (అనగా పర అపర బ్రహ్మలకు ఈ ప్రణవము ప్రతీకము) ఏతత్ = ఈ, అక్షరం ఏవ = ఈ యక్షరమునే, జ్ఞాత్వా = బ్రహ్మమని ఎఱింగి ఉపాసించువాడు, యః = ఎవ్వడు, యత్ ఇచ్ఛతి = దేనిని కోరుచున్నాడో, తస్య = వానికి, తత్ = అదియే (సిద్ధించుచున్నది).

తా. (శ్రద్ధావంతుడైన నచికేతునకు ఓంకారోపాసనమును గురించి ప్రవచనము శ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఈ మంత్రమున అక్షరోపాసనాఫలమును తెల్పుచు ఓంకారమును శ్రుతి స్తుతించుచున్నది:—) అక్షరము—అనగా ఓంకారము పర అపర బ్రహ్మవాచకమును, పర అపర బ్రహ్మ ప్రతీకము అగుట వలన ఈ ప్రణవము—ఓంకారమే అపరబ్రహ్మము, ఈయోంకారమే పరబ్రహ్మము—అనగా పరాపర బ్రహ్మలకు ప్రణవము—ఓంకారము అక్షరము ప్రతీకము. ఈ ప్రణవమును—ఓంకారాక్షరమును బ్రహ్మమని ఉపాసించువారలు పరబ్రహ్మమునో, అపరబ్రహ్మమునో, ఎవ్వరు దేనిని కోరుదురో వారికి అద్దాని లభించును. అనగా పరబ్రహ్మమునుగూర్చి ఉపాసించినయెడల తెలిసికొను చున్నాడు. అపరబ్రహ్మమునుగూర్చి ఉపాసించువాడు పొందుచున్నాడు.

వివరణము—పరాపరభేదములు బ్రహ్మ ప్రాప్తులకు గలవు సమ్యక్ జ్ఞానము పుట్టినగాని యఖండమైనది కలుగదు. కర్మోపాసనాదులవలన ఉపాస్యుడగు బ్రహ్మము ఓంకారాలంబనమున తెలిసి కొనుటయే ఫలము. అపరోపాసనవలన అపరబ్రహ్మమును పొందుటయే ఫలము అని ఫలభేదము తెలియవలెను.

౧వ అధ్యా. ౨వ వల్లి, ౧౭వ మంత్రము

మూ. ఏతదాలంబనగ్ం శ్రేష్ఠ మేతదాలంబనం పరం,
ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౭

పద. ఏతత్ ఆలంబనం శ్రేష్ఠం ఏతత్ ఆలంబనం పరం, ఏతత్ ఆలంబనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౭

టీక. ఏతత్ = ఓంకారరూపమగు, ఆలంబనం = బ్రహ్మప్రాప్తిసాధనము, శ్రేష్ఠం = (బ్రహ్మప్రాప్తిసాధనాలంబనము లన్నిటిలోను) శ్రేష్ఠమైనది, ఏతత్ ఆలంబనం = ఈయోంకారరూపమగు ఆలంబనమే, పరం = పరాపరబ్రహ్మసంబంధమైనది. ఏతత్ ఆలంబనం = ఈయోంకారరూపమగు ఆలంబనమును, జ్ఞాత్వా = ఎఱింగి, బ్రహ్మలోకే = బ్రహ్మలోకమునందు, మహీయతే = పూజ్యుడగుచున్నాడు.

తా. ఈయోంకారము పరాపరబ్రహ్మప్రాప్తి సాధనభూతమగుటచేత బ్రహ్మ ప్రాప్త్యుపాయములన్నిటిలోను సర్వోత్కృష్టమైనది. ఈ యోంకారాలంబనము పరాపరబ్రహ్మప్రాప్తి సాధనభూతమగుటవలన బ్రహ్మ లోకమందుడు పూజ్యుడగుచున్నాడు. పరబ్రహ్మమునందు అపరబ్రహ్మము నుపాసించు బ్రహ్మవలెనే పూజ్యుడగుచున్నాడు.

వివరణము:— బ్రహ్మలోకేమహీయతే "బ్రహ్మైవలోకః బ్రహ్మలోకః" బ్రహ్మమే లోకము కాబట్టి బ్రహ్మలోకము అని టీకయందు విభజింపబడినది.

౧వ అధ్యా. ౨వ వల్లి, ౧౮వ మంత్రము

అవ. 'అన్యత్ర ధర్మాత్' అన్యత్రాధర్మాత్' (౧వ వల్లి. ౨. ౧౪.) అను మంత్రమునందు ఆత్మవస్తుస్వరూపమునుగూర్చి యడుగబడినప్రశ్న కుత్తరము ప్రత్యక్షముగ నోంకారము నిర్దేశింపబడినది. (అతిమందులకు) మందమధ్యమాధికారులకు బ్రహ్మోపాసనార్థము అపరబ్రహ్మమునకు ఆలంబనముగను ప్రతీకముగను ఓంకారము నిర్దేశింపబడినది. ఉత్తమాధికారులకు నిరుపాధికమైన

బ్రహ్మముయొక్క ఉపాసనార్థము కర్మ ప్రయోజనము సిద్ధయుండుటవలన దానిస్వరూపం ఇకనీ విషయము చెప్పుచున్నది:—

మూ. న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చి
న్నాయం కుతశ్చిన్న బభూవ కశ్చిత్,
అజో నిత్యశ్శాశ్వతోఽయం పురాణో
న హన్యతే హన్యమానే శరీరే. ౧౮

పద. న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చిత్ న అయం కుతః చిత్ న బభూవ కః చిత్, అజః నిత్యః శాశ్వతః అయం పురాణః న హన్యతే హన్యమానే శరీరే. ౧౮

టీ. విపశ్చిత్ = సర్వజ్ఞుడగు, అయం = ఈయాత్మ, నజాయతే = పుట్టుటలేదు. నమ్రియతే = చచ్చుటయులేదు. కుతశ్చిత్ = దేనివలననైనను, తన కారణమువల్లనుండి, నబభూవ = కాలేదు. కశ్చిత్ నబభూవ = ఇతనివలన ఏదియు పుట్టలేదు. అజః = ఈయాత్మ, అజః = పుట్టుకలేనివాడు, నిత్యః = నిత్యుడు, శాశ్వతః = ఎల్లప్పుడునుండువాడు, పురాణః = పురాతనుడు, శరీరే = శరీరము హన్యమానే = శస్త్రాదులచేత కొట్టబడుచుండగా, (అయం = ఈయాత్మ) నహన్యతే = చంపబడడు.

తా. ఆత్మ పరిణామములు అనిత్యములు అనిత్యవస్తుధర్మములు ఆరింటి వికారములను పొందకుండును. అవి శాస్త్రములలో అని, ఉత్పత్తి అను మొదలగు వికారములకు మూలముగాన ఆత్మ పుట్టుట, చచ్చుట లేదని చెప్పబడెను. ఆత్మకు ఏకారణముచేతను పుట్టుకలేదు. ఆత్మనుండి ఏదియు పుట్టలేదు. ఈయాత్మ నిత్యుడు, శాశ్వతుడు, పురాతనుడు, శరీరము నశించినను ఆత్మ నశింపడు. ఆత్మకు ఆదియు, అంతమును, వృద్ధియు, క్షయమును లేవు. ఆత్మ శాశ్వతమైనది నిత్యమైనది శాశ్వతమైనది సత్య

పడు. తాపమొక్క గాఢతవలనచేత పుడ్యాకమే. పురుషునకుగా భార్యగాను యుండునట్టి నిజ సతమునది. ఎవ్వడు ఆవయవస్పర్శచేత నిక్కమగునో ఆది చిన్నదు యంతరాంగమునకుకూడ నడుచు చెప్పబడును. అట్టి యంతరంగముగనే నవము గాక పురుషుడు—స్పర్శచిహ్నితముగను యున్నది. అట్టి స్పర్శనలచేత భార్యాభర్తల యొక్కయుంచేత శరీరము సరసమగుచున్నవి అట్టిదానిమధ్యనమునందున్న అట్టి అరాళముడకు పొందుచుండెదరు.

వివరణము:—అట్టి స్పర్శనలవలన ఆయుష్షు పావనమగునా అట్టి ఆరణ్య, నిర్మల్య, గాఢతరాగ్యసంతమయుంపబడి యునటువేత పుట్టుట పొందుట యున్నదని శరీరధర్మములుగాని అట్టిధర్మములుగాగాలను. శరీరమునకు శస్త్రాఘాతము కలిగనటుల శరీరమునందు రంపమున్నగస్థలమునకునాతే పుష్ప వేయుటకు బాహ్యస్పర్శయుగనా, అట్టి శరీరాంతస్థస్థితియగు అట్టిది శరీరాఘాత ముడుక పుడి రంగనవచ్చునని సుఖయముగాదు. ఆలాగునందు శస్త్రఘాతము వలన పుడి యాడుటచేత అట్టి అట్టియగాదు పుడిచేసిన ఫలాధ్వానము.

౧-౮ అధ్యా. ౨-౮ పద్య, ౧౯-౫ యంత్రము.

మూ. మాంసా చేష్టస్వస్థే మాంసంగ్ం మూర్ఖ్వస్వస్థే మాంసం,
     తుభ్రా తే న పిబాసితే సాయుగ్ం మాంసి న మాస్వస్థే.

  ఛా. మాంసా చేత మస్వస్థే మాంసము మాంస చేత మస్వస్థే మాంస,
తుభ్రా తే న పిబాసితః న ఆయుం మాంసి న మాస్వస్థే. ౧౯౫

టీ. మాంసా=పరిపూర్ణస్థితిగావాడు, మాంసము = రసపూర్ణము, మస్వస్థేచేత = తలంపులనుబట్టి, మాంసి = రసాదుపయోగించాడు, మాంసం = రసాదులుపయోగించాను మస్వస్థేచేత = మనసులనువలన, తే తుభ్రా = మాత్రమే, న పిబాసితః=త్రాగిరదావాడడుగాయి, ఆయుం = ఇతరము, న మాంసి = చంపబడుటచేయు, మస్వస్థేచే మనస్సునుచేత యుంచుటయుండు చేయు.

తా. అనంతస్వరూపుఁడగు పరమాత్మను తెలిసికొని ఆత్మస్వరూపమును ప్రాప్తి పొందినవాఁడు సంసారబంధనము నుండి విముక్తుఁడగును, (పరమానందమును పొందువాఁడగును) ఎవ్వఁడు నచికేతుఁడ, ఎవ్వఁడును నీవు పరమపదమునకు అర్హుఁడవని తలంచుచున్నాను. నీవు అత్యంతముగా శ్రద్ధతో తెలియుటకు యోగ్యుఁడవని తలంచుచున్నాను. నీవు అత్యంతము ఆత్మజ్ఞానమును పొందుటకు తగిన అధికారి వని నిశ్చయించితిని. కనుక ధర్మాధర్మాతీతమగు పరమార్థతత్త్వము అవాఙ్మనసగోచరమై బ్రహ్మజ్ఞానమువలన ప్రాప్తమగును. బ్రహ్మ జ్ఞానమువలననే మోక్షము, బ్రహ్మజ్ఞానము ధర్మాధర్మాతీతము కలుగఁ జాలదు.

వివరణము:—అత్యంత శ్రద్ధతో కూడిన ధర్మాచరణముచే కలిగిన ఫలము కంటెను, అన్యమగు సంసారమును దాటింపఁగల యాత్మజ్ఞానము ధర్మాధర్మాతీతమగు పరమార్థతత్త్వము అవాఙ్మనసగోచరమని చెప్పఁబడినది. నచికేతుఁడు సర్వకామములను త్యజించిన అత్యంత ధర్మాధర్మాతీతమగు పరమార్థమును తెలిసికొన యత్నించెను. దీనినే గీతలో చెప్పఁబడినది:—

శ్లో. యస్మిన్ సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూద్విజానతః,
తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వమనుపశ్యతః. ౯౯

అని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఆత్మజ్ఞానమే మోక్షసాధనమని తెలియ వలయును.

౧-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి, ౧౪-వ మంత్రము.

అవ. అత్యంతముగా తెలియఁదగినదానిని ఉపదేశము చెప్పుమని అడుగుచున్నాడు:—

మం. అన్యత్ర ధర్మాదన్యత్రా
ధర్మాదన్యత్రాస్మాత్ కృతాకృతాత్,

అపుత్రకః పశ్యతి పితరౌ [illegible]
మాతృప్రసాదాత్ప్రతిభానమాత్మనః. ౨౦

ప. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అత్ర [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] అపుత్రకః పశ్యతి పితరౌ [illegible] మాతృప్రసాదాత్
[illegible] ఆత్మనః. ౨౦

టీక. [illegible] = [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] = [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] = [illegible] [illegible], అత్ర = అత్ర,
[illegible] = [illegible] [illegible], [illegible] = [illegible]
[illegible] = [illegible], [illegible] = [illegible]. [illegible] =
[illegible], అపుత్రకః = [illegible]
([illegible]) మాతృప్రసాదాత్ = [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] =
[illegible], [illegible] [illegible]
([illegible])

తా. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible],

[illegible]

పద. ఆసీనః [illegible]

టీక. [illegible]

తా. [illegible]

విశేషము:—[illegible]

శ్లో. [illegible]

దూరం గచ్ఛత్యాసీనః శయానో యాతి సర్వతః,
కస్తం మదామదం దేవం మదన్యో జ్ఞాతుమర్హతి. ౩౨
తథా ధ్యాత్వా శయానో దేహం సంకల్ప్య మానవః,
తేనైవ నగరం గత్వా కరోతి క్రియయా క్రియాః. ౩౩
శయానో మందచేష్టోఽపి ఏకదేశే స్థితోఽపి సన్,
ఆకాశవత్సర్వగతః సర్వవ్యాప్తోఽవతిష్ఠతే. ౩౪
స్వసదృశ్యస్థితస్తత్ర నానాదేహాన్ యతః ప్రియాన్,
జ్ఞానాత్మకతయా దేవా లక్ష్యతే మదహీనవత్. ౩౫
ఏవం పరస్పరవిరుద్ధస్య న భావః క్వాపి దృశ్యతే,
ఇతి జ్ఞాతుమశక్యత్వాత్ దేవస్యాస్య మహాత్మనః. ౩౬

ఇతి ... ప్రకాశికా. ౧౦-వ అధ్యాయము.

౧-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి, ౨౨-వ మంత్రము.

అవ. ఆ దేవాత్మజ్ఞానముచేతనే శోకాభావము, శోకనాశనము కలుగునని నిరూపించుచున్నారు:—

మూ. అశరీరగ్ం శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితం,
మహాంతం విభుమాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౨౨

పద. అశరీరం శరీరేషు అనవస్థేషు అవస్థితం, మహాంతం విభుం ఆత్మానం మత్వా ధీరః న శోచతి. ౨౨

తా. ధీరః=బుద్ధిమంతుడు, ఆత్మానం=ఆత్మను, అశరీరం=శరీరరహితునిగను, అనవస్థేషు=అనిత్యములగు, శరీరేషు=శరీరములందు, అవస్థితం=ఉన్నవానిగను, మహాంతం=గొప్పవానిగను, విభుం=వ్యాపకమగువానిగను, మత్వా=ఎరిగి, న శోచతి=శోకింపడు.

భా. ఆత్మస్వరూపమునే అశరీరత్వము ... అశరీరం ... నిత్యము, శరీరములందున్నవాడు

ము, అనఁగా నిత్యుఁడును, వికారరహితుఁడును అనిభావము. గొప్పవాఁడనను, చిన్నవాఁడను, నిత్యుఁడను, ఆత్మను (ప్రపంచ అనిత్యత్వము ప్రత్యగాత్మ ప్రా కమునకుఁ దెలుపుటయే ముఖ్యము) తెలిసి అనఁగా "అహం ఆత్మా అస్మి" అని ప్రత్యక్షముగా ఎఱింగినవాఁడు ధీరుఁడగును. శోకింపఁడు. అట్టివాఁడు ఆత్మవేత్తయు శోకరహితుఁడని భావము.

టిప్పణము:—ఆత్మ సర్వవ్యాపకుఁడు అతిసూక్ష్ముఁడు గాన స్వప్రకాశుఁడు గాన ఎఱుఁగవలయును.

౧-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లీ, ౨౩-వ మంత్రము.

అవ. ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు ఉపాయముచేత మధ్యస్థుఁడు—ముఖ్యముగా శ్రీనిజగురుని కృపచేత యని చెప్పుచున్నది:—

మం. నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో
న మేధయా న బహునా శ్రుతేన,
యమేవైష వృణుతే తేన లభ్య
స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూగ్ం స్వామ్. ౨౩

పద. న అయం ఆత్మా ప్రవచనేన లభ్యః న మేధయా న బహునా శ్రుతేన, యం ఏవ ఏషః వృణుతే తేన లభ్యః తస్య ఏషః ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వాం. ౨౩

టీక. అయమాత్మా = ఈయాత్మ, ప్రవచనేన = అనేకవేదాధ్యయనము చేత, న లభ్యః = పొందుటకు శక్యమైనవాఁడుకాఁడు, మేధయా = గ్రంథార్థధారణాశక్తిచేత, న లభ్యః = పొందుటకు శక్యుఁడు కాఁడు. బహునా శ్రుతేన = వేదములయొక్క శ్రవణముచేత, న లభ్యః = పొందుటకు శక్యుఁడు కాఁడు. ఏషః = ఈయాత్మ, యం ఏవ = ఏ పురుషునే, వృణుతే = వరించుచున్నాఁడో, తేన = వానిచేత, లభ్యః = పొందఁదగినవాఁడు. తస్య = అట్టి ముముక్షువునకు, ఏష ఆత్మా = ఈ

[illegible]

న అపుత్రకాంక్ష = [illegible] కాలఁడు. అకాంక్ష = ఇంద్రియచాపల్యము గల వాఁడు, న అపుత్రకాం[illegible] = తోరణాత్మకు పొందఁజాలఁడు. అజితేంద్రియుఁడు = విశాఖచిత్తము చేసినవాఁడు [illegible] - నిఖిల ధనసంపన్నుఁడు, న అపుత్రకాంక్ష = ఈ తోరణాత్మకు పొందఁజాలఁడు. అకాంక్షహరణకు [illegible] వా అకి = [illegible] లఁడును [illegible] [illegible] సంపన్నుఁడైనప్పటికిని, న అపుత్రకాంక్ష = ఈ తోరణాత్మకు పొందఁజాలఁడు. [illegible] = బ్రహ్మజ్ఞానసముద్దేశకత్వ, వివరణ[illegible] [illegible], అపుత్రకాంక్ష ఇత్యాది::

తా. [illegible] శ్రీశివ పుత్రుండగు [illegible] [illegible] పుత్రుండు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పొందఁజాలఁడు. [illegible] ఇంద్రియచాపల్యము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పొందనివాడే [illegible] [illegible] కాఁడు. విశాఖచిత్తము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చిత్తము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మజ్ఞానము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ఇంద్రియచాపల్యము [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

మూ. యస్య [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

మృత్యుర్యస్యోపసేచనం క ఇత్థా వేద యత్ర సః ॥ ౨౫॥
ఇతి కాఠకోపనిషది ప్రథమాధ్యాయే
ద్వితీయా వల్లీ సమాప్తా.

ప. యస్య బ్రహ్మ చ క్షత్రం చ ఉభే భవతః ఓదనః, మృత్యుః యస్య ఉపసేచనం కః ఇత్థా వేద యత్ర సః. ౨౫

ప్రథమాధ్యాయము ద్వితీయా వల్లీ సమాప్తా.

టీ. యస్య=ఏపరమాత్మకు, బ్రహ్మ చ క్షత్రం చ=బ్రాహ్మక్షత్రియులు, ఉభే=ఇద్దరును, ఓదనః భవతః=అన్నముగా అగుచున్నారో, యస్య=ఏపరమాత్మకు, మృత్యుః=మృత్యువు, ఉపసేచనం=ఉపసేచనమో, యత్ర=ఎచ్చట, సః=అట్టి పరమాత్మ యుండునో. (అట్టిపరమాత్మను), ఇత్థా=ఈవిధముగా, కః=ఎవ్వడు, వేద=తెలిసికొనును !

తా. ఎవ్వని బ్రాహ్మణక్షత్రియాదిసమస్తప్రాణులకు, ఆత్మబుద్ధిగలవారు సర్వధర్మవిధాయకములగుచు, సర్వలోకపాలకులగు బ్రాహ్మణక్షత్రియులు రెండును ఎవనికి అన్నము అగుచున్నారో, సర్వసంహారకుడగు మృత్యువు ఎవ్వనికి అన్నమునకు సాధనభూతమగు ఉపసేచనమో అట్టి పరమాత్మను సాధనచతుష్టయసంపన్నులైనవారే ఎఱుంగజాలుదురు.

విశేషము:— ఉపసేచనముగా అన్నమునకు సాధనభూతమగుటయే గా నున్నది. సర్వసంహారకుడగు మృత్యువు ఎవ్వని అన్నమునకు కూరగాయలుగ ఉపసేచనముగా యున్నదో అట్టి పరమాత్మను సాధనసంపత్తిగలవారే ఎఱుంగగలరు గాని ప్రాకృతబుద్ధిగలవారు తెలియంగజాలరని భావము.

కఠోపనిషత్తు. ౧-వ అధ్యాయము. ౨-వ వల్లి సమాప్తము.

ఈవల్లియందుదహరించిన గ్రంథభాగములు:—

అనుభూతిప్రకాశము. ౧౧ అధ్యా. శ్లో. ౬-౯౧.

ఆత్మపురాణము. ౯ అధ్యా. శ్లో. ౨౫౫—౪౯౧.

కఠోపనిషత్తు

ప్రథమాధ్యాయము—తృతీయవల్లి.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి, ౧-వ మంత్రము.

అవ. 'ఋతం పిబన్తౌ' అనెడి ఈ ౩-వ వల్లియొక్క ప్రారంభమందు చెప్పబడుచున్నది. విద్య, అవిద్య యనునవి రెండును పరస్పరవిరుద్ధఫలములు కలవని మాత్రమే గాక గతులకు భేదమున్నదని చెప్పబడినది గాని తత్త్వరూపగా వానిని నిరూపించలేదు. అవిద్యాఫలము సంసారము మోక్షప్రాప్తిసాధనము రథరూపకల్పనము చేయబడుచున్నది. అట్టి ప్రాప్యప్రాప్తృ ప్రాప్య గంతృ, గంతవ్యవివేకార్థము ఆత్మద్వయము ఉపన్యసింపబడుచున్నది:—

మం. ఋతం పిబన్తౌ సుకృతస్య లోకే
గుహాం ప్రవిష్టౌ పరమే పరార్ధే,
ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదన్తి
పఞ్చాగ్నయో యే చ త్రిణాచికేతాః. ౧

పద. ఋతం పిబన్తౌ సుకృతస్య లోకే గుహాం ప్రవిష్టౌ పరమే పరార్ధే ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదః వదన్తి పఞ్చాగ్నయః యే చ త్రిణాచికేతాః.

టీ. యే చ = ఎవ్వరు, త్రిణాచికేతాః = త్రిణాచికేతులో, పఞ్చాగ్నయోపాసకులో, వారును, బ్రహ్మవిదః = బ్రహ్మవేత్తలు, సుకృతస్య = స్వయముగా చేయబడిన కర్మయొక్క, ఋతం = యథార్థమగుఫలమును, పిబన్తౌ = అను

నుభవించుచున్నవారలను, లోకే = శరీరమునందున్నగల, పరమే = శ్రేష్ఠమైనట్టి, పరార్ధే = బ్రహ్మస్థానమగు, గుహాం = బుద్ధియందు, ప్రవిష్టౌ = ప్రవేశించినవారిరువురను (ఉభయాత్మలను) ఛాయాతపౌ ఇవ = నీడయెండలవలె (పరస్పరము విలక్షణధర్మములుగలవారినిగా), వదన్తి (బ్రహ్మవిదులు) చెప్పుచున్నారు.

తా. యథార్థముగా ప్రత్యక్షము, కర్మఫలము ననుభవించుచుండు జీవాత్మతో సాహచర్యముచేత ఇరువురు కర్మఫలము ననుభవించుచున్నారు. జీవాత్మ పరమాత్మలను వారిద్దరిలో జీవాత్మ మాత్రమే కర్మఫలము ననుభవించుచున్నప్పటికిని జీవాత్మసంబంధముచేత ఛత్రిన్యాయము ననుసరించి ఇరువురు అని ద్వివచనము చెప్పబడినది. సుకృతస్య = స్వయంకృతమగు కర్మము. యథార్థముగా స్వయంకృతమగు కర్మఫలము, అనుభవించుచున్నారని అర్థము. లోకే = శరీరమునందు, పరమే = శ్రేష్ఠమైనట్టి, పరార్ధే = బ్రహ్మస్థానమైనట్టి శరీరమునందుగల బుద్ధిగుహయందు ప్రవేశించినవారిని, ఛాయాతపౌ ఇవ = నీడయెండలవలె పరస్పరము విలక్షణధర్మములుగలవారినిగ జీవాత్మపరమాత్మలను బ్రహ్మవేత్తలు చెప్పుచున్నారు. పంచాగ్నయః = గృహస్థులైనట్టి బ్రహ్మవేత్తలు మాత్రమే కాదు, త్రిణాచికేతాః = మూడుసార్లు నాచికేతాగ్నిని చయనము నాచరించుటచేత త్రిణాచికేతులని పిలువబడుచున్న గృహస్థులున్నూ ఇట్లే బ్రహ్మవేత్తలు చెప్పినవిధముగనే చెప్పుచున్నారు.

వివరణము:—బుద్ధియందు 'ఋతం పిబన్తౌ' కర్మఫలము ననుభవించుచున్నవారిద్దరు అని ద్వివచనము శ్రుతి చెప్పుచున్నప్పటికిని 'జీవేశ్వరులు' ఇద్దరు కర్మఫలము ననుభవించువారు కారు. కర్మఫలానుభవము జీవునకే చెందును. ఈశ్వరుడు సాక్షిమాత్రుడై యుండును. ఇది ఛత్రిన్యాయము. ఛత్రిణోగచ్ఛన్తి అనగా గొడుగు పట్టినవాడు ఒక్కడే అయినను గొడుగులవారు పోవుచున్నారు

సమానపుష్పధ్వజములగలవారిచే పరిగ్రహింపబడుచున్న కన్య బాల్యమున సమానపుష్పధ్వ జములగు పరస్పరప్రేమ కలవారలగు స్త్రీపురుషులగు వారు పరిగ్ర హింపక ఇతరులచే గ్రహింపబడును.

ప్రాచ్య, ప్రాస్య, గంబ్య, గంధర్వ వివాహములు—

ప్రాచ్యమనగా బ్రహ్మాదుల ప్రకారము వివాహము.
ప్రాస్యమనగా పాణిగ్రహణ ప్రకారము.
గంబ్యమనగా తల్లిదండ్రులు లేక బంధువులు ప్రమాణంబు నిశ్చయము.
గంధర్వమనగా తల్లిదండ్రుల సమ్మతిలేక ప్రేమ.
వివాహభేదములు తెలియుటకు తల్లిదండ్రులు ప్రాచ్య, ప్రాస్య, గంబ్య, గంధర్వ వివాహములగుచున్నవి.

ఛత్రిణ్యాదుల లక్షణమెట్లనగా—

ఛత్రిణి యనగా స్వభావముచే కొంతవరకు 'ఛత్రిణీ గమ్యయని' యిట్లు చెప్పబడుచున్నది. ఇది సంస్కృతమందలి పాఠములలో కామశాస్త్రమునందు యున్నది. 'ఛత్రిణీ' యనుపదము లోకమునందు ప్రసిద్ధముగనున్నది. ఆదేశము నా యొక్క స్త్రీల లక్షణములను తెలుపుచు చెప్పుచున్న మాట 'ఛత్రిణి' అని చెప్పబడిన ప్రకారము వివరింపబడిన దేశము.

ధర్మార్థకామములు ప్రధానమగు శాస్త్రము. ఇందు ధర్మ ప్రధానముగనే. ఈ శాస్త్ర ధర్మార్థకామ శాస్త్రముల సంగ్రహము శాస్త్రము ధర్మార్థకామముల వాత్స్యాయన ప్రణీత మైనది. "ధర్మార్థము" అని చెప్పబడిన వాక్యములు,

సూ—౩

పంచాగ్నులనగా, గార్హపత్య, ఆహవనీయ, దక్షిణాగ్ని, సభ్య, ఆవ సథ్యములను ౫ను అగ్నులను [illegible]. గార్హపత్య, ఆహవనీయ, దక్షిణాగ్నులు త్రేతాగ్నులనంబడును. అగ్నిపంచకము నారాధించువారు పం చాగ్నులనంబడుదురు. అగ్నిత్రయము నారాధించువారు త్రేతాగ్నులనంబడు దురు. వేదములందు [illegible] ప్రతిపాదింపబడియున్నది. ఇప్పుడీవారలు అగ్నిత్రయమును మాత్రమే ఉపాసించుచున్నారు, [illegible] శ్రుతి ప్రతిపాదితములగుటచేత శ్రుతిప్రతిపాదితమగు పంచాగ్నివిద్య నుపదేశించు వారిని ఇట శ్రుతి [illegible] ఎఱుంగవలయును.

౧-వ అధ్యా. 3-వ వల్లి, ౨-వ మంత్రము.

మూ. యః సేతురీజానానా మక్షరం బ్రహ్మ యత్పరం,
అభయం తితీర్షతాం పారం నాచికేతగ్ంశకేమహి. ౨

ప్ర- యః సేతుః ఈజానానాం అక్షరం బ్రహ్మ యత్ పరం, అభ యం తితీర్షతాం పారం నాచికేతం శకేమహి.

టీక. యః=ఏ నాచికేతాగ్ని, ఈజానానాం=యజ్ఞము [illegible] లకు, సేతుః=సేతువువలెనుండునో (అట్టి) నాచికేతం=నాచికేతాగ్నిని, (వయం) శకేమహి=మేము తెలిసికొనుటకు [illegible] సమర్థులమైతిమి. అభయం=భయములేనిదియు, పారం=సంసారసముద్రముయొక్క ఒడ్డును, తితీర్షతాం=దాటగోరువారికి [illegible] బ్రహ్మవేత్తలకు, (ఆశ్రయ [illegible]) యత్=ఏది, అక్షరం పరం బ్రహ్మ=[illegible] బ్రహ్మమో (దానిని తెలిసికొనుటకు) శకేమహి=[illegible] సమర్థులమైతిమి.

తా. నాచికేతాగ్ని కర్మఠులకు యజ్ఞములకు [illegible] సేతువుగా నున్నదో, అట్టి నాచికేతాగ్నిని తెలిసికొనుటకున్ను [illegible] మేము సమర్థులమైతిమి. [illegible] సంసారసముద్ర [illegible] బ్రహ్మవేత్తలకు [illegible]

ధము చేయుచున్నాడు పరబ్రహ్మమునకంటెఁ దాని వేఱుగా [illegible]. కర్మఫ
లము బ్రహ్మవేత్తలకు అక్షరము [illegible] పరాపరబ్రహ్మలను రెండిటిని తెలిసి
కొనవలయును. 'యస్సేతురీజానానాం' అను [illegible] ఉపాస్య
బ్రహ్మలిద్దఱును [illegible] చెప్పఁబడినవి.

వివరణము:—కర్మఫలము అక్షరము అపరబ్రహ్మము, బ్రహ్మ
వేత్తలకు అక్షరము పరబ్రహ్మము [illegible].

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి. ౩-వ మంత్రము.

మూ. ఆత్మానꣳ రథినం విద్ధి శరీరꣳ రథ మేవ తు,
బుద్ధిం తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహ మేవ చ 3

పద. ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథం ఏవ తు, బుద్ధిం తు సారథిం
విద్ధి మనః ప్రగ్రహం ఏవ చ. 3

టీ. ఆత్మానం = (శరీరాధిష్ఠాతయగు, సంసారియగు) జీవుని, రథి
[illegible] విద్ధి = తెలిసికొనుము, శరీరం = శరీ
రము, [illegible] (విద్ధి = తెలిసికొనుము). బుద్ధిం = (అధ్యవ
సాయలక్షణయగు) బుద్ధిని, సారథిం = సారథినిగా, విద్ధి = తెలిసికొనుము, మనః =
మనస్సును, ప్రగ్రహమేవ = [illegible].

తా. [illegible] — అనగా ఉపనిషత్తులలో [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

అధ్యవసాయుండమనసుయుద్ధి (శరీరమనురథమునకు) సారథిగా తెలుపుచున్నది. దేహము ఏమియు సారథియొక్క ప్రజ్ఞావశమా (అట్లే శరీరము బుద్ధియొక్క ప్రజ్ఞావశము) తెలుపుటకై దేహరథమునకు బుద్ధిసారథియని చెప్పబడినది. బుద్ధినిశ్చయ మనస్సుచే యింద్రియములు ప్రవర్తించునుగదా. మనస్సుచే ఇంద్రియములకు ప్రవృత్తి కల్గునట్లు చెప్పబడినది. వర్షములవలె యిట్టి ఇంద్రియములను నడుపుచున్న మనస్సు ప్రగ్రహముగా చెప్పబడినది.

౧-వ అధ్యాయ, ౩-వ వల్లి, ౪-వ మంత్రము.

మం. ఇంద్రియాణి హయానాహుర్విషయాగ్ంస్తేషు గోచరాన్,
ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహుర్మనీషిణః.

పద. ఇంద్రియాణి హయాన్ ఆహుః విషయాన్ తేషు గోచరాన్,
ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం భోక్తా ఇతి ఆహుః మనీషిణః. ౪

టీక. మనీషిణః=వివేకవంతులగువారు, ఇంద్రియాణి=చక్షురాదీంద్రియములను, హయాన్=గుఱ్ఱములనుగా, ఆహుః=చెప్పుదురు, తేషు=ఆ ఇంద్రియములయందు, విషయాన్=శబ్దాదివిషయములను, గోచరాన్=మార్గములనుగా, ఆహుః=(చెప్పుదురు) చెప్పుచున్నారు. ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం=శరీరేంద్రియమనస్సులతో కూడుకొనియున్న ఆత్మను, భోక్తా ఇతి=భోక్తయని, ఆహుః=(చెప్పుదురు) చెప్పుదురు.

తా. వివేకవంతులగువారు చక్షురాదీంద్రియములను గుఱ్ఱములనుగను ఆ ఇంద్రియములకు శబ్దాదివిషయములను మార్గములనుగను చెప్పుచున్నారు. గుఱ్ఱములవలె ప్రవర్తించు ఇంద్రియములకు శబ్దాదివిషయములను మార్గములనుగా చెప్పుదురు. శరీరేంద్రియమనస్సులతో కూడుకొనియున్న ఆత్మను భోక్తయని — సంసారియని చెప్పుదురు.

అట్టి భోక్తృత్వము బుద్ధ్యాద్యుపాధికృతమేగాని స్వభావత్వము—అనఁగా బుద్ధ్యాద్యుపాధిరహితాత్మకు భోక్తృత్వములేదు. 'ధ్యాయతీవ, లేలాయతీవ' యను శ్రుతిప్రమాణముచేత బుద్ధ్యాద్యుపాధిరహితాత్మకు భోక్తృత్వము లేదని నిరూపింపఁబడెను. ఇట్టివాఁడు—అనఁగా జీవాత్మకు భోక్తృత్వము ఉపాధికృతమైనప్పుడే వివేకబుద్ధి విషయములను దర్శించి మోక్ష ప్రాప్తి పొందును. వివేకహీనుఁడు జన్మమరణములు—అనఁగా సంసారము—భోక్తృత్వమునే పొందును. సాక్షాత్కారము లేనివాఁడు సంసారమునుండి విముక్తుఁడు కాఁడు మోక్షప్రాప్తిని పొందఁడు.

౧వ అధ్యా, ౩వ వల్లి, ౮వ మంత్రము.

మూ. యస్తు విజ్ఞానవాన్ భవతి సమనస్కః సదా శుచిః,
స తు తత్పదమాప్నోతి యస్మాద్భూయో న జాయతే ॥ ౮

పద. యః తు విజ్ఞానవాన్ భవతి సమనస్కః సదా, శుచిః సః తు తత్ పదం ఆప్నోతి యస్మాత్ భూయః న జాయతే. ౮

టీ. యః తు = ఎవఁడైతే, సదా = ఎల్లప్పుడు, సమనస్కః = నిగ్రహింపఁబడిన మనస్సుగలవాఁడై, శుచిః = పరిశుద్ధుఁడై, విజ్ఞానవాన్ భవతి = వివేకముగల బుద్ధిగలవాఁడగునో, సః తు = వాఁడైతే, తత్ పదం = ఆ పదమును, యస్మాత్ = దేనినుండి, భూయః = మరల, న జాయతే = (పుట్టఁడో) ఆప్నోతి = పొందును, అట్టి విష్ణుపదమును పొందును (పునరావృత్తిరహితమైనది.)

తా. ఇట్టివాఁడే—(అనఁగా ఆత్మకు పరమాత్మకును అభేదజ్ఞానము కలిగిన సద్గురువు) బుద్ధిసారథిగా కలిగినవాఁడు సమ్యక్ జ్ఞానముగలవాఁడై విషయవాసనలు లేనివాఁడై పరిశుద్ధుఁడై మరల జన్మము లేని పరమపదమును పొందును. అట్టి స్థానమును పొందినవాఁడు మరల జన్మమరణరూపమైన సంసారమును పొందఁడు.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి ౬-వ మంత్రము.

మూ- యస్తు విజ్ఞానవాన్ భవతి యుక్తేన మనసా సదా,
తస్యేన్ద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వా ఇవ సారథేః. ౬

పద. యః తు విజ్ఞానవాన్ భవతి యుక్తేన మనసా సదా, తస్య ఇన్ద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వాః ఇవ సారథేః. ౬

టీక. యః తు = ఏబుద్ధియను గడి సారథి, యుక్తేన = సమాహితమైనట్టి, మనసా = మనస్సుచేత, సదా = ఎల్లప్పుడు, విజ్ఞానవాన్ భవతి = వివేకముగలవాఁడగుచున్నాఁడో, తస్య = అట్టివానికి. ఇంద్రియాణి = ఇంద్రియములు, సారథేః = (మంచి) సారథికి, సదశ్వాః ఇవ = మంచిగుఱ్ఱములవలె, వశ్యాని = వశ్యములైయుండును. (స్వాధీనములై యున్నవి.)

భా. ఏబుద్ధియను సారథి వివేకవంతమై యేకాగ్రమైనట్టి మనస్సుతో సమాహితచిత్తుఁడై యుండునో అట్టివానికి అశ్వస్థానీయములగు ఇంద్రియములు మంచిసారథికి వశ్యములైన యుత్తమాశ్వములవలె స్వాధీనములై యుండును. నేర్పరియగు సారథికి మంచిగుఱ్ఱములవలె స్వాధీనములై యుండును.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి. ౭-వ మంత్రము.

- అవ. వివేకహీనుఁడగు బుద్ధి సారథిగాఁగలవాఁడు పొందెడి ఫలము చెప్పఁబడుచున్నది:—

మూ- యస్త్వవిజ్ఞానవాన్ భవత్యమనస్కః సదాఽశుచిః,
న స తత్పదమాప్నోతి సంసారం చాధిగచ్ఛతి ౭

పద. యః తు అవిజ్ఞానవాన్ భవతి అమనస్కః సదా అశుచిః, న సః తత్ పదం ఆప్నోతి సంసారం చ అధిగచ్ఛతి.

టీక. యః తు = ఎవ్వఁడైతే, అవిజ్ఞానవాన్ భవతి = వివేకహీనుఁడగుచున్నాఁడో, అమనస్కః = నిగ్రహింపఁబడని చిత్తముగలవాఁడునై,

సదా-ఎల్లప్పుడును, అశుచిః-అపవిత్రుఁడుగ నుండువాఁడో, సః = అట్టివాఁడు, తత్ పదం = ఆపరమగు ఆమోక్షస్థానమును, న ఆప్నోతి = పొందఁజాలఁడు, సంసారం చ = జననమరణప్రవాహరూపమగు సంసారమునే, అధిగచ్ఛతి-పొందు చున్నాఁడు.

తా. ఎవ్వఁడు వివేకహీనుఁడై మనసుతోఁ గూడుకొనక ఇంద్రియములచేతను విషయములయందు ఈడ్వఁబడుచు అపవిత్రుఁడుగ నుండువాఁడో, అట్టివాఁడు అట్టిపరమపదమును పొందఁజాలఁడు—మఱియు నతఁడు విరోధిభావముతో సంసారమునందే మగ్నుఁడగుచు దుఃఖములఁ బొందుచుండును.

వివరణము. ఇంతవఱకు జెప్పిన మనస్సు ఇంద్రియములు మొదలగువాని యొక్క స్వరూపమును దెలిపి ఇంద్రియములనుండి పారమార్థికమగు స్థితిని దెలుపును. సర్వదా పారమార్థికవిచారమును జేయుచు మనస్సును శుద్ధముగా నుంచుకొనువాఁడు పవిత్రుఁడగును.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి, ౮-వ మన్త్రము.

మన్త్ర. యస్తు విజ్ఞానవాన్ భవతి సమనస్కస్సదా శుచిః |
స తు తత్పదమాప్నోతి యస్మాద్భూయో న జాయతే ||

పద. యః తు విజ్ఞానవాన్ భవతి సమనస్కః సదా శుచిః, సః తు తత్ పదం ఆప్నోతి యస్మాత్ భూయః న జాయతే.

టీక. యః తు-ఎవ్వఁడైతే, విజ్ఞానవాన్ = జ్ఞానముగలవాఁడయ్యు, సమనస్కః-మనస్సుతోఁ గూడినవాఁడయ్యు, సదా-ఎల్లప్పుడును, శుచిః-పవిత్రుఁడును అగుచున్నాఁడో, సః తు = అట్టివాఁడు, యస్మాత్ = ఏపదమునుండి, భూయః-మఱల, న జాయతే-పుట్టఁడో, తత్ పదం = ఆ స్థానమును, ఆప్నోతి-పొందుచున్నాఁడు.

తా. ఎవ్వఁడు విజ్ఞానవంతుఁడో (విజ్ఞానము అనఁగా [illegible]) జ్ఞానముగల బుద్ధితో [illegible] గూడినవాఁడో [illegible] మనోనిగ్రహముగలవాఁడు [illegible] పరిశుద్ధుఁడై [illegible] ప్రవృత్తి [illegible] అట్టి విష్ణుసంబంధమైన స్థానమును పొందును.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి, ౯-వ మంత్రము.

అవ. ఆపదమేమిటో తెలుపుచున్నది.

మం. విజ్ఞానసారథిర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవాన్నరః,
సోఽధ్వనః పారమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్. ౯

పద. విజ్ఞానసారథిః యః తు మనః ప్రగ్రహవాన్ నరః, సః అధ్వనః పారం ఆప్నోతి తత్ విష్ణోః పరమం పదమ్. ౯

టీ. యః నరః తు = ఏ మనుష్యుఁడయితే, విజ్ఞానసారథిః = వివేకయుక్తబుద్ధియే సారథిగాఁగలవాఁడో, మనః ప్రగ్రహవాన్ = మనస్సను పగ్గము గలవాఁడో, అనఁగా స్వాధీనమైన మనస్సుగలవాఁడో, సః = అట్టివాఁడు, అధ్వనః = సంసారమార్గముయొక్క, పారం = పారమును, ఆప్నోతి = పొందుచున్నాఁడు, తత్ = అదియే, విష్ణోః = వ్యాపకుఁడగు పరమాత్మయొక్క, పరమం పదం = సర్వోత్కృష్టమైన స్థానము.

తా. ఎవ్వఁడు విజ్ఞానసారథియో — అనఁగా వివేకముతోఁ గూడిన బుద్ధియే సారథిగాఁగలవాఁడో, ఎవ్వఁడు మనస్సను పగ్గమును స్వాధీనముగాఁ [illegible] అట్టివాఁడు [illegible] [illegible] పొందుచున్నాఁడు [illegible] [illegible] ఇదియే వ్యాపకుఁడగు [illegible]

[illegible] అనగా [illegible]
[illegible]

వివరణము—[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౬ అధ్యా. ౩-౬ [illegible]

[illegible]

[illegible] ౧౧

పద. ఇన్ద్రియేభ్యః పరాః హి అర్థాః అర్థేభ్యః చ పరం మనః, మనసః తు పరా బుద్ధిః బుద్ధేః ఆత్మా మహాన్ పరః.

టీక. అర్థాః = శబ్దాదివిషయములు, ఇన్ద్రియేభ్యః = ఇన్ద్రియములకంటె, పరాః = శ్రేష్ఠములైనవి, మనః = మనస్సు, అర్థేభ్యః = శబ్దాదివిషయములకంటె, పరం = శ్రేష్ఠమైనది. మనసః తు = మనస్సుకంటెను, బుద్ధిః = బుద్ధి, పరా = శ్రేష్ఠమైనది. బుద్ధేః = బుద్ధికంటె, మహాన్ ఆత్మా = హిరణ్యగర్భుని బుద్ధిరూపమైన మహత్తత్త్వము, పరః = శ్రేష్ఠమైనది.

తా. ఇన్ద్రియములు ప్రథమమున స్థూలముగా గ్రహింపబడును. ఈ యిన్ద్రియములకు కారణభూతములగు శబ్దాదివిషయములు సూక్ష్మములగుట వలన ఇన్ద్రియములకంటె సూక్ష్మములును ప్రత్యగాత్మభూతములును అగుచున్నవి. శబ్దాదివిషయములకంటె ప్రత్యగాత్మభూతమగు మనస్సు మహత్తైనది. మనస్సునకు ఇవియు సంకల్పవికల్పాదికార్యరూపములగుటచే మనస్సు శ్రేష్ఠమైనది. మనస్సుకంటె బుద్ధి సూక్ష్మతరము, మహత్తరము, ప్రత్యగాత్మభూతమని చెప్పబడుచున్నది. బుద్ధికంటె సర్వప్రాణుల బుద్ధులకు కారణభూతమగు హిరణ్యగర్భుని బుద్ధి మహత్తరము. సర్వప్రాణుల ప్రత్యగాత్మభూతమగుటచే మహత్తరము. సర్వప్రాణులకు ప్రకాశకమగు హిరణ్యగర్భుని బోధాబోధాత్మకము అగుటచే బుద్ధికంటె ఉత్కృష్టమని గ్రహింపవలయును.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి, ౧౧-వ మన్త్రము.

మూ॥ మహతః పరమవ్యక్తమవ్యక్తాత్పురుషః పరః,
పురుషాన్న పరం కించిత్సా కాష్ఠా సా పరా గతిః ॥ ౧౧ ॥

పద. మహతః పరం అవ్యక్తం అవ్యక్తాత్ పురుషః పరః, పురుషాత్ న పరం కించిత్ సా కాష్ఠా సా పరా గతిః.

టీక. [illegible] కంటె, అన్యక్తం = అవ్యక్తము, [illegible] [illegible], అవ్యక్తాత్ = అవ్యక్తముకంటె, పురుషః = పురుషుడు, [illegible] పురుషాత్ = పురుషునికంటె, పరం = మహాత్ [illegible] [illegible]. సా = అదియే, కాష్ఠా = అవధియైనది. (కాష్ఠా = అవధియే.) పరా గతిః = [illegible].

తా. పూర్వము [illegible] మహాత్తత్త్వముకంటె అవ్యక్తము సర్వ [illegible] ప్రకృతి [illegible]. [illegible] అవ్యక్త [illegible] [illegible] [illegible]. అవ్యక్త, అవ్యాకృత, [illegible] నామ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అవ్యక్తముకంటె పురుషుడు [illegible] [illegible], [illegible] ప్రకృతి [illegible] [illegible]. [illegible] పురుషుని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]—[illegible] [illegible] అట్టి పురుషునికంటె పరమైనది [illegible]. [illegible] [illegible], మహాత్తత్త్వ, ప్రకృతి [illegible] [illegible] [illegible] అదియే పరా [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పురుష [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]—[illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" అను [illegible] [illegible] [illegible].

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి, ౧౨-వ మంత్రము.

మం. ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోత్మా న ప్రకాశతే,
దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః.

౧౨. ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోఽత్మా న ప్రకాశతే । దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః ॥

టీ. - ఏషః = ఈ, పురుషుఁడు, సర్వేషు భూతేషు = సకలప్రాణులయందు గూఢః = గూఢముగా నున్నవాఁడై, ఆత్మా = ఆత్మగా, న ప్రకాశతే = ప్రకాశించుటలేదు. (మిథ్యాజ్ఞానావృతుఁడు) అగ్ర్యయా = [illegible], సూక్ష్మయా = ("ఇంద్రియేభ్యః పరా హ్యర్థాః" అనుమంత్రమునందు [illegible]) సూక్ష్మమైనట్టి [illegible], బుద్ధ్యా = బుద్ధిచే, సూక్ష్మదర్శిభిః = సూక్ష్మమగు [illegible] చేతను, దృశ్యతే = చూడఁబడు చున్నాఁడు.

భా. - పూర్వః— [illegible] "[illegible]" "[illegible]" [illegible] 'ఆత్మ' [illegible] ("[illegible] న [illegible]" [illegible]) [illegible].

భా:— పురుషుఁడు— సర్వాత్మ [illegible] ప్రత్యగాత్మ [illegible] ప్రత్యగాత్మగా [illegible] "ఇంద్రియేభ్యః పరా హ్యర్థాః" [illegible] ప్రత్యగాత్మగా పురుషుని [illegible] ప్రత్యగాత్మ [illegible] సర్వప్రాణులయందు గూఢముగా నున్నవాఁడై [illegible] ఆత్మగా [illegible] ప్రకాశించుటలేదు. [illegible]

జైమినిసూత్రములు అతిరంజకములై ... [illegible] ... చెప్పుచున్నవి
కదా. ఏమనఁగా స్ఫురణము. లోకమునందుగల ప్రాణికోటియంతయు ... [illegible]
... పరమాత్మస్వరూపమును "అహం పరమాత్మా — ... [illegible] ...
మను" అని బోధించుచున్నట్టియు ... [illegible] ... అట్టి
... [illegible] ... శ్రీహరి ... [illegible] ...
... [illegible] ... 'మమ యదాత్మ ... [illegible] ... దేవతల్ ...
... [illegible] ...' అని గ్రహించుచున్నది. ... [illegible] ...
... [illegible] ... ప్రాణికోటియంతయు ... [illegible] ... ఉన్నది. ఈ
విషయమునే

స్మృతిః — ... [illegible] ... ॥

(అర్థ: ... [illegible] ... చేయు.)

అని స్మృతి ప్రకటించుచున్నది.

శ్రుతిః — మహాంతం విభుమాత్మానం ... [illegible] ...

'మహాంతం విభుమాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. (కఠ ౧-౨-౨౨)'

అని యొకచోట

ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోత్మా న ప్రకాశతే. (కఠ. ౧-౩-౧౨).

అని మఱొకచోట వెల్లడించుచున్నది.

భావము:— ... [illegible] ...
... [illegible] ... 'న ప్రకాశతే' యని చెప్పుటచే, ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... "... [illegible] ..." అను క్రమము ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... 'ధీరో న శోచతి' అని చెప్పుచున్నది.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి, ౧౩-వ మన్త్రము.

అవ. అథ ప్రాప్త్యుపాయము చెప్పఁబడుచున్నది:—

మూ. యచ్ఛేద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞస్తద్యచ్ఛేజ్జ్ఞాన ఆత్మని,
జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛేత్తద్యచ్ఛేచ్ఛాన్త ఆత్మని.

పద. యచ్ఛేత్ వాక్ మనసి ప్రాజ్ఞః తత్ యచ్ఛేత్ జ్ఞానే ఆత్మని జ్ఞానం ఆత్మని మహతి నియచ్ఛేత్ తత్ యచ్ఛేత్ శాన్తే ఆత్మని.

టీక. ప్రాజ్ఞః = వివేకియగువాఁడు, వాక్ = వాగాదికర్మేన్ద్రియ వ్యాపారమును, ఉపలక్షణమున్నందున, యచ్ఛేత్ = ఉపసంహారము చేయవలయును. తత్ = ఆమనస్సును, జ్ఞానే = ప్రకాశస్వరూపమగు, ఆత్మని = బుద్ధ్యాత్మయందు, యచ్ఛేత్ = నియమింపవలయును. జ్ఞానం = ప్రకాశస్వరూపమగు బుద్ధిని, మహతి ఆత్మని = మహదాత్మయను ఆత్మయను ప్రథమజాతుఁడగు హిరణ్యగర్భుని యందు, నియచ్ఛేత్ = నియమింపవలయును. తత్ = ఆహిరణ్యగర్భబుద్ధిని, శాన్తే = సర్వవిశేషరహితమగు, ఆత్మని = ముఖ్యాత్మయందు పరబ్రహ్మమునందు, యచ్ఛేత్ = నియమింపవలయును.

తా. వివేకియగువాఁడు వాగాదిజ్ఞానకర్మేన్ద్రియవ్యాపారములను మనస్సునందు ఉపసంహరింప వలయును. మూలమందలి 'వాక్' అనుపదమును ఉపలక్షణముగా గ్రహింప వలయును. కావున సర్వేన్ద్రియములను గ్రహింపవలయును. అట్టిమనస్సును ప్రకాశస్వరూపమగు బుద్ధ్యాత్మయందు ఉపసంహరింప వలయును. [illegible] [illegible] అను శ్రుతి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఆత్మ [illegible] [illegible]. అట్టి బుద్ధిని మహాత్మయను ప్రథమజాతుఁడగు హిరణ్యగర్భునియందు ఉపసంహరింపవలయును. అటుల హిరణ్యగర్భునియొక్క [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. అట్టి [illegible]

శాస్త్ర తత్త్వము సర్వశ్రేష్ఠమైనట్టిదనుట స్వానుభవసిద్ధము సర్వోత్కృష్టమైనది సర్వశ్రేష్ఠమనుట యిది. నరు లట్టిజ్ఞానము - పరమాత్మయందు తెలియవలె నని చెప్పబడుచున్నది.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి. ౧౪-వ మంత్రము.

మూ. ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత
ప్రాప్య వరాన్నిబోధత,
క్షురస్య ధారా నిశితా దురత్యయా
దుర్గం పథ స్తత్కవయో వదన్తి. ౧౪

ప. ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్య వరాన్ నిబోధత, క్షురస్య ధారా నిశితా దురత్యయా దుర్గం పథః తత్ కవయః వదన్తి.

టీక. (అవిద్యయను నిద్రించుచున్న ఓ ప్రాణులారా! మీరు) ఉత్తిష్ఠత = లెండు, జాగ్రత = (అజ్ఞాననిద్రను వీడి) మేల్కొనుడు, వరాన్ = శ్రేష్ఠులగుగురువులను, ప్రాప్య = పొంది, నిబోధత = తెలిసికొనుడు. యథా = ఎట్లు, క్షురస్య = క్షురకత్తియొక్క, నిశితా = పదునుగల, ధారా = ధార, దురత్యయా = (పాదములచేత) దాటుటకు శక్యముకానిదో, తథా = ఆప్రకారముగా, తత్ పథః = ఆయాత్మతత్త్వసాక్షాత్కారమునకుమార్గము, దుర్గం = దుర్గమముగా - దుఃఖముచేత పొందదగినదిగా, కవయః = విద్వాంసులు, వదన్తి = చెప్పుచున్నారు.

తా. సకలజీవులారా! అజ్ఞానమునందు ఇంద్రియములకు వశ్యులగుచు, నిత్య స్వాత్మ జ్ఞానము, ఋషులు మహాత్ములు చెప్పినట్లు, మనస్సాక్షిగ నిత్యుడైనాత్మ యందు బ్రహ్మానుభవము చేయవలెనని శ్రుతి బోధించుచున్నది. నరులారా, శ్రద్ధాభక్తి, జ్ఞానవైరాగ్యములు, పరిశుద్ధి, శాంతి, ఆత్మవిచారము పరిజ్ఞానము చేత ఎట్టి నిరంతరాయమైన బ్రహ్మసాక్షాత్కారఫలమును పొందుదురు, నామరూప ప్రపంచము మిథ్యాజ్ఞాన విజృంభితమని తెలిసి బ్రహ్మస్వరూపమును సాక్షాత్

[illegible]

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి. ౧౫-వ మంత్రము.

అ॰. అతిసూక్ష్మమగు ఆత్మను ఎఱుఁగుటకు [illegible] విషయము చెప్పుచున్నది. శబ్దస్పర్శరూప రసగంధాత్మకములు, పంచేంద్రియ విషయ గుణములు [illegible] [illegible]

మనుచేత శాస్త్రీయ మహత్త్వ విషయకత్వ నిత్యశాస్త్రజ్ఞులకు తారతమ్యము గనుపడుచున్నది. గుణాదివర్ణనములను స్థూలాదిభేద విచారములలో నిర్ణయింపబడు సత్యమగు ఆత్మసత్త్వ నిరూపణము సూక్ష్మ మనియని శ్రుతి యే చెప్పుచున్నది:—

మూ. అశబ్దమస్పర్శ మరూప మవ్యయం
తథాఽరసం నిత్యమగన్ధవచ్చయత్,
అనాద్యనన్తం మహతః పరం ధ్రువం
నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ ప్రముచ్యతే. ౧౫

ప. అశబ్దం అస్పర్శం అరూపం అవ్యయం తథా అరసం నిత్యం అగన్ధవత్ చ యత్, అనాది అనన్తం మహతః పరం ధ్రువం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ ప్రముచ్యతే. ౧౫

టీ. యత్ = ఏ ఆత్మతత్త్వము, అశబ్దం = శబ్దరహితమును, అస్పర్శం = స్పర్శరహితమును, అరూపం = రూపరహితమును, అవ్యయం = నాశరహితమును, తథా = అదేవిధముగా, అరసం = రసరహితమును, అగన్ధవచ్చ = గన్ధరహితమును, నిత్యం = నిత్యమును, అనాది = ఆదిలేనిదియును, అనన్తం = అంతములేనిదియును, మహతః = బుద్ధికంటెను, పరం = విలక్షణమైనదియును (గుణతో), తం = ఆత్మతత్త్వమును, ధ్రువం = నిశ్చలమైనదానిగా, నిచాయ్య = తెలిసికొని, మృత్యుముఖాత్ = మృత్యువుయొక్క ముఖమునుండి, ప్రముచ్యతే = విడుదలపొందు చున్నాడు.

తా. బ్రహ్మము, అశబ్దము, అస్పర్శము, అరూపము, అవ్యయము, అరసము, అగంధము, నిత్యము అయియున్నది. లోకమునందు శబ్దాదియుక్త మగు పదార్థము వ్యయమును పొందుచున్నది. కావున ఇట్టి వ్యయము లేని వ్యయము అవ్యయం అని శబ్దార్థము. కాబట్టి అవ్యయ మనగా నిత్య మనుటయే

ప్రాపకము. మరియును అనాది "అవిద్యమానం ఆదిః కారణం యస్య తదిదం అనాది" యని [illegible] అనంతమ్—అనగా [illegible]

[illegible]

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి ౧౬-వ మంత్రము

అవ. శ్రుతి అర్థవాదమును చెప్పుచున్నది:—

మూ. నాచికేతముపాఖ్యానం మృత్యుప్రోక్తం సనాతనమ్,
ఉక్త్వా శ్రుత్వా చ మేధావీ బ్రహ్మలోకే మహీయతే.

పద. నాచికేతం ఉపాఖ్యానం మృత్యుప్రోక్తం సనాతనం, ఉక్త్వా శ్రుత్వా చ మేధావీ బ్రహ్మలోకే మహీయతే.

టీ. నాచికేతం = నచికేతునివలన పొందఁబడినదియు, మృత్యుప్రోక్తం = మృత్యువుచేత నుపదేశింపఁబడినదియు, సనాతనం = నిత్యమైనదియు, కఠులచేత విరచితమైనదియును, ఉపాఖ్యానము వల్లీత్రయాత్మకమైనదియు నగు ఉపాఖ్యానమును, ఉక్త్వా = చెప్పియు, శ్రుత్వా = వినియు, మేధావీ = బుద్ధిమంతుఁడు, బ్రహ్మలోకే = బ్రహ్మలోకమునందు, మహీయతే = ఆత్మస్వరూపుఁడై యుపాస్యుఁడగుచున్నాఁడు.

తా. నచికేతునివలన పొందఁబడినదియు, మృత్యుదేవతచేత నుపదేశింపఁబడినదియు, వైదికమునుగు పురాతనమైనదియు, వల్లీత్రయరూపమగు నీ యుపాఖ్యానమును చెప్పినను విన్నను బుద్ధిమంతుఁడు సదాచార్యవిశిష్టుండై ఆత్మజ్ఞానమును పొందినవాఁడై బ్రహ్మలోకమునందు పూజితుఁడగుచు నుండును.

విశేషము:— ఈమంత్రమునందు 'బ్రహ్మలోకే' బ్రహ్మలోకమే అని సమాసము గాని 'బ్రహ్మైవ లోకః = బ్రహ్మలోకః' అనుచు వ్యాఖ్యానము చేయుటయే శాస్త్రకారుల వ్యాఖ్యానమై యున్నది.

౧-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి, ౧౭-వ మంత్రము.

మూ. య ఇమం పరమం గుహ్యం శ్రావయేద్ బ్రహ్మసంసది,
ప్రయతః శ్రాద్ధకాలే వా తదానంత్యాయ కల్పతే.
తదానంత్యాయ కల్పత ఇతి. ౧౭

పద. యః ఇమం పరమం గుహ్యం శ్రావయేత్ బ్రహ్మసంసది, ప్రయతః శ్రాద్ధకాలే వా తత్ ఆనంత్యాయ కల్పతే. తత్ ఆనంత్యాయ కల్పతే ఇతి.

ఇతి కాఠకోపనిషది ప్రథమాధ్యాయే
తృతీయా వల్లీ సమాప్తా.

టీ. యః = ఏమనుష్యుఁడు, ఇమం = ఈ గ్రంథమును, పరమం = శ్రేష్ఠమైనదియు, గుహ్యం = రహస్యమైనదియు, బ్రహ్మసంసది = బ్రాహ్మణసభయందు,

శ్రావయేత్ = వినిపించునో, ప్రయతః = శుచియై, శ్రాద్ధకాలేవా = శ్రాద్ధకాలము నందు (బ్రాహ్మణభోజనసమయమునందు వినిపించునో,) తత్ = అట్టి బ్రాహ్మణుల వినిపించుట, ఆనన్త్యాయ = అనంతమగునట్టి ఫలము కొఱకగుటకు, కల్పతే = సమర్థమగును. తత్ = అట్టి సభయందును, శ్రాద్ధకాలమునందును బ్రాహ్మణులకు వినిపించుట, ఆనన్త్యాయ = అనంతమగుఫలమునొసగుటకు, కల్పతే = సమర్థమగును.

తా. ఎవ్వఁడు ఈశ్రేష్ఠమును రహస్యమునైనట్టియు నాచికేతోపాఖ్యానమును బ్రహ్మసభయందుగాని ప్రయతుఁడుగాని బ్రాహ్మణసభయందో, లేక శ్రాద్ధకాలమునందు బ్రాహ్మణభోజనసమయమునందో శుచియై వినిపించునో అట్టి వినిపించుటవలన ఆశ్రాద్ధము అనంతఫలప్రదమగును. 'తదానంత్యాయ కల్పతే తదానంత్యాయ కల్పతే' అని రెండుమార్లు చెప్పుట అధ్యాయపరిసమాప్తిసూచకము.

కఠోపనిషత్తు. ౧-వ అధ్యాయము. ౩-వ వల్లి సమాప్తము.

ప్రథమాధ్యాయము సమాప్తము.

అంతర్యామిబ్రాహ్మణము ౧౧-వ అధ్యాయమునందు, అక్షరబ్రాహ్మణము ౮-వ అధ్యాయమునందును, ఈవస్తువుయొక్క వివరణముగలదు.

కఠోపనిషత్తు.

ద్వితీయాధ్యాయము—ప్రథమవల్లి.

(గ్రంథాదిపరిగణనము ననుసరించి చతుర్థవల్లి.)

౨-వ అధ్యా. ౧-వ వల్లి, ౧-వ మంత్రము.

అవ. "ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోత్మా న ప్రకాశతే, దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః." కఠ. ౧-౩-౧౨. అని ప్రథమాధ్యాయ తృతీయవల్లియందు ఆత్మతత్త్వమును గూర్చి చెప్పఁబడినది. సూక్ష్మబుద్ధితో ఆత్మ ననుభవించుటకు శక్యమయినయెడల అట్టిదాని ననుభవింపవచ్చునుగదా. అట్టి యాత్మదర్శనమునకు ప్రతిబంధకమేమి? యను ప్రశ్న నుదయించుచున్నది కావున శ్రేయస్సును అడ్డుపెట్టునట్టి కారణమేదియని తెలిసికొనినయెడల అట్టి యత్నముచే తొలఁగించుకొనుటకు శక్యమగును. తెలియనియెడల శ్రేయఃప్రతిబంధ కారణ మట్లే నిలిచియుండును కావున ఆత్మను చూచుటకుఁగల ప్రతిబంధకకారణమును తెలుపుటకై యీవల్లి ఆరంభింపఁబడినది:—

మం. పరాఞ్చి ఖాని వ్యతృణత్స్వయంభూ
స్తస్మాత్పరాఙ్ పశ్యతి నాన్తరాత్మన్,
కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మాన మైక్ష
దావృత్తచక్షు రమృతత్వ మిచ్ఛన్. ౧

పద. పరాఞ్చి ఖాని వ్యతృణత్ స్వయంభూః తస్మాత్ పరాఙ్ పశ్యతి న అన్తరాత్మన్, కః చిత్ ధీరః ప్రత్యగాత్మానం ఐక్షత్ ఆవృత్తచక్షుః అమృతత్వం ఇచ్ఛన్. ౪

టీ. స్వయంభూః = పరమేశ్వరుడు, ఖాని = ఇంద్రియములను, పరాంచి = బాహ్యవిషయోన్ముఖ స్వభావముగలవానిగా, వ్యతృణత్ = హింసించెను. తస్మాత్ = అందువలన (ఆయా ఇంద్రియములు), పరాఙ్ పశ్యతి = బాహ్యవిషయములనే గాంచుచున్నవి. అంతరాత్మన్ = అంతరాత్మను, న = చూచుటలేదు. కశ్చిత్ ధీరః = ఒకానొక ధీరుడు, అమృతత్వం = మోక్షమును, ఇచ్ఛన్ = కోరుచున్నవాడై, ఆవృత్తచక్షుః = (విషయములనుండి) మరలింపబడిన ఇంద్రియములుగలవాడై, ప్రత్యగాత్మానం = పరమాత్మను, ఐక్షత్ = చూచెను.

తా. శ్రోత్రాదీంద్రియములు శబ్దాదివిషయములను ప్రకాశింపజేయుటకే ప్రవర్తించుచున్నవి. ఈ శ్రోత్రాదీంద్రియములను పరమేశ్వరుడు బహిర్ముఖములుగలవానిగా సృష్టించెను గాన వానిని హింసించెనని చెప్పుచున్నది. ... ఆయా ఇంద్రియములు అనాత్మభూతములగు శబ్దాదివిషయములనే చూచుచున్నవి గాని అంతరాత్మను గాంచుటలేదు. ... ధీరుడు ... మోక్షమును కోరుచున్నవాడై ... ప్రత్యగాత్మను గాంచుచున్నాడు. ... పరమాత్మ ... చెప్పుచున్నది:—

శ్లో. పరాచః కామాననుయన్తి బాలాస్తే మృత్యోర్యన్తి వితతస్య పాశమ్,
అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా ధ్రువమధ్రువేష్విహ న ప్రార్థయన్తే.

'పరాచః', అను ... ప్రకారము ... గ్రహించవలెను.

భాష్యనివర్తయముండెను ప్రవర్తింపచేయుచుండుట ప్రత్యగాత్మదర్శనమునకు యమనియమాదుల నెల్ల ఛాదించుచున్నదని కామ్యకర్మలను త్యాగ ము చేసి ప్రత్యగాత్మదర్శనము చేయవలెనని ప్రత్యగాత్మ సమదర్శనము ప్రత్యగాత్మనే సద్గురువాక్యమున దెలిసికొనుటకు ప్రవర్తింప వలెనని యమృతత్వప్రాప్తి మోక్షప్రాప్తి కలిగెదనని తెలుపుచున్నాడు.

2. వ అధ్యా, 1. వ వల్లి. 2. వ మంత్రము.

మూ. పరాచః కామా ననుయన్తి బాలా
స్తే మృత్యోర్యన్తి వితతస్య పాశమ్,
అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా
ధ్రువమధ్రువేష్విహ న ప్రార్థయన్తే. 2

పద. పరాచః కామాన్ అనుయన్తి బాలాః తే మృత్యోః యన్తి వితతస్య పాశం, అథ ధీరాః అమృతత్వం విదిత్వా ధ్రువం అధ్రువేషు ఇహ న ప్రార్థయన్తే.

టీక. బాలాః = అల్పబుద్ధులు, పరాచః = బాహ్యములైనటువంటి, కామాన్ = కామ్యవిషయములను, అనుయన్తి = అనుసరించుచున్నారు. తే = (అవిద్యాకామకర్మలచే బంధింపబడినవారు) వారు, వితతస్య = అంతటవ్యాపించియుండు, మృత్యోః = మృత్యువుయొక్క, పాశం = (జననమరణాదిరూపమగు) పాశమును, యన్తి = పొందుచున్నారు. అథ = అందువలన, ధీరాః = వివేకులు, అమృతత్వం = ప్రత్యగాత్మస్వరూపావస్థానమగు మోక్షమును, ధ్రువం = నిత్యమైనదానిగ, విదిత్వా = తెలిసికొని, ఇహ = ఈసంసారమునందు, అధ్రువేషు = అనిత్యములైనపదార్థములందు (కించిత్ అపి కించిత్తైనను) న ప్రార్థయన్తే = ప్రార్థింపరు.

తా. అల్పబుద్ధులగువారు అనాత్మవస్తువులయందు ఆసక్తులై మృత్యుపాశ ములనొందుచున్నారు. అందువలన వివేకులగువారు ప్రత్యగాత్మస్వరూపమే నిత్యమని తెలిసి అనిత్య

సంబంధములున్నను దృష్టాదృష్టభోగములందు అనాసక్తులౌదురు. దృష్ట, అదృష్ట భోగములవారలు ఇట్టి యవిద్యాత్మకములైన ప్రపంచములందు ఆసక్తచిత్తము గలవారలగుట అనిర్గతములైన నాశ్యవిషయములకే పోవుచుందురు. అట్టి ప్రాపంచికులు అవిద్యాగ్రస్తులు కర్మవశులై యమపాశములకు మృత్యుగ్రహమునకు వశ్యులై వ్యాప్తమైయుండు పాశములకు గురియగుచున్నారు. ఇట్టి పాశములగా జన్మజరాది సంయోగవియోగములనుభవించుచు ఎల్లకాలమునుందురు. అనగా పురుషులకు శోకము, నిరంతరము జన్మజరామరణ రోగాద్యనేకానర్థ పరంపరలు పొందుచుందురు. అవిద్యాగ్రస్తులందఱు సిద్ధిపొందలేరు గాని మనదియునటువంటి వివేకవంతులు బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నులగుటవలన నిత్య శాశ్వత మగుమోక్షమునొందినవారలయి ఇంద్రియార్థములకు ఆధీనులుకాక బ్రహ్మ జ్ఞానమునందు నిలిచియుందురు. "[illegible]" (శ్రు. కర్మలచేత [illegible]) అనుశ్రుతి ప్రకారము ధ్రువము, శాశ్వతము, అచంచలమునైనది తెలిసికొన్నవారలయి ఈయనిత్య సంసారమునందలి సర్వపదార్థములను అనిత్యములని ఎఱింగినవారలయి [illegible] ఏపదార్థమునుగాని ప్రత్యగాత్మ దర్శనమునకు ప్రతిబంధకములుగా కోరుటలేదు. అనగా దారేషణ, ధనేషణ, పుత్రేషణలను ఈషణాత్రయమును విసర్జించి బ్రహ్మనిష్ఠులగుదురు.

౨-వ అధ్యా. ౧-వ వల్లి, ౩-వ మంత్రము.

అట. బ్రహ్మవేత్తలగువారలు దేనిని ఎఱుంగుటవలన మోక్షమునొందుదురో అట్టిదానిని శ్రుతి బోధించుచున్నది:—

మూ. యేన రూపం రసం గన్ధం
శబ్దాన్ స్పర్శాంశ్చ మైథునాన్,
ఏతేనైవ విజానాతి
కిమత్ర పరిశిష్యతే; ఏతద్వై తత్. ౩

౫౬. యేన రూపం రసం గంధం శబ్దాన్ స్పర్శాన్ చ మైథునాన్,
ఏతేన ఏవ విజానాతి కిం అత్ర పరిశిష్యతే, ఏతత్ వై తత్. 3

టీక. యేన = యద్విజ్ఞానస్వభావముగాఁగల వి, ఏతేన ఏవ = దేహాదివ్యతి రిక్తమగు నీ యాత్మ యొక్కసాధనముచేతనే, (సర్వః లోకః = ప్రాణిసముదాయ మంతయు) రూపం = రూపమును, రసం = రసమును, గంధం = గంధమును, శబ్దాన్ = శబ్దములను, స్పర్శాన్ = స్పర్శములను, మైథునాన్ = సంభోగసంబంధ సౌఖ్యములను, విజానాతి = చక్కఁగా తెలిసికొనుచున్నది. అత్ర = ఈయాత్మ యందు, కిం = ఏమి, పరిశిష్యతే = మిగిలియుండును? (జ్ఞానస్వభావముగల ఆత్మ చేత తెలియఁబడని వస్తువు ఏదియు మిగిలియుండదని తాత్పర్యము.) ఏతత్ = ఇది (అనఁగా పరిశిష్యమాణమగు వస్తువు లేనట్టి అత్మతత్త్వము సర్వజ్ఞత్వము అని నచికేతః కోరినది, దేవతలచేతను సందేహింపఁ బడిన తెలిసికొనఁగాలేని ధర్మాతీతమగు ఆత్మ) తత్ వై = అదియే (అని ఎఱుఁగఁదగినది.)

తా. విజ్ఞానమే స్వభావముగాఁ గలిగినదియు, దేహేంద్రియాదుల కంటె విలక్షణమైనదియు నగు నీయాత్మ యొక్క సాధనముచేత ప్రపంచమునందలి ప్రాణిసమూహమంతయు, శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధ సంబంధము లగు విషయములను చక్కఁగా తెలిసికొనుచున్నది. అట్టి యీ యాత్మ ధర్మాధర్మాతీత మగుటచే నీవు కోరినది యిదియే అని నచికేతునకు ప్రత్యుత్తరమిడెను. దేవ తలు కూడను తెలిసికొనలేకపోయిన ఆత్మను గూర్చి చెప్పుచున్నాను, సమస్త లోకమునందు వ్యాపించియున్న దిదియే అని యెఱుఁగ వలయును.

భావ:— దేహాదివిలక్షణమగు నాత్మచేత శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధాదివిషయములను [illegible] అనుభవించుచున్నారని లోకులు

[illegible] కలుగుచుండలేదు. అనగా [illegible] ఆత్మచేతనే [illegible] [illegible] తెలియబడుచున్నవని [illegible] లోకప్రసిద్ధి.

సమాధానము:— అట్లుకాదు. దేహాదిసంఘాత [illegible] ఆత్మ [illegible] [illegible]

'[illegible]' (కఠ. ౧.౩. ౧౪) అని [illegible] [illegible];

'[illegible]' అని (కఠ. ౧. ౧. ౨౧) అని [illegible] [illegible];

'[illegible]' (కఠ. ౨. ౩. ౯) అని [illegible] అత్మ [illegible] [illegible];

'[illegible]' అని [illegible] [illegible] అత్మ [illegible].

౨౧వ అధ్యా. ౧౨వ ఖండి ౪౮వ మంత్రము.

అవ. అక్షతక్షతులు అభిమాన్యమనుటచేత మన్త్రశేషము వాత్ర్య చెప్పవలసినదని ద్రావిడకవుల మూలు నిరూపించుచున్నారు:—

మూ. స్వస్త్యస్తం భాగదత్తాస్తం చ యో ధా దేవతాను వశ్కత్వా, ముహూర్తం విఘ్న మహాత్మానం మనోజ్ఞ ధీరో న శోచతి. ౪

పద. స్వస్త్యస్తం భాగదత్తాస్తం చ ధీరా దేవ అనువశ్కత్వా, ముహూ ర్తం విఘ్నం అత్మానం మనోజ్ఞ ధీరః న శోచతి. ౪

టీక. స్వస్త్యస్తం=స్వస్తి వస్త్రములు - అనగా స్వస్తివిశేషములను, భాగదత్తాస్తం=భాగదత్తములను=అనగా భాగదత్తవిశేషములను, ధీరా= ధీరులైన, ఘనములను (బుద్ధిమంతులైనవారు దేవతల వలన పొందినవారు) అక్షతల (గోధుమలు ప్రోక్షించునది), అనువశ్కత్వా=అనుసరించి (కలిపి అక్షింతలు), ముహూర్తంలో విఘ్నములను, ఆత్మానంద ఘనమును, ధీరః= జ్ఞానియగువాడు, మనోజ్ఞ = తెలిసి (అనగా అక్షతలచేత కలిపి అక్షింతలుగా చేసి), న శోచతి=దుఃఖింపడు.

తా. (వేదవేదాంతసారము అక్షతక్షత మిశ్రితమై చెప్పబడినది మంత్రము మన్త్రశేషమునుబట్టి ౪౮వ మంత్రము వలన ద్రావిడకవులకు అభిమానక్షతక్షతులు మూలు నిరూపించుచున్నారు—) ద్రావిడు సంప్రదాయ ప్రకారము స్వస్త్యస్తమును=అనగా స్వస్తిమంత్రము వలన పొందిన ఫలమును, భాగదత్తమును—అనగా భాగదత్తమంత్రము వలన పొందిన ఫలమును—అనగా పెండ్లి కర్మ స్వస్తి భాగదత్తములను, స్వస్తి భాగదత్త విశేషములను దేవతాప్రీత్యర్థం పిండివంటలు చేసిన వర్ణానుకూలమైన మంగళాక్షతలను ధీరులు చేత పొందినవారలై, 'అక్షింతలు' అని చెప్పు వారలను, భగవత్ప్రసాదమని పలికెడు అక్షింతలను సాక్షాత్తుగ శిరస్సు మీదను, శుభాక్షతలను ధరించువాడు (సాక్షాత్తు బ్రహ్మజ్ఞానియగు. బ్రహ్మజ్ఞానియగువాడు కావున) శోకింపడు.

౨-వ అధ్యా. ౧-వ వల్లి. ౫-వ మంత్రము.

మూ. య ఇమం మధ్వదం వేద
ఆత్మానం జీవమన్తికాత్,
ఈశానం భూతభవ్యస్య
న తతో విజుగుప్సతే; ఏతద్వై తత్. ౫

ప.చ్ఛే. యః। ఇమం మధ్వదం వేద ఆత్మానం జీవం అన్తికాత్, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతః విజుగుప్సతే, ఏతత్ వై తత్.

టీక. యః = ఎవ్వఁడు? మధ్వదం = కర్మఫలములను అనుభవించువాఁడును, ఇమం = ఈ, జీవం = జీవనధారణ చేయువాఁడును, ఆత్మానం = ఆత్మను, అన్తికాత్ = సమీపమునందు, భూతభవ్యస్య = కాలత్రయమునకును, ఈశానం = నియామకునిగా, వేద = తెలిసికొనుచున్నాఁడో, తతః = అటువంటివాఁడు, నవిజుగుప్సతే = రక్షించుకొనుటకుఁ గోరఁడు, ఏతత్ = ఇదియే, తత్ = అది. (అనఁగా నీవడిగిన ఆత్మతత్త్వ మిది.)

భా. కర్మఫలభోక్తయగు జీవుఁడు ప్రాణాదిసమూహమునకు ధారకుఁడయినట్టియు జీవుని సమీపమునందుండువాఁడును, కాలత్రయము నియామకుని గను ఎవ్వఁడెఱుంగునో అట్టివాఁడు, తన్ను రక్షించుకొనుటకై యితరులను ఆశ్రయింపనక్కఱలేదు. ఏలయనఁగా అతఁడు ఈశ్వరుని తనకంటె వేఱుగాఁ జూడక తానే ఆత్మస్వరూపుఁడనని తెలిసికొనుచున్నాఁడు. తాను నిత్యుఁడనని యెఱుంగువాఁడు భయమును పొందఁడు. ఎవ్వఁడు తాను అద్వయుఁడనని తెలిసికొనుచున్నాఁడో అట్టివాఁడు ఇతరుల వలన భయమును పొందఁడు కావున తన్ను రక్షించుకొనుటకై ఇతరుల నాశ్రయింపఁడు.

౨-వ అధ్యాయము ౧-వ వల్లి, ౬-వ మంత్రము.

అవ. ప్రత్యగాత్మ సర్వేశ్వరభావముచేత సర్వాత్మకుండని ప్రకటింపఁ దలఁచి బ్రహ్మము హిరణ్యగర్భరూపమున చెప్పఁబడుచున్నది:—

మూ. యః పూర్వం తపసో జాత
మద్భ్యః పూర్వమజాయత,
గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠంతం
యో భూతేభిర్వ్యపశ్యత. ఏత ద్వై తత్. ౬

పద. యః పూర్వం తపసః జాతం అద్భ్యః పూర్వం అజాయత, గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠంతం యః భూతేభిః వ్యపశ్యత. ఏతత్ వై తత్. ౬

టీక. యః = ఏముముక్షువు, పూర్వం = మొదటగా, తపసః = జ్ఞానాది లక్షణమగు బ్రహ్మమువలనను, అద్భ్యః = జలములకంటె ముందుగా, పూర్వం = ముందుగా, అజాయత = పుట్టెనో (హిరణ్యగర్భుని దేహాదికారణములను సృజించి పుట్టెనో), గుహాం = హృదయాకాశమును, ప్రవిశ్య = ప్రవేశించి, తిష్ఠంతం = ఉన్నట్టివానిని, భూతేభిః = కార్యకారణలక్షణములగు భూతములతోడ తిష్ఠంతం = ఉన్నట్టి బ్రహ్మమును, యః = ఎవ్వఁడు వ్యపశ్యత = చూచెనో (ఎవ్వఁడు చూచుచున్నాఁడో అట్టి వాఁడు చూచును), తత్ = ఆ బ్రహ్మము, ఏతత్ వై = ఇదియే కదా.

తా. జ్ఞానాదిలక్షణమగు బ్రహ్మమువలన పంచభూతసృష్టికంటె ముందుగా హిరణ్యగర్భుఁడు పుట్టెను. ప్రథమజుఁడగు వీనిని హిరణ్యగర్భుని దేహాదికారణములను సృజించి జనించెను. హృదయాకాశమున ప్రవేశించియున్నాఁడు, ఎవ్వఁడు కార్యకారణలక్షణభూతములతో గూడియున్న పరమాత్మను చూచుచున్నాఁడో - అతఁడే చూచును. అట్టి ఆత్మయే బ్రహ్మము అని తెలిసికొనవలయును.

శబ్దాద్యనుభవహేతువైనది పంచభూతములతో చేయబడిన కర్మఫలముల నారగించు ఆదిత్యరూపిణియు బ్రహ్మమువల్లనుండి పుట్టిన హిరణ్యగర్భరూపిణియు బ్రహ్మమని యిట్లు తెలుపబడుచున్నది.

౨వ అధ్యాయము, ౧వ వల్లి, ౭వ మంత్రము.

మం. యా ప్రాణేన సంభవ
త్యదితి ర్దేవతామయీ,
గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠంతీ
యా భూతేభి ర్వ్యజాయత. ఏతద్వై తత్. ౭

ప్ర. యా ప్రాణేన సంభవతి అదితిః దేవతామయీ, గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠంతీ యా భూతేభిః వ్యజాయత. ఏతత్ వై తత్.

టీక. అదితిః = శబ్దాదివిషయములను అనుభవించుటచేత అదితియని చెప్పబడుచున్నదియు, దేవతామయీ = సర్వదేవతాస్వరూపిణియు నగు, యా = ఏయదితి ప్రాణేన = హిరణ్యగర్భునితో డ, సంభవతి = పరబ్రహ్మమువల్లనుండి పుట్టుచున్నదో, (యా) భూతేభిః = భూతములతో డ, వ్యజాయత = పుట్టెనో, యా = ఏయదితి గుహాం = హృదయాకాశమును, ప్రవిశ్య = ప్రవేశించి, తిష్ఠంతీ = ఉంటున్నదో, ఏతత్ = ఇది, వై తత్ = అదియేగదా.

తా. సర్వదేవతాస్వరూపిణియగు నేయదితి హిరణ్యగర్భరూపముతో పరబ్రహ్మమునుండి పుట్టుచున్నదో, శబ్దాదివిషయములను భుజించుచుండుటచేత ఏయదితి అదితి యని చెప్పబడుచున్నదో, ఏయదితి భూతములతో కలిసి పుట్టెనో, ఏయదితి హృదయాకాశమును ప్రవేశించియున్నదో అదియే బ్రహ్మమని తాత్పర్యము.

౨వ అధ్యాయము, ౧వ వల్లి, ౮వ మంత్రము.

మం. అరణ్యో ర్నిహితో జాతవేదా
గర్భ ఇవ సుభృతో గర్భిణీభిః,

[illegible]
[illegible] ౮

[illegible] ౮

టీ. గర్భిణీ[illegible]స్త్రీలచేత, [illegible]

తా. గర్భిణీస్త్రీలు [illegible]

ప్రశ్నము.

విశేషము.—[illegible] ప్రశ్నము [illegible]

౨-వ అధ్యాః ౧-వ వల్లి, ౯-వ మంత్రం

మం. యతశ్చోదేతి సూర్యో
అస్తం యత్ర చ గచ్ఛతి,
తం దేవా స్సర్వేఽర్పితా
స్తదు నాత్యేతి కశ్చన. ఏతద్వై తత్. ౯

పద. యతః చ ఉదేతి సూర్యః అస్తం యత్ర చ గచ్ఛతి, తం దేవాః సర్వే అర్పితాః తత్ ఉ న అత్యేతి కః చన, ఏతత్ వై తత్.

టీక. సూర్యః = సూర్యుడు, యతః = ఏ ప్రాణాత్ముడగు హిరణ్యగర్భునివల్లనుండి, ఉదేతి = ఉదయించుచున్నాడో, (సూర్యః = సూర్యుడు) అస్తం = అస్తమయమును, యత్ర చ = హిరణ్యగర్భునియందు, గచ్ఛతి = పొందుచున్నాడో, సర్వే దేవాః = దేవతలందరు, తం = అట్టి హిరణ్యగర్భునియందు, అర్పితాః (సన్తి) = అర్పింపబడినవారై ఉంటున్నారో, కశ్చన = ఒక్కడున్నూ, తత్ ఉ = ఆహిరణ్యగర్భుని, న అత్యేతి = అతిక్రమించుటకు చాలడో, ఏతత్ = అట్టి ఇదియె, తత్ వై = ఆ బ్రహ్మతత్త్వముగదా.

భా. ప్రాణ రూపుడగు హిరణ్యగర్భునివల్లనుండే సూర్యుడు ఉదయించుచున్నాడో, అట్టి హిరణ్యగర్భునియందు ప్రతిదినము అస్తమించుచున్నాడో, ప్రాణాత్ముడగు హిరణ్యగర్భునియందు దేవతలందరును అరయుటయందు సకలజీవకోటులు ప్రతిష్ఠితులై యున్నారో, అతడే బ్రహ్మము, అతడే సర్వాత్మకుడగు బ్రహ్మము. ఇంతకంటె శ్రేష్ఠుడు మఱొకడు లేడు. ఇదియే నిచికేత బ్రహ్మతత్త్వము. అధిదైవతమగు హిరణ్యగర్భునియందు అగ్ని ఇంద్రియాదిదేవతలు అర్పితములై ఉండినట్లు అధ్యాత్మముగు ప్రాణాత్మయందు వాగాదీంద్రియములన్నియు అర్పితములై యున్నవని గ్రహించవలయును.

౨-వ అధ్యా. ౧-వ వల్లి. ౧౦-వ మంత్రము.

అవ. బ్రహ్మాదిస్థావరాంతమగు ప్రాణిజాతమునందును వ్యాప్తుడైయుండు, ఆదేశ యము తాఖినదంబంధమగుచేత బ్రహ్మమొకటే భిన్నముగ భాసించుచున్నదియు నంతోపాధి లేక బ్రహ్మమొకటే భిన్నముగనని ఎవ్వడనుకొనునో వాడు పునః ప్రాప్తిని పొందునని చెప్పుచున్నాడు:—

మం. యదేవేహ తదముత్ర యదముత్ర తదన్విహ,
మృత్యోస్స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి.

పద. యత్ ఏవ ఇహ తత్ అముత్ర యత్ అముత్ర తత్ అను ఇహ, మృత్యోః సః మృత్యుం ఆప్నోతి యః ఇహ నానా ఇవ పశ్యతి. ౧౦

టీక. ఇహ=ఇచ్చట, యత్ ఏవ=ఏది యున్నదో, తత్=అదియే, అముత్ర=అచ్చటను గలదు. యత్=ఏదియైతే అముత్ర=అచ్చట గలదో, ఇహ అను=ఇచ్చట, తత్ అదే యుండును. యః=ఎవ్వడు ఇహ=ఇచ్చట, నానా ఇవ=భేదమున్నట్లు, పశ్యతి=చూచుచున్నాడో, సః=వాడు, మృత్యోః=మృత్యువుకంటెను, మృత్యుం=మరణమును (జనన మరణముల ప్రవాహమును పొందుచుండును), ఆప్నోతి=పొందుచున్నాడు.

తా. కార్యకారణోపాధిసమన్వితమగు ఆత్మనిబట్టి సంసారధర్మములు గలవానిగ ఎవ్వడనుకొనుచున్నాడో వానికి ఆత్మస్వరూపజ్ఞానము లేనందున ఆత్మస్వరూపము తెలియక సంసారమును పొందుచుండును. ఇందుకు అనేకములగు ఉపాధులు గలవు. ఆత్మస్వరూపము తెలిసినవానికి సంసారము లేదు. ఉపాధిభేదమువలన భిన్నముగ కనబడుచున్నదే గాని ఆత్మ ఒకటే. ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ అను శ్రుతిచేత నిశ్చయమగుచున్నది. బ్రహ్మసూత్రము "నేహ నానాస్తి కించన, మృత్యోః స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి" అని శ్రుతిచేత భేదము చూచువానికి పునర్జన్మము కలుగును.

మృత్యువువెంబడిగా మరలమరల పుట్టుట చచ్చుటయనెడు సంసారమును పొందు చున్నాఁడు కావున అద్వితీయదృష్టితో చూడవలెను. [illegible]

[illegible] బ్రహ్మము [illegible]

[illegible]

౨-వ అధ్యాయము, ౧-వ వల్లి, ౧౧-వ మంత్రము.

మూ. మనసైవేదమాప్తవ్యం నేహ నానాఽస్తి కించన,
మృత్యోః స మృత్యుం గచ్ఛతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి.

ప. మనసా ఏవ ఇదం ఆప్తవ్యం న ఇహ నానా అస్తి కించన,
మృత్యోః సః మృత్యుం గచ్ఛతి యః ఇహ నానా ఇవ పశ్యతి. ౧౧

టీక. ఇదం = ఈ బ్రహ్మము, మనసా ఏవ = మనస్సుచేతనే, ఆప్తవ్యం = పొందఁదగినది, ఇహ = ఈ బ్రహ్మమందు, నానా = భేదము (అనేకత్వము) కించన = కొంచెమైనను, న అస్తి = లేదు. యః = ఎవ్వఁడయితే ఇహ = ఈ బ్రహ్మము నందు, నానా ఇవ = భేదమున్నట్లుగా, పశ్యతి = చూచుచున్నాఁడో, సః = వాఁడు, మృత్యోః = మృత్యువునుండి, మృత్యుం = (పునఃపునర్జన్మమరణ రూపమగు సంసారమును) మరలమరల, గచ్ఛతి = పొందుచున్నాఁడు.

భా. బ్రహ్మైకత్వవిజ్ఞానమునకు [illegible] పూర్వోక్తమగు [illegible]

[illegible]

విశేషార్థము:— బ్రహ్మము వివరింపఁబడుచున్నది. కాలత్రయము గల ప్రాజ్ఞ క్షేత్రజ్ఞుని సంబంధముగ సమన్వయింపఁబడుచున్నది. అట్లు— అంగుష్ఠ ప్రాజ్ఞక్షేత్రజ్ఞుని విషయమును ... తెలియవలసినది యని తాత్పర్యము. పరమాత్మయందు ప్రాజ్ఞ క్షేత్రజ్ఞుని విభాగము తెలియవలసినది.

౨వ అధ్యాయ, ౧వ వల్లి, ౧౨వ మంత్రము.

అవ. మరల బ్రహ్మస్వరూపము చెప్పఁబడుచున్నది:—

మూ. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో మధ్య ఆత్మని తిష్ఠతి, —
ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజుగుప్సతే. ఏతద్వై తత్.

పద. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషః మధ్యే ఆత్మని తిష్ఠతి, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతః విజుగుప్సతే. ఏతత్ వై తత్. ౧౨

టీక. అఙ్గుష్ఠమాత్రః = అంగుష్ఠపరిమాణముగల, పురుషః = పురుషుఁడు, మధ్యే ఆత్మని = శరీరమధ్యభాగమందు, తిష్ఠతి = ఉన్నాఁడు. (తం = అట్టి పురుషుని) భూతభవ్యస్య = కాలత్రయమునకు, ఈశానం = నియామకునిగా, విదిత్వా = ఎఱిఁగి, తతః = అతనివల్లనుండి, న విజుగుప్సతే = ... పొందఁడు. ఏతత్ వై తత్. ఇది నచికేతుఁడు అడిగిన బ్రహ్మతత్త్వము.

తా. అంగుష్ఠమాత్రుఁడైన అంగుష్ఠపరిమాణముగలవాఁడు. హృదయము అంగుష్ఠపరిమాణముగలది. అందున్న పురుషుఁడు అంగుష్ఠ పరిమాణముగలవాఁడు. అట్టి హృదయమందు ... పురుషుఁడు — జీవుఁడు అంగుష్ఠమాత్రుఁడనఁబడును. పురుషః ... ఇతి శ్రుతిః అను శ్రుతి చేత ... చెప్పఁబడుచున్నాఁడు. అట్టి పురుషుఁడు శరీరమధ్యభాగమందుండుచున్నాఁడు. అట్టిపురుషుఁడే కాలత్రయమునకు నియామకుఁడు. అట్టిపురుషుఁడే కాలత్రయమునకు నియామకుఁడని ... తెలిసికొనువాఁడు అట్టి ... పురుషునివల్లనుండి ...

ధ్యానయోగాభ్యాసబలమున కలుగుచున్న జ్ఞానమున అట్టి ఆత్మను తెలిసికొనవలయును. అట్టి పురుషుడే నీవు తెలిసికొనదలచిన బ్రహ్మతత్త్వము.

౨-వ అధ్యాయం, ౧-వ వల్లి, ౧౩-వ మంత్రము.

మూ. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో జ్యోతిరివాధూమకః,
ఈశానో భూతభవ్యస్య స ఏవాద్య స ఉ శ్వః, ఏతద్వై తత్.

పద. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషః జ్యోతిః ఇవ అధూమకః, ఈశానః భూతభవ్యస్య సః ఏవ అద్య సః ఉ శ్వః। ఏతత్ వై తత్। ౧౩

టీక. అఙ్గుష్ఠమాత్రః = అఙ్గుష్ఠపరిమాణముగల, పురుషః = పురుషుడు జ్యోతిః ఇవ = జ్యోతిస్సువలె, అధూమకః = ధూమములేనివాడు, సః = అట్టి పురుషుడే, భూతభవ్యస్య = కాలత్రయమునకు, ఈశానః = ప్రభువు, అద్య = నేడు (ఈ ప్రస్తుత సమయమందు) సః ఏవ = అట్టి పురుషుడే, శ్వః = రేపు (రాబోవుకాలమందునుండువాడు) సః ఉ = అట్టి పురుషుడే. ఏతత్ = ఈ పురుషుడే, తత్ వై = నీవడిగిన ఆ బ్రహ్మము కదా.

తా. అఙ్గుష్ఠపరిమాణముగలవాడును ప్రకాశించుచుండు జ్యోతిస్సువలె ధూమములేనివాడును ఐన పురుషుడు [illegible] ప్రాణాదులను [illegible] కాలత్రయమునకు ప్రభువై [illegible] అట్టి పురుషుడే నేడును, రేపును. ఈ ప్రకారము కాలత్రయమునందున్న ప్రాణులకు [illegible] పురుషుడే, [illegible] అట్టి పురుషుడే. [illegible] 'నాయమస్తీతి చైకే' [illegible] అనుమానము [illegible] నిరూపించుచున్నది.

వివరణము:— అనంతరము కఠోపనిషత్తు "యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే అస్తీత్యేకే నాయమస్తీతిచైకే" అనునట్టి ప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నాడు. అస్తిత్వపక్షమునందు 'అస్తీత్యేకే' యనునదానిని సమర్థించుటకు 'యేనరూపం రసంగంధం' అను ౨. ౧. ౩. మంత్రము మొదలుకొని ఆత్మ మాత్రత్వమును సమర్థించి చెప్పెను. ౧౨ ౨.౧.౧౩ మంత్రములవరకుగల ౧౧ మంత్రములందు వివరించబడెను. ఈమంత్రమునందు 'నాయమస్తీతిచైకే' అనువారి పక్షము భేదదృష్టిని నిరాకరించుటవలననే యని తెలుసుకొనవలయును.

౨-వ అధ్యాయం, ౧-వ వల్లి, ౧౪-వ మంత్రము.

అవ. బ్రహ్మము భేదదృష్టివలన పొందబడదని నిరాకరించుచున్నాడు—

మం. యథోదకం దుర్గే వృష్టం పర్వతేషు విధావతి,
ఏవం ధర్మాన్ పృథక్ పశ్యంస్తానేవానువిధావతి. ౧౪

పద. యథా ఉదకం దుర్గే వృష్టం పర్వతేషు విధావతి, ఏవం ధర్మాన్ పృథక్ పశ్యన్ తాన్ ఏవ అను విధావతి. ౧౪

టీక. దుర్గే=దుర్గమమైన పర్వతాద్యున్నతప్రదేశమునందు, వృష్టం=వర్షించిన, ఉదకం=ఉదకము, పర్వతేషు=పర్వతములయొక్క ప్రదేశములందు, యథా=ఎట్లు, విధావతి=ప్రవహించుచున్నదో, ఏవం=అట్లనే, ధర్మాన్=ఆత్మధర్మములను, పృథక్=వేరువేరుగా, పశ్యన్=చూచువాడు, తాన్ ఏవ=వానినే, అనువిధావతి=అనుసరించుచున్నాడు.

తా. దుర్గమములైన పర్వతాద్యున్నతప్రదేశములందు వర్షించిన ఉదకము పర్వతములయొక్క నిమ్నప్రదేశములను ప్రవహించుచున్నట్లే ఆత్మనుండి వేరుగా చూచువాడు ఆత్మధర్మములను ప్రత్యేకముగా వేరువేరుగా చూచుచున్నవాడై ఆ ధర్మములతో అనుసరించుచున్నాడు. అట్లే శరీరభేదములతో నానాయోనుల పొందుచున్నాడు.

2-వ అధ్యాయము, 1-వ వల్లి, 15-వ మంత్రము.

అవ. ఉపాధికృతమగు భేదదృష్టి నిందింపబడెను, ఉపాధిరహితమగు శుద్ధైకత్వము అద్వయాత్మస్వరూపము ప్రశంసింపబడెను, విద్వాంసుడగు మననశీలుండగు జ్ఞానియొక్క ఆత్మస్వరూపము ఏవిధముగా ప్రాప్తించునని యమధర్మరాజు తెలుపుచున్నారు:—

మూ. యథోదకం శుద్ధే శుద్ధమాసిక్తం తాదృగేవ భవతి,
ఏవం మునేర్విజానత ఆత్మా భవతి గౌతమ. ౧౫

ప. యథా ఉదకం శుద్ధే శుద్ధం ఆసిక్తం తాదృక్ ఏవ భవతి, ఏవం మునేః విజానతః ఆత్మా భవతి గౌతమ. ౧౫

కాఠకోపనిషత్తు ద్వితీయాధ్యాయమునందు ప్రథమవల్లి సమాప్తము.

టీ. గౌతమ = నచికేతుడా! శుద్ధే = పరిశుద్ధమైన జలమునందు, ఆసిక్తం = పోయబడిన, ఉదకం = ఉదకము, తాదృక్ ఏవ = అభేదముగా శుద్ధమైనదిగా, యథా భవతి = ఏవిధముగా అగుచున్నదో, ఏవం = ఆవిధముగా, విజానతః = జ్ఞానియగు, మునేః = మననశీలునియొక్క, ఆత్మా = ఆత్మ, భవతి = శుద్ధమగుచున్నది.

తా. పరిశుద్ధమైన నీటియందు పరిశుద్ధమైన నీటిని పోసినయెడల అది ఏవిధముగా నిర్మలముగా ఏకరూపముగా నుండునో, అభేదముగా మననశీలుండగు ఏకత్వదర్శనుడగు జ్ఞానియొక్క ఆత్మయు నిర్మలమై యుండును. కావున కుతార్కికులయొక్క భేదదృష్టిని, నాస్తికుల దుష్టదృష్టిని విడిచి అభిమానము విడిచి వేదములచే ఉపదేశింపబడిన అద్వైతాత్మదర్శనము కలవారు కావలయునని భావము.

వివరణము:—లోకమునందు ఇతరాచార్యులచేత కల్పింపఁబడిన మతము మంతాకరములగు శ్రీశంకరాచార్యులవారి సిద్ధాంతమునకు విరుద్ధము. ఎట్టిది ప్రాణులకు హితమో, ఎట్టిది అహితమో అనువివరము తెలియకుండుటచే సామాన్యజను లెల్లరును కల్పితమతములను కల్పింపఁబడిన వేదవిరుద్ధమతము లనియెఱుఁగక సత్యమును వదలి కల్పితమునందు తగుల్కొనుచున్నారు. కావున అట్టివేదవిరుద్ధ మతములను నిరసించుట సిద్ధాంతమునకు ప్రయోజనము.

కాశీనాథశాస్త్రిచే నాంధ్రటీకాతాత్పర్యవివరణసహితముగా
లిఖితమైన శాస్త్రీయమునందు ప్రకరణషష్ఠి సమాప్తము.

ప్రకరణాదివివేకాననముచేత చతుర్థపల్లి సమాప్తము.

శ్రీవిద్యారణ్యమునీంద్ర విరచిత ప్రకరణము
అనుభూతిప్రకాశము-౧౧ అధ్యాయము
అద్వైతానందాఖ్యానము.

———

కఠోపనిషత్తు

ద్వితీయాధ్యాయము—ద్వితీయవల్లి.

(ప్రథమాదిచతుర్గణనముచేత పంచమవల్లి)

2-వ అధ్యా, 2-వ వల్లి, 1-వ మంత్రము.

అవ. బ్రహ్మతత్త్వము తెలియుటకు అధికప్రయత్నముచేత మరల ప్రకారాంతరముగ నీయధ్యాయమందు నిరూపింపబడుచున్నది:—

మూ. పురమేకాదశద్వార

మజస్యావక్రచేతసః,

అనుష్ఠాయ న శోచతి

విముక్తశ్చ విముచ్యతే. ఏతద్వై తత్. 1

పద. పురం ఏకాదశద్వారం అజస్య అవక్రచేతసః, అనుష్ఠాయ న శోచతి విముక్తః చ విముచ్యతే. ఏతత్ వై తత్. 1

టీక. ఏకాదశద్వారం=పదునొకండు ద్వారములుగల, పురం=నగరము, అవక్రచేతసః = అకుటిలమైన - నిర్వికారమైన జ్ఞానముగల, అజస్య = పరమాత్మునకుగల (అట్టిపరమాత్మను), అనుష్ఠాయ = ధ్యానించి, న శోచతి = దుఃఖపడఁడు. విముక్తః చ = జీవించియుండగనే అవిద్యాకామములచేత విముక్తుడై, విముచ్యతే = పునఃశరీరసంబంధమునుండి విముక్తుడగుచున్నాడు. ఏతత్ = నీవు ప్రశ్నించిన తత్త్వము, తత్ వై = నిశ్చయముగ ప్రశ్నించిన అక్షరాత్మతత్త్వము.

తా. పురమనఁగా నగరము. శరీరమును నగరముతో పోల్చుచున్నారు. ఈశరీరము నకు పురమునకు సమానత్వము చాలగలదు. పురమునకు ద్వారములు, ద్వార

[illegible]

వివరణము:— [illegible]

[illegible]

[illegible]:—

[illegible] ౧.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

మూ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

టీ. [illegible]

[illegible]

[illegible] "అగ్నే [illegible]" [illegible]

[illegible]

౧-వ అష్ట., ౧-వ వర్గ, ౩-వ ఋక్కు.

అను. [illegible]:—

మం. [illegible],
[illegible]. 3

౮౫. ఊర్ధ్వం ప్రాణ ముന్నయత్యపానం ప్రత్యగస్యతి. మధ్యే వామనమాసీనం విశ్వే దేవా ఉపాసతే.

టీ. (యస్సఃపురుషః), ప్రాణం=ప్రాణవృత్తిని, ఊర్ధ్వం=హృదయము కంటె ఊర్ధ్వముగా, ఉన్నయతి = పొందించుచున్నాడో, (అదేవిధముగా) అపానం = అపానవృత్తిని, ప్రత్యక్ అస్యతి = అధోభాగమునకు నెట్టివేయు చున్నాడో, మధ్యే=హృదయకమలముయొక్క మధ్యభాగమందున్న, ఆసీనం= ఉన్నవాడైనట్టి, వామనం=అందరిచేత పొందదగిన (సేవింపదగినవాడు), విశ్వే దేవాః=దేవతలందరును, ఉపాసతే=ఉపాసించుచున్నారు.

తా. సకల ప్రాణులయందు ప్రాణవృత్తిని ఊర్ధ్వభాగమును పొందించుచున్నాడో, అదేవిధముగా అపానవృత్తిని అధోభాగమునకు పొం దించుచున్నాడో ఆత్మయొక్క హృదయకమలాంతర్మధ్యమున ఉన్నవానిని సకలు సేవించుచున్నారు. ఆతనిని అందరును సేవింపదగినవాడు. ఆత్మ యొక్క దేవతలందరును ఉపాసించుచున్నారు. ఇది అభిప్రాయము. ఆత్మ పరమ—దేవతలనగా చక్షురాదీంద్రియములు (సూర్యాద్యభిమాని దేవ తలు) ఆత్మకొఱకు చేయుచున్నవారై రూపాదులను తెచ్చుచున్నారో అతని నెట్లుగా సేవించుచున్నట్లు అట్టి ఆత్మ దర్శనమునందున్నవారై సేవించుచున్నవి. దీనిచేత ప్రాణాదివ్యాపారములకు కర్త యైన ఆత్మ ప్రకాశించుచున్నాడని చెప్పఁబడుచున్నది.

2-వ అధ్యా, 2-వ వల్లి, 4-వ మంత్రము.

మూ. అస్య విస్రంసమానస్య శరీరస్థస్య దేహినః।
దేహా ద్విముచ్యమానస్య కి మత్ర పరిశిష్యతే.
ఏతద్వై తత్.

టీ. అస్య విస్రంసమానస్య శరీరస్థస్య దేహినః, దేహాత్ విముచ్య మానస్య కిం అత్ర పరిశిష్యతే, ఏతత్ వై తత్.

టీక. శరీరస్థస్య = శరీరమునందున్నవాఁడైన, దేహినః = దేహముగలవాఁడైన, విస్రంసమానస్య = దేహమునుండి విడిపోవుచున్న, అస్య = ఈజీవునకు, దేహాత్ = దేహమునుండి, విముచ్యమానస్య (సతః) = విడువఁబడుచుండఁగా, అత్ర = ఈ దేహమునందు, కిం = ఏమి, పరిశిష్యతే = మిగిలియుండును. ఏతత్ వై = ఇదియే, తత్ = అది యేగదా.

భా. ఈదేహము నాశ్రయించియున్న జీవాత్మ యీదేహమును వదలి పోవునపుడు యీదేహమునందు ఏదేమి నిలిచియుండును? ఏమియు నిలిచి యుండదని భావము. అవశ్యముయిమావంతు నగరాధ్యక్షుఁడగు రాజా నగరమును విడిచి పోయినయెడల నగరము నిష్ప్రయోజనమగునట్లు నగరవాసు లగు ప్రజలందఱును భయపడి యింటివారలు పారిపోవుదురో అట్లే జీవాత్మ నగరమువంటి దేహమును విడిచిపోయినయెడల ఆ దేహమునందు ప్రాణాదికరణములు సాక్షిలేనందున నిలిచియుండ నేర్పురని యెఱుంగవలయును. దీనివలన ప్రాణాదికముకంటె ఆత్మ అన్యుఁడని చెప్పఁబడుచున్నది.

౨వ అధ్యా. ౨-౫ వల్లి, ౫వ మంత్రము.

మూ. న ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన,
ఇతరేణ తు జీవన్తి యస్మిన్నేతావుపాశ్రితౌ. ౫

పద. న, ప్రాణేన, న, అపానేన, మర్త్యః, జీవతి, కః, చన, ఇతరేణ, తు, జీవన్తి, యస్మిన్, ఏతౌ, ఉపాశ్రితౌ.

టీక. ప్రాణేన = ప్రాణముచేతఁగాని, అపానేన = అపానముచేతఁగాని, కశ్చన మర్త్యః = ఏమనుష్యుఁడును, న జీవతి = జీవించుటలేదు. యస్మిన్ = ఏవస్తువునందుఁగా, ఏతౌ = ఈ ప్రాణాపానములు, ఉపాశ్రితౌ = ఆశ్రయించియున్నవో, (అట్టి) ఇతరేణ తు = ప్రాణాపానవ్యతిరిక్తమైన ఆత్మచేతనే, జీవన్తి = (మనుష్యులు) ప్రాణములను ధరించుచున్నారు.

భా. లోకమునందు ప్రాణుఁడెవ్వఁడు, ప్రాణవాయువుచేతగాని లేక అపానవాయువుచేతగాని లేక చక్షురాదీంద్రియములచేతగాని జీవించుటలేదు. పరార్థములు కలిసియున్న ప్రాణాపానచక్షురాదులకు స్వార్థమును తెలుప వేఱొకఁడు కావలెను. సంఘాతమువలన స్వతస్సిద్ధము పరస్పరసిద్ధమగు లోకమునందు గనుపడుచున్నదేగాని స్వతంత్రముగ నిల్చుట గనుపడుచుండుటలేదు. కావున అత్యంతముగా సంఘాతములగు ప్రాణాపానచక్షురాదికములుకూడ ప్రాణాదికములకంటె విభిన్నుఁడగు ఆత్మచేతనే జీవించుచున్నవి. ప్రాణాపానచక్షు రాది సంఘాతముల వినాశము చెందునటువంటిదేగాని ప్రాణాపానాదికములచే చక్షు రాదిసంఘాతమునందు చేరి ఈ సంఘాతమునందు చేరని ఆత్మ స్వప్రకాశస్వరూ పముచేత జీవించుచున్నదో ఆత్మయొక్క యీసంఘాతములకంటె విభిన్నుఁడై జీవించుట సిద్ధించుచున్నది.

౨-వ అధ్యాయ, ౨-వ వల్లి, ౬-వ మన్త్రము.

మూ॥ హన్త త ఇదం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతనం।
యథా చ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి గౌతమ॥

పద. హన్త తే ఇదం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతనం, యథా చ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి గౌతమ.

టీక. గౌతమ = ఓ నచికేతుఁడా! (పరబ్రహ్మతత్త్వమును తెలిసికొనని వారు) మరణం = మరణమును, ప్రాప్య = పొంది, ఆత్మా = జీవుఁడు, యథా = ఏవిధముగా, భవతి = కలుగుచున్నాడో, (తథా = అట్లే) సనాతనం = అతిప్రాచీ నమును, గుహ్యం = అతిరహస్యమునగునట్టి, ఇదం = ఈ, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమునుగూర్చి, హన్త = ఇప్పుడు, తే = నీకు, ప్రవక్ష్యామి = చెప్పెదను.

తా. ఓ నచికేతుఁడా! పరబ్రహ్మమును ఎఱుఁగనివారలు మరణానం తరము ఏయే గతిని కలుగుచున్నారో, పరబ్రహ్మము తెలిసికొనినవారలు మరణమును పొంది యేయేయవస్థలను బొందుదురో పరబ్రహ్మము సనాతనమగుటను

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బోధింపఁ
గలదు.

వివరణము:—'[illegible] [illegible] [illegible]' అని [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] చెప్పఁబడినది.

౧-వ అధ్యా, ౪-వ పాద, ౭-వ సూత్రము.

సూ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
అను [illegible] [illegible] [illegible].

టీక. [illegible] = [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] = [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

భా. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible]
[illegible]) [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible]. '[illegible] [illegible] [illegible]' అను [illegible]
[illegible] [illegible].

వివరణము:— [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

యోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా వైశ్యయోనిం వా అథ య ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే కపూయాం యోనిమాపద్యేరన్ శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా చండాలయోనిం వా. ఛాందో. ౫. ౧౦. ౭.

౨. శ్రు. తం విద్యాకర్మణీ సమన్వారభేతే పూర్వప్రజ్ఞా చ.

౩. స్మృతిః—వర్ణా ఆశ్రమాశ్చ స్వకర్మనిష్ఠాః ప్రేత్య కర్మఫలమనుభూయ తతశ్శేషేణ విశిష్టదేశజాతికులరూపాయుశ్శ్రుతవృత్తవిత్త సుఖమేధసో జన్మ ప్రతిపద్యంతే. గౌతమధర్మ సూత్ర. ౨. ౧౧. ౨౯.

ఇట్లు శ్రుతిస్మృతులు ఒకేవిధమును బలపరచుచున్నవి.

పాపములు ౧. వాచికములు, ౨. మానసములు, ౩. శారీరకములు అని త్రివిధములు. అందు శారీరకపాపకర్మలచే జంగమములు స్థావరజన్మమును, వాచికపాపకర్మలచే పక్షిమృగజన్మమును, మానసపాపకర్మలచే అంత్యజాతిజన్మమును పొందుదురని మనుస్మృతియం దిట్లు చెప్పబడినది:—

శ్లో. శరీరజైః కర్మదోషైర్యాతి స్థావరతాం నరః।
వాచికైః పక్షిమృగతాం మానసైరంత్యజాతితామ్.

(మనుస్మృతి ౧౨. ౯)

౨-వ అధ్యా, ౨-వ వల్లి, ౮-వ మంత్రము

ఇక "గుహ్యం బ్రహ్మ ప్రవక్ష్యామి" యని ౬-వ మంత్రమునందు చేసిన ప్రతిజ్ఞ ననుసరించి ఆ బ్రహ్మమునే యిట్లు చెప్పుచున్నాడు:—

మం. య ఏష సుప్తేషు జాగర్తి
కామం కామం పురుషో నిర్మిమాణః,
తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ
తదేవామృతముచ్యతే,

తస్మింల్లోకా శ్రితా స్సర్వే
తదు నాత్యేతి కశ్చన. ఏతద్వై తత్

య, ఏషః పురుషః సుప్తేషు జాగర్తి కామం కామం పురుషః నిర్మిమాణః, తత్ ఏవ శుక్రం తత్ బ్రహ్మ తత్ ఏవ అమృతం ఉచ్యతే, తస్మిన్ లోకాః శ్రితాః సర్వే తత్ ఉ న అత్యేతి కః చన, ఏతత్ వై తత్.

టీక. సుప్తేషు = (అంతఃకరణవృత్తిరూపములగు ప్రాణాదులకంటె [illegible]) [illegible], [illegible] జాగ [illegible] (కామమాత్రము [illegible]) [illegible] శుక్రం [illegible], తత్ బ్రహ్మ [illegible] బ్రహ్మము, తత్ ఏవ = అదియే (ఆ బ్రహ్మమే), అమృతం [illegible] ఉచ్యతే [illegible]. తస్మిన్ = ఆ బ్రహ్మమందే [illegible] శ్రితాః [illegible] [illegible], [illegible] తత్ = దానిని, న అత్యేతి [illegible] అతిక్రమించువాఁడు [illegible]. ఏతత్ = ఇదియే, [illegible] అట్టి బ్రహ్మ [illegible].

తా. అంతఃకరణ [illegible] ప్రాణాదిస్రియములు [illegible] [illegible] కామమాత్రము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మము, [illegible] [illegible] బ్రహ్మమనుచు [illegible]. [illegible] అమృతము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మమందే [illegible] [illegible]. అట్టి బ్రహ్మము [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] బ్రహ్మము.

౨-వ అధ్యా, ౨-వ వల్లి, ౮-వ మంత్రము.

అవ. ఆత్మైకత్వవిజ్ఞానమును [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

మం. అగ్నిర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ,
ఏకస్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౯

పద. అగ్నిః యథా ఏకః భువనం ప్రవిష్టః రూపం రూపం ప్రతిరూపః బభూవ, ఏకః తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపః బహిః చ.

టీక. యథా=ఏవిధముగా, ఏకః=ఒక్కటైన, అగ్నిః=అగ్ని, భువనం=లోకమును, ప్రవిష్టః=ప్రవేశించినదై, రూపంరూపం=దాహ్యమగు ప్రతి [illegible], ప్రతిరూపః=ఆయా దాహ్యముల [illegible], బభూవ=అయినదో, తథా=అదేవిధముగా, [illegible], సర్వభూతాన్తరాత్మా=సర్వభూతములకు అంతరాత్మయై, బహిశ్చ=[illegible], రూపంరూపం=[illegible], ప్రతిరూపః [illegible] (అన్వయము [illegible].)

భా. ప్రకాశస్వరూపుడగు అగ్ని ఒక్కడే లోకమునందు [illegible]

[illegible]

వాయువు అగుచున్నాఁడు. ఆకాశమునకు వికారరూపుఁడైనను లోపలవెలుపల ప్రకాశించుచున్నాఁడు.

౨-వ అధ్యాయము, ౫-వ వల్లి, ౧౦-వ మంత్రము.

అవ. మఱియొక దృష్టాంతమును చెప్పుచున్నాఁడు:—

మం. వాయుర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ,
ఏకస్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౧౦

ప. వాయుః యథా ఏకః భువనం ప్రవిష్టః రూపం రూపం ప్రతిరూపః బభూవ, ఏకః తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపః బహిః చ. ౧౦

టీ. యథా = ఏవిధముగా, ఏకః వాయుః = ఒక్కఁడేయగువాయువు, భువనం ప్రవిష్టః = లోకమును ప్రవేశించినదై, రూపంరూపం = ప్రతిదేహమును పొంది, ప్రతిరూపః = దానిదానియాకారముగలది, బభూవ = అయినదో, తథా = అదేవిధముగా, ఏకః = ఒక్కఁడైనట్టి ఆత్మయే, సర్వభూతాన్తరాత్మా = అన్నిభూతములయందుండు అన్తరాత్మ సర్వదేహములయందు ఉండునట్టివాఁడయి, బహిః చ = వెలుపల ఉన్నవాఁడును, ప్రతిరూపః = సమానమగు రూపములుగలవాఁడును అగుచున్నాఁడు.

తా. ఓ నచికేతుఁడా! ఒక్కఁడేయగువాయువు, ప్రాణాత్మకముచేత సకలప్రాణుల దేహములందు ప్రవేశించి ఆయా ప్రాణులకు తగినట్టుల ఆయా నామములు గలిగి చేష్టలు ఎట్లు చేయుచున్నదో అట్లే ఒక్కఁడేయగు ఆత్మయు సకలభూతాన్తరాత్మయై వెలుపలను లోపల వెలుపల ఆయారూపములకు తగిన రూపములు గలవాఁడై ప్రకాశించుచున్నాఁడు.

౨-వ అధ్యాయము, ౨-వ వల్లి, ౧౧-వ మంత్రము.

అవ. [illegible] బాహ్యముగ [illegible] చెప్పుచున్నది:—

మూ. సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షుః
న లిప్యతే చాక్షుషైర్బాహ్యదోషైః,
ఏక స్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా
న లిప్యతే లోకదుఃఖేన బాహ్యః.

అన్వ. సూర్యః యథా సర్వలోకస్య చక్షుః న లిప్యతే చాక్షుషైః బాహ్యదోషైః, ఏకః తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా న లిప్యతే లోకదుఃఖేన బాహ్యః.

టీక. సూర్యః = సూర్యుఁడు, సర్వలోకస్య = [illegible], చక్షుః = [illegible], చాక్షుషైః = [illegible], బాహ్యదోషైః = [illegible], యథా = [illegible], తథా = [illegible], ఏకః = [illegible], సర్వభూతాన్తరాత్మా = [illegible], లోకదుఃఖేన = [illegible], న లిప్యతే = [illegible] (భాష్యము) బాహ్యః = [illegible] ([illegible])

భా. [illegible]

బాహ్యములగాని ఆత్మకు సంబంధించవనియే భావము. లోకమందు మనుజుల ప్రారబ్ధము
ననుసరించి అవిద్యాకృతమోహకమును భావనాదోషముల దుఃఖమును కలుగు
చాలగును ననుభవించుచున్నది. సూర్యుడు సర్వసాక్షిగ ప్రకాశించుచున్న
సేను. దృశ్యాదులయందు సర్వమును, మలినపదార్థములయందు ప్రకాశించుచున్న, మరి
సమీపమున నున్న దూరమునున్న, అంధకారమునందు కమలమునున్న దాని వలెనే
లోకదోషములనెన్నక యవిద్యాదిసంసర్గరహితుడై ప్రకాశింపుచుండు ఆత్మదర్శనము
నిత్యప్రకాశమును నున్నది. అవిద్యాకృత బద్ధ సంసార దుఃఖములకు
బాహ్యవస్తువులచేత దృశ్యాదికములకు సంబంధించవు. అట్లు సూర్యునివలెనే ఆత్మస్వరూప
మను బాహ్యములగాని దృశ్యాదిదోషములగాని అంటవు. అజ్ఞానముగా నిర్మలమగు
నిర్మలమగు ఆత్మనందు అజ్ఞానకృతమోహకమును లోకదుఃఖము
చేరదు. సర్వదా సర్వసాక్షిగానుండు ఆత్మస్వరూపము, సూర్యుని
వలె నిత్యమును ప్రకాశించుచుండి దుఃఖమును అనుభవించుచున్నది.
అట్టి సర్వభూతములకు స్వస్వరూపమైయున్నను పరమాత్మ
నిత్యశుద్ధుడు లోకదుఃఖముచేత స్పృశింపబడడు. మిథ్యయైన లోక
దుఃఖము బాహ్యమేగాని ఆత్మసంబంధము కాదు. దృశ్యాదికములకు విడ
దీయబడి బద్ధులైనను సర్వాత్మకమైన దృశ్యాదిదోషములచే స్పృశింపబడని
బాహ్యమెట్లు దుఃఖమునకుగాని ఆత్మకు సంబంధము బాహ్యమేగాని ఆత్మకు
సంబంధించదనియే భావము.

౨-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి, ౧౨-వ మంత్రము.

మూ. ఏకో వశీ సర్వభూతాన్తరాత్మా
ఏకం రూపం బహుధా యః కరోతి,
తమాత్మస్థం యేఽనుపశ్యన్తి ధీరా
స్తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్.

౧౨. ఏకో వశీ సర్వభూతాన్తరాత్మా ఏకం రూపం బహుధా యః కరోతి, తం ఆత్మస్థం యే అనుపశ్యన్తి ధీరాః తేషాం సుఖం శాశ్వతం న ఇతరేషామ్.

ప్ర. ఏకః = (తనకంటె అధికుఁడును, సమానుఁడును, తనతో సమానుఁడును అగువాఁడు) మఱొక్కఁడు లేనివాఁడును, వశీ = సర్వజగత్తు స్వాధీనముగాఁ గలవాఁడును, సర్వభూతాన్తరాత్మా = సర్వభూతములకు అంతరాత్మస్వరూపుఁడును (అగు) యః = ఏ పరమాత్మ, ఏకం రూపం = ఏకరూపమైన తన శుద్ధవిజ్ఞానఘనరూపమును, బహుధా = అనేకవిధములుగా, కరోతి = చేయుచున్నాఁడో, తం = ఆ పరమాత్మను, ఆత్మస్థం = స్వశరీరమధ్యమందు హృదయాకాశమందు ఉన్నవానిగా, యే ధీరాః = ఏ ధీరులు, అనుపశ్యన్తి = సాక్షాత్కరించుకొందురో, తేషాం = వారికి, శాశ్వతం సుఖం = శాశ్వతమైన సుఖము. ఇతరేషాం = ఇతరులకు, న = కలుగదు.

భా. ఆ పరమేశ్వరుఁడు సర్వగతుఁడును, స్వతంత్రుఁడును, అతనికి సమానుఁడు గాని అతనికంటె అధికుఁడుగాని అన్యుఁడుగాని మఱొక్కఁడు లేఁడు. అతని యధీనమందే సర్వజగత్తు గలదు. ఏలయనఁగా అతఁడు సర్వభూతములకు అంతరాత్మయై యున్నవాఁడు. అతఁడు తాను ఏకమైన శుద్ధవిజ్ఞాన స్వరూపమును [illegible] నామరూపాద్యుపాధిభేదములచేత అనేకప్రకారముగా చేయుచున్నాఁడు. [illegible] అచింత్యమహిమచేత [illegible] మాత్రమే. స్వశరీరమధ్యమందు [illegible] [illegible] [illegible] 'అనన్తం సుఖం' అనఁగా [illegible] [illegible] [illegible]

సాక్షాత్కరించుకొనఁ గాంచుచున్నారో, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] సంగ్రహింపఁబడెను.

[illegible] మంత్రము.

మూ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౩

పద. [illegible] ౧౩

టీక. [illegible]

తా. [illegible]

[illegible]

౨-వ అధ్యా, ౨-వ వల్లి, ౧౪-వ మంత్రము.

మూ. తదేతదితి మన్యన్తే ఽనిర్దేశ్యం పరమం సుఖం,
కథన్ను తద్విజానీయాం కిము భాతి విభాతి వా.

యథా. తత్ ఏతత్ ఇతి మన్యన్తే అనిర్దేశ్యం పరమం సుఖం, కథం ను తత్ విజానీయాం కిం ఉ భాతి విభాతి వా.

టీక. [illegible]

[illegible]

చున్నది. ఇట్టి నిరతిశయమగు సుఖమును నేనెట్లు తెలిసికొందును! అనగా సాక్షా త్తయినదానిని ప్రత్యక్షముగ నిట్టిదని చెప్పదగినదిగా విస్పష్టముగా నెఱుంగుదును? అది స్వయముగా ప్రకాశించుచున్నదా! ప్రకాశించుచున్నదేని అది ప్రకాశించుటచే నదియు వెలుగుచున్నదా! లేక యస్మదాదిసాధారణమగు బుద్ధియందు గోచరించునదా యెట్లు? లేక భాసించునా ప్రకాశించదా?

౨-వ అధ్యా. ౨-వ వల్లి. ౧౫-వ మంత్రము.

అవ:— ఇటువంటి ప్రశ్నమునకు 'భాతి, విభాతి' యని శ్రుతియు చెప్పుచున్నది. ఎట్లనగా:—

కఠ॥ న తత్ర సూర్యో భాతి న చన్ద్రతారకం
నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోఽయ మగ్నిః।
తమేవ భాన్త మనుభాతి సర్వం
తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి.

పద. న తత్ర సూర్యః భాతి న చన్ద్రతారకం న ఇమాః విద్యుతః భాన్తి కుతః అయం అగ్నిః, తం ఏవ భాన్తం అనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వం ఇదం విభాతి.

శాంకరోపనిషద్భాష్య వ్యాఖ్యానము

ద్వితీయవల్లి సమాప్తము.

టీక. తత్ర = స్వాత్మభూతమగు ఆ బ్రహ్మమునందు, సూర్యః = సూర్యుడు, న భాతి = ప్రకాశించుటలేదు. చన్ద్రతారకం = చంద్రుడును నక్షత్రములును, న భాన్తి = ప్రకాశించుటలేదు. ఇమాః విద్యుతః = ఈ మెఱుపులు, న భాన్తి = ప్రకాశించుటలేదు. అయం అగ్నిః = ఈ అగ్ని, కుతః = ఎట్లు ప్రకాశించును? సర్వం = ... ప్రకాశించుచున్న, భాన్తం = ప్రకాశించుచున్న, తం ఏవ = ఆ బ్రహ్మమునే, అనుభాతి = అనుసరించి ప్రకాశించుచున్నది. తస్య

భాసాఽస్య బ్రహ్మముయొక్క కాంతిచేతనే, ఇదంసర్వం=ఈసూర్యాదులగు సర్వ ప్రపంచమంతయును, విభాతి=మిక్కిలిగా ప్రకాశించుచున్నది.

తా. ఓ గౌతమా! స్వయంజ్యోతిరూపుఁడగు ఆ బ్రహ్మమునందు ప్రపంచము కంటికి గోచరమగు వస్తువులను ప్రకాశింపఁజేయు సామర్థ్యముగల సూర్యుఁడు ప్రకాశింపఁజేయఁడు. అనఁగా బ్రహ్మమును సూర్యుఁడు ప్రకాశింపఁజేయఁజాలఁడు. అట్లనే చంద్రుఁడుగాని, నక్షత్రములుగాని, మెఱుపులుగాని అట్టి ప్రకాశింపఁజేయఁజాలవు. ఇఁక మనకు దృష్టిగోచరమగుచున్న అగ్ని ఎట్లు ప్రకాశింపఁజేయఁగలఁడు? చేతనాచేతనాత్మక సకల ప్రపంచము సూర్యాది సూర్యచంద్ర నక్షత్రాదులతో ప్రకాశించుచున్నట్టుల కనఁబడుచున్నదో అట్టి అఖండ పరమేశ్వరుని అనుసరించియే ప్రకాశించుచున్నది. అతఁడు తేజస్సుని ప్రకాశముచేతనే సూర్యాదులు చేయఁబడుచున్నారు ప్రకాశించుచున్నవి. కాఁబట్టి ఆ బ్రహ్మము 'భాతి విభాతి' అని చెప్పఁబడుచున్నది. అనఁగా సర్వకారణమగు స్వప్రకాశముచేత బ్రహ్మముయొక్క ప్రకాశస్వరూపము స్పష్టముగా తెలియఁబడుచున్నది. ఇఁక స్వతస్సిద్ధముగా ప్రకాశించు ఆ బ్రహ్మము సూర్యాదులను జేసినవాఁడు ఇతరులచేత ప్రకాశింపఁబడఁడు కావున కాదనఁగా, సూర్యచంద్రాదు లెట్టి ప్రకాశస్వరూపములైనను అతిసూక్ష్మమగు భాసమానరూపము గనఁబడుచున్నదిగాని సూర్యాదీప్తములకు ఆత్మస్వరూపమును గనఁజాలరు తేరు.

ఇతి శ్రీ కాఠకోపనిషద్భాష్యానువాదమునందు కాఠకోపనిషత్తునందలి
ద్వితీయాధ్యాయమందలి ద్వితీయవల్లి సమాప్తము.
ప్రశ్నవాదివరిగణనము చేత పంచమవల్లి సమాప్తము.
ఈవల్లికి సంబంధించిన విషయగ్రంథభాగము
అనువాదిరి ప్రకాశముగాగల అధ్యాయము. శ్లో. ౧౫-౧౮.
అక్షరాభ్యాసముగల అధ్యాయము. శ్లోకము. ౧౫౦-౧౯౧.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

కఠోపనిషత్తు

ద్వితీయాధ్యాయము—తృతీయవల్లి.

(ప్రథమాదిపరిగణనముచేత షష్ఠవల్లి.)

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి, ౧-వ మంత్రము.

అవ. బంగారుచెట్టు మున్నగు వృక్షాంతరములయొక్క మూలమును-యూని కింజక చూచి తద్వృక్షస్వరూపము తెత్తిప్రియసంగోచరము గాఁబోలునని అన్యుఁ డునకు ఊహించున్నటు లోకమునందు బంగారుచెట్టు నిర్ణయించుకొనుచున్నారో అట్లేయిరువురా సంసారవర్గ వృత్తాంతకారణముచేత తత్స్వరూపనిరూపణకు మూల మునగు బ్రహ్మముయొక్క స్వరూపమును నిర్ణయించుటకొఱకే ఈయాఱవవల్లి ప్రారంభింపఁబడుచున్నది:—

మూ. ఊర్ధ్వమూలో అవాక్ శాఖ ఏషో ఉశ్వత్థ స్సనాతనః,
తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే.
తస్మిన్ లోకాః శ్రితాః సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన.
ఏతద్వైతత్.

ప. ఊర్ధ్వమూలః అవాక్ శాఖః ఏషః అశ్వత్థః సనాతనః, తత్ ఏవ శుక్రం తత్ బ్రహ్మ తత్ ఏవ అమృతం ఉచ్యతే, తస్మిన్ లోకాః శ్రితాః సర్వే తత్ ఉ న అత్యేతి కః చన, ఏతత్ వై తత్. ౧

టీ. ఊర్ధ్వమూలః = సర్వశ్రేష్ఠమైనబ్రహ్మమే మూలముగాఁ గలిగి నట్టిదియు, అవాక్శాఖః = స్వర్గనరకాదులు అధస్సుగా వ్యాపించినశాఖలుగల

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

కొనును. ఇంద్రియార్థములు మహదాదిగాగలవాటిని అతిక్రమించి పోవు
చున్నవనియు అవ్యక్తమును పురుషుడు అనునవి అవ్యక్తమును అతిక్రమించి
యున్నవనియు. ఈ పురుషునికి మించినది లేదనియును ఈ శ్రుతి
తాత్పర్యము.

ఉపన్యాసము:—భగవద్గీత పదునేనవ అధ్యాయము పురుషోత్తమయోగము. అశ్వత్థ వృక్షమును లోకసంసారవృక్షముగా వర్ణించుచున్నది. ఈ ఉపనిషత్తుయందలి వాక్యములను ఆధారముగా భగవద్గీతయందు వివరించుచున్నది. భగవద్గీతయొక్క ఈ అధ్యాయమునందు 'పురుషోత్తమప్రాప్తియోగము' అను పేరుగల ౧౫-వ అధ్యాయము చాలగొప్పదని చెప్పుదురు. ఈ అధ్యాయమునందు పూర్వార్ధమునకు అర్థమును చేసిన ౧౫-వ అధ్యాయమున్నందున తప్పక పారాయణము చేయుదురు. ఈ 'ఊర్ధ్వమూలోవాక్శాఖ' అను మంత్రమునకు వివరణము భగవద్గీత ౧౫-వ అధ్యాయమునందు కొంచెము విపులముగా ఉన్నది ఎట్లన:—

శ్రీ భగవానువాచ:—

శ్లో. ఊర్ధ్వమూలమధశ్శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహురవ్యయమ్,
ఛందాంసి యస్య పర్ణాని యస్తం వేద స వేదవిత్. ౧
అధశ్చోర్ధ్వం ప్రసృతాస్తస్య శాఖా గుణప్రవృద్ధా విషయప్రవాలాః,
అధశ్చమూలాన్యనుసంతతాని కర్మానుబంధీని మనుష్యలోకే. ౨
న రూపమస్యేహ తథోపలభ్యతే నాంతో న చాదిర్న చ సంప్రతిష్ఠా,
అశ్వత్థమేనం సువిరూఢమూలమసంగశస్త్రేణ దృఢేన ఛిత్త్వా. ౩
తతః పదం తత్పరిమార్గితవ్యం యస్మిన్ గతా న నివర్తంతి భూయః,
తమేవ చాద్యం పురుషం ప్రపద్యే యతః ప్రవృత్తిః ప్రసృతా పురాణీ. ౪
నిర్మానమోహా జితసంగదోషా
అధ్యాత్మనిత్యా వినివృత్తకామాః,

స్వాంతే ర్మోహముగా న్నల మనుచు నంత్తే
ద్గచ్ఛంతర్యము భాగ వద ముక్తిమయం తద్. ౭౩

భగవద్గీత. ౧౮-వ అధ్యాయము.

శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదరూపమగు ఈ మంత్రశాస్త్రమును
మోక్షార్థులగువారెల్ల భక్తియుక్తులై పారాయణము చేయుచున్నారు.
భగవద్గీతాశాస్త్రమునకు ఈక్రింది ప్రార్థనలు:—

పూజావిధి—

శ్లో- అద్వైతమూల ప్రతిభాప్రపూర్ణం ప్రసన్నపాదప్రణతార్తిహారి,
బుద్ధిప్రబోధకమహోజ్జ్వలనీప్రదీప్తం త్రిలోకపావన నామవరం,
మహాభూత సంఘాతక పవిత్రం భవత్పాదం ప్రపద్యే,
భగవద్గీతా ముక్తిప్రదా సుఖదాయిని మోక్షదాయిని.
అతీతస్య స్వరూపమానా ప్రపత్తిర్ నమామితాం,
వివిధశాస్త్రసార భూత ప్రసన్న వదన సర్వగా,
పాపఘ్నా చ భవఘ్నా చ జ్ఞానద పరమాత్మికా,
భక్త వాత్సల్యదాత్రీ ప్రాజ్ఞ యశస్వినీ తతో భుక్తి ముక్తిప్రదా.

గీతాంతమందున్నట్టి యనుసంధాన శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయము నందు
శ్రీభాష్యకారులైన శ్రీరామానుజులు గీతాభాష్యముయొక్క ఉపోద్ఘాత
శ్లోకములను యధాక్రమము శ్లో. ౧౮—౬౬ యందుండి గీతలో ఈ ముఖ్యార్థము భాష్యకారు
లుదాహరించినట్టి తాత్పర్య సంగ్రహము చేసినారు నానావిధమైన ప్రకార
ములతో, శాస్త్రసారమగు ఉపనిషత్తుల మార్గమున తెలుపుటకై శ్రీయామునా
చార్యులు ప్రతిపాదించిన శ్లోకద్వయము మనసారా పఠించవలసినవి:—

శ్లో. స్వధర్మజ్ఞానవైరాగ్యసాధ్యభక్త్యేకగోచరః
నారాయణః పరం బ్రహ్మ గీతాశాస్త్రే సమీరితః,

ప్రాణుల్ విషయప్రవాహపరిలో యోత్సాహపూర్ణప్రభన్
ప్రాణిత్వాపి పరైక సత్త్వగత ప్రాణుల సుస్థిరత్వ స్థానాంతరః ౪౭
నానావర్ణ విశేషమాని యమునాత్మ్యాదశ్య సృష్టిగై
స్పష్టత్వ స్ఫురణ పేర సంప్రతియుతోడన్ ఉన్నత్యాత్మకా,
తత్పర్యాప్త జ్ఞానమయోపమా యదవలేకంబా నేర్పర విషయ్య కృ
ష్ణాంబుధ బ్రహ్మ దనర్ప శుక్రముష్టితం మిథ్యైన్నపు మర్త్యః ప్రభ. ౪౮

౨వ అధ్యా, ౩వ వల్లి, ౨వ మంత్రము.

మూ. యదిదం కిం చ జగత్సర్వం
ప్రాణ ఏజతి నిఃసృతం,
మహద్భయం వజ్రముద్యతం
య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవన్తి. ౨

పద. యత్ ఇదం కించ జగత్ సర్వం ప్రాణే ఏజతి నిఃసృతమ్
మహాత్ భయం వజ్రం ఉద్యతం యే ఏతత్ విదుః అమృతాః తే భవన్తి.

టీక. యత్కించిదమున్నట్లున్నదగు, ఇదం = ఈ, సర్వం జగత్ = సమస్త జగత్తును,
ప్రాణే = పరమాత్మయందే, నిస్సృతమై బయలుదేరినది. ఏజతి = ఆ బ్రహ్మముచేత
గాంచి భయమునొందుచున్నది. (ఆ బ్రహ్మము,) ఉద్యతం వజ్రంవలె (ఉద్యమమును
ఎత్తి పెట్టబడిన వజ్రము(వలె), మహాత్ భయమును కలుగజేయుచున్నదని
చెప్పుచున్నది. యే = ఎవ్వరైతే ఏతత్ = దీనిని, విదుః = తెలిసికొనుచున్నారో
(తెలిసినారు), అమృతాః = మరణరహితులు, తే భవంతి = అగుచున్నారు.

భా. "ఈ బ్రహ్మము సూర్యచంద్రాదుల అమృతత్వమును పొందుచున్నా
డు అని చెప్పబడియున్నదో అట్టి జగత్కారణ స్వరూపమైన బ్రహ్మమునకు భయ
పడు, ఈ బ్రహ్మము ఉత్పన్నమైనదే పుట్టుచున్నది" అని వారించువారికిట్లు
అప్రామాణికమని నిరసించి జగత్కారణ బ్రహ్మమునందుగల సామర్థ్యమునందు

స్థాపింపబడుచున్నది. దృష్టాంతమును బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకు ప్రకృత
మంత్రము ఇదివఱకు బ్రహ్మముచేత సృష్టమైన జగత్తంతయు ఈశ్వరునిచే ప్రవర్తించు
చున్నదని స్థాపించి చెప్పబడుచున్నది. ఆపరమేశ్వరునియొక్క భయమువలననే
సర్వము నడచుచున్నది. లోకమున జగత్తుకు ప్రవర్తకుడగు ఈశ్వరుని
గుఱించి ప్రకృతమంత్రమున ప్రస్తుతము చెప్పబడుచున్నది. జగత్తునకు నియంత భయ
కారణము—అట్లుగా వజ్రమువంటివాడని ప్రసిద్ధుడుగాడు నిరంతరము దండించుచుండు
నియామకుడు లేనియెడల జగత్తంతయు నియమముగా ప్రవర్తించదు. ఇట్లే సూర్యచంద్రాగ్నులు
మొదలగు దేవతలందఱు తమతమ పనులను నియమముగా చేయుటకు కారణము
భయము. కనుక పరమాత్మకు భయపడి దేవతలు నియమముగా ప్రవర్తించు
చున్నారు. బ్రహ్మసాక్షాత్కారము కలుగుటకు సాధకులు బ్రహ్మము యొక్క
స్వరూపమును ఎఱుంగవలెను అని భావము. ఇట్లు శంకరాచార్యులు
చెప్పినారు.

౨-వ అధ్యాయము, ౩-వ వల్లి, ౩-వ మంత్రము.

ఉప. ఆపరమేశ్వరుని భయమువలన జగత్తంతయు ప్రవర్తించుచున్నదని
చెప్పబడుచున్నది—

మం. భయాదస్యాగ్నిస్తపతి భయాత్తపతి సూర్యః ।
భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః ॥

పద. భయాత్ అస్య అగ్నిః తపతి భయాత్ తపతి సూర్యః భయాత్
ఇంద్రః చ వాయుః చ మృత్యుః ధావతి పంచమః. ౩

టీక. అస్య = ఈపరమేశ్వరునియొక్క, భయాత్ = భయమువలన, అగ్నిః
= అగ్నిహోత్రుడు, తపతి = ప్రకాశించుచున్నాడు. భయాత్ = ఈపరమేశ్వరుని
యొక్క భయమువలననే, సూర్యః = సూర్యుడు, తపతి = ప్రకాశించు
చున్నాడు. ఇంద్రః చ = ఇంద్రుడును, వాయుః చ = వాయుదేవుడును, పంచ
మః = ఐదవవాడగు, మృత్యుః చ = మృత్యుదేవుడును, భయాత్ = ఈపరమేశ్వరుని

భయమువలననే తపించుచున్నాడు, ధావతి = స్వస్వవ్యాపారమునందు వర్తించుచున్నది. నియమముగ ప్రవర్తించుచున్నారు.

తా. ఓ నచికేతుడా! ఆపరమాత్మునివలని భయముచేతనే అగ్ని అగ్నికార్యములను చేయుచున్నాడు. సూర్యుడు తపించుచున్నాడు. ఇంద్రుడు దేవలోకమును పాలించుచున్నాడు. వాయువు వీచుచున్నాడు. మృత్యువు శరీరధారులను వారి వారి కాలమునందు యమలోకమును పొందించుచున్నాడు. సమస్తలోకపాలకులు తమకు పైన ప్రభువగు వాడొకడుండునని తెలిసి భయముచేత తమతమ కార్యములను నియమముగా నిర్వహించుచున్నారు గాన దేవతలకు నియామకుడగు పరమాత్మ యున్నాడని యెరుగవలెను.

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి, ౪-వ మంత్రము.

మం. ఇహ చే దశకద్బోద్ధుం ప్రాక్ఛరీరస్య విస్రసః,
తత స్సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ కల్పతే. ౪

ప. ఇహ చేత్ అశకత్ బోద్ధుం ప్రాక్ శరీరస్య విస్రసః, తతః సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ కల్పతే. ౪

టీ. (ఇహ = ఈలోకమందు) శరీరస్య = దేహముయొక్క, విస్రసః = పాతమునకుముందు, ఇహ = ఈజన్మయందే, బోద్ధుం = తెలిసికొనుటకు, అశకత్ చేత్ = సమర్థుడుగానిచో, సర్గేషు లోకేషు = సృష్టిచేయబడు లోకములందు, శరీరత్వాయ = శరీరధారణమునకు, కల్పతే = సమర్థుడగుచున్నాడు. (అనగా జన్మించుచున్నాడు)

తా. అగ్ని, సూర్య, ఇంద్ర, వాయువులు మొదలగు దేవతలందరును భయపడుచుండు ఈ బ్రహ్మమును శరీరపతనమునకు ముందే ఈ లోకమునందే తెలిసికొనలేనివాడు సంసారబంధమునుండి విముక్తుడు

కనుక. ఆత్మదర్శనసాధనములైన సకలకర్మఫలములను భయముగా [illegible] బ్రహ్మము [illegible] ఆత్మజ్ఞుడు పితృలోకాదిలోకములను [illegible] పొందుచున్నను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మలోకప్రాప్తియత్నము చేయవలెనని భావము.

[illegible] — [illegible] పితృలోకాదిలోకములను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చెప్పుచున్నది:—

'[illegible] [illegible] ప్రవృత్తాః [illegible] [illegible] [illegible] పితృలోకా[illegible] [illegible].'

అర్థ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అట్టి పితృలోకాదిలోకములు సర్వములకును [illegible].

౬-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి. ౫-వ మన్త్రము.

అవ. పితృలోకాదులయందు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మలోకమందు [illegible] [illegible] [illegible] ఆత్మదర్శనము [illegible] కాదు. బ్రహ్మలోకమందు ఆత్మదర్శనము [illegible] [illegible] అట్టి బ్రహ్మలోకము [illegible] [illegible] [illegible] చెప్పబడు చున్నది:—

మూ. యథాఽఽదర్శే తథాఽఽత్మని యథా
స్వప్నే తథా పితృలోకే,
యథాఽప్సు పరీవ దదృశే తథా
గన్ధర్వలోకే ఛాయాతపయోరివ బ్రహ్మలోకే. ౫

ప. యథా ఆదర్శే తథా ఆత్మని యథా స్వప్నే తథా పితృలోకే. యథా అప్సు పరి ఇవ దదృశే తథా గన్ధర్వలోకే ఛాయాతపయోః ఇవ బ్రహ్మలోకే.

[illegible]

భా. [illegible]

నేని లక్షణముగాదు. కావున అత్యంతస్వార్థ [illegible] ప్రమాదమునకే నము [illegible].

వివరణము:—[illegible] వర్ణాశ్రమధర్మ [illegible], [illegible] త్రయము, [illegible] ప్ర[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతిపాదించుచున్నారు:—

శ్లో. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౫౧
[illegible]

౧౮ వ అధ్యా, ౨౯ వ శ్లో, ౨౦ వ మంత్రము.

అవ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చెప్పుచున్నాడు:—

సమా. బుద్ధీంద్రియాణాం [illegible]
[illegible] చ యత్,
పృథక్[illegible]మానానాం
[illegible] చ [illegible].

పద. [illegible] [illegible] [illegible] చ [illegible],
పృథక్ [illegible] [illegible] చ [illegible]. ౨

టీక. [illegible], పృథక్ [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible]

ధ్యానము, ఈశ్వరానుగ్రహము యోగాభ్యాసపరిపక్వతయు కారణములగును, మనస్సుచే తెలిసికొని,
నిత్యోపలబ్ధినొందుచున్నాడు.

భావ. స్వస్వవిషయగ్రహణప్రయోజనార్థము పృథక్పృథగ్భూతములగు ఆకా
శాదిభూతములనుండి వేరుగా ఉత్పాదింపబడిన శ్రోత్రాదీంద్రియములు ఆత్మకంటె
భిన్నస్వరూపములు కనుక ఆత్మకంటె వేరైనవని యెరిగి, ఇంద్రియ
ప్రవృత్తినివృత్తులు ఇంద్రియములకేగాని ఆత్మకుకాదనియు
ఉదయాస్తమయవంతములైన ఇంద్రియముల ధర్మములు ఆత్మకు లేవనియు
గ్రహించి వివేకియైనవాడు శోకమునకు పాలుగాడు.

శ్రుతి. "తరతి శోకమాత్మవిత్". అను శ్రుతి యీవిషయమునే ప్రతి
పాదించుచున్నది.

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి ౭-వ మంత్రము.

అవ. ఆత్మ ఇంద్రియములకంటె భిన్నుడని చెప్పబడినది కావునను
ఇంద్రియములకు ప్రత్యగాత్మ యొక్కను తెలియుటకు సాధనములు కదా!
అట్టి ఆత్మను పొందుటకు యోగ్యమైన విషయము చెప్పుచున్నారు:—

మూ. ఇన్ద్రియేభ్యః పరం మనో మనసస్సత్త్వముత్తమమ్,
సత్త్వాదధి మహానాత్మా మహతోఽవ్యక్తముత్తమమ్.

పద. ఇన్ద్రియేభ్యః పరం మనః మనసః సత్త్వం ఉత్తమం, సత్త్వాత్
అధి మహాన్ ఆత్మా మహతః అవ్యక్తం ఉత్తమమ్. ౭

టీక. ఇంద్రియేభ్యః = ఇంద్రియములకంటె, మనః = మనస్సు, పరం =
శ్రేష్ఠమైనది, మనసః = మనస్సుకంటె, సత్త్వం = బుద్ధి, ఉత్తమం = శ్రేష్ఠమైన
ది, సత్త్వాత్ = బుద్ధికంటె, మహాన్ ఆత్మా = మహత్తను ఆత్మ, అధి = అధికము,
మహతః = మహత్తను ఆత్మకంటె, అవ్యక్తం = అవ్యక్తము, ఉత్తమం =
శ్రేష్ఠమైనది.

తా. ఇంద్రియములకంటె మనస్సు శ్రేష్ఠమైనది. మనస్సుకంటె సత్త్వగుణప్రధానమగు బుద్ధి శ్రేష్ఠమైనది. బుద్ధికంటె మహాత్మ శ్రేష్ఠమైనది. మహాత్మకంటె సర్వకారణమగు అవ్యక్తము శ్రేష్ఠమైనది. ఇచట ఇంద్రియములు తెలుపబడిన విషయములను చెప్పక ఇంద్రియములకు పరమగు విషయములు ఇంద్రియముల గ్రాహకములగుటచే ఇంద్రియగ్రహణమునకే విషయములు గ్రాహ్యములైనట్టి యర్థమును చెప్పినట్లు చెప్పబడినది.

గమనిక:— ఈ శ్లోకార్థమును మంత్ర మూలముగా చెప్పినది ౧ అధ్యా-౩ వల్లి. ౧౦-వ మంత్రముగా గమనించదగినది:—

మం. ఇంద్రియేభ్యః పరా హ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః,
మనసస్తు పరా బుద్ధి ర్బుద్ధే రాత్మా మహాన్ పరః.

ఇచట ఇంద్రియములకన్నను అర్థములు—విషయములు శ్రేష్ఠములనియు, విషయములకంటె మనస్సు శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినది.

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి, ౮-వ మంత్రము.

మూ. అవ్యక్తాత్తు పరః పురుషో వ్యాపకో ఽలింగ ఏవ చ,
యం జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జన్తు రమృతత్వం చ గచ్ఛతి.

పద. అవ్యక్తాత్ తు పరః పురుషః వ్యాపకః అలింగః ఏవ చ, యమ్ జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జన్తుః అమృతత్వం చ గచ్ఛతి. ౮

టీక. జంతుః = ప్రాణి, యమ్ = ఏపరమాత్మపురుషుని, జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని, ముచ్యతే = అవిద్యాదిబంధములనుండి విడువబడుచున్నాడో, అమృతత్వం చ = మోక్షమును, గచ్ఛతి = పొందుచున్నాడో, (అట్టి) పురుషః = పురుషుడు, అవ్యక్తాత్ తు = అవ్యక్తముకంటె, పరః = శ్రేష్ఠుడు, వ్యాపకః = సర్వవ్యాపకుడు, అలింగః ఏవ చ = లింగరహితుడును అగుచున్నాడు.

తా. సీనదిశేఽప్యాహ। అవ్యక్తమునకంటె పురుషుఁడు శ్రేష్ఠుఁడు. ఆ పురుషుఁడే సర్వవ్యాపకుఁడు కారణభూతుండగుటవలన వ్యాపించినవాఁడు ఆకాశాదికములకంటె వ్యాపకుఁడు. మరియు అలింగుఁడు-లింగరహితుఁడు, అనఁగా సర్వసంసారధర్మరహితుఁడని భావము. సర్వసంసారధర్మరహితుఁడగు అట్టి పురుషుని ఆచార్యశాస్త్రముఖముగ తెలిసికొన్నవాఁడు శరీరముండఁగనే జీవన్ముక్తుఁడై అవిద్యాదిహృదయగ్రంథులనుండి విముక్తుఁడగుచున్నాఁడు. దేహపాతానంతరము అవ్యక్తిత్వమును అనఁగా బ్రహ్మాత్మైక్యమును కైవల్యమును పొందుచున్నాఁడు.

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి. ౯-వ మంత్రము.

అవ. అలింగుఁడగు పురుషుని దర్శనము యెట్లు సంభవమని చెప్పఁబడుచున్నది—

మం. న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య
న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనం,
హృదా మనీషా మనసాఽభిక్లృప్తో
య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవన్తి. ౯

పద. న సందృశే తిష్ఠతి రూపం అస్య న చక్షుషా పశ్యతి కః చన ఏనం, హృదా మనీషా మనసా అభిక్లృప్తః యే ఏతత్ విదుః అమృతాః తే భవన్తి. ౯

టీక. అస్య = ఈ ప్రత్యగాత్మయొక్క, రూపం = రూపము, సందృశే = దర్శనవిషయమునందు, న తిష్ఠతి = ఉండదు. కశ్చన = ఎవ్వఁడును, ఏనం = ఈ పురుషుని, చక్షుషా = చక్షురింద్రియముచేత, న పశ్యతి = చూడఁడు. మనసా = మననరూపమగు అంతఃకరణముచేత, మనీషా = మనస్సంకల్పాదిరూపముగనుండు సంకల్పము నియమించునదగు బుద్ధిచేత, హృదా = హృదయమునందుండు బుద్ధిచేత, అభిక్లృప్తః = (ఉపయుక్తః) సంకల్పింపఁబడును. యే = ఎవ్వరు, ఏతత్ = ఈ పరమాత్మను, విదుః = తెలిసికొనుచున్నారో, తే = వారు, అమృతాః = మరణరహితులగుచున్నారు.

తా. [illegible] పరమాత్మ [illegible] సాక్షాత్కారము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible].

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి, ౧౦-వ మంత్రము.

అవ. శ్రవణమననములచేత ఆత్మతత్త్వము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చెప్పుచున్నది:—

మూ॥ యదా పఞ్చావతిష్ఠన్తే జ్ఞానాని మనసా సహ,
బుద్ధిశ్చ న విచేష్టతే తామాహుః పరమాం గతిమ్.

పద. యదా పఞ్చ అవతిష్ఠన్తే జ్ఞానాని మనసా సహ, బుద్ధిః చ న విచేష్టతే తాం ఆహుః పరమాం గతిమ్. ౧౦

టీ. యదా=ఎప్పుడు, పఞ్చ జ్ఞానాని=ఐదు జ్ఞానేంద్రియములు, మనసా సహ=మనస్సుతో గూడ, అవతిష్ఠన్తే=(ఆత్మయందే) ఉండునో, బుద్ధిః చ=బుద్ధియును [illegible], న విచేష్టతే=వ్యాపారింపదో, తాం=[illegible], పరమాం గతిం=[illegible] ఆహుః=[illegible].

తా. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

విషయభూమియం దేష్టారహితమయినదానినిగా ఆత్మస్థితిని ఉత్కృష్టఫలసాధన మయిన వస్తువేక పరమాత్మయని విద్వాంసులు తలంచుదురు.

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి, ౧౧-వ మంత్రము.

మూ. తాం యోగమితి మన్యన్తే స్థిరామిన్ద్రియధారణాం,
అప్రమత్తస్తదా భవతి యోగో హి ప్రభవాప్యయౌ.

పద. తాం యోగం ఇతి మన్యన్తే స్థిరాం ఇన్ద్రియధారణాం, అప్రమత్తః తదా భవతి యోగః హి ప్రభవాప్యయౌ. ౧౧

టీక. స్థిరాం=స్థిరమయినదానిని, తాం=ఆ, ఇన్ద్రియధారణాం = బాహ్యాంతరేంద్రియధారణము, యోగం ఇతి = యోగమని, మన్యన్తే = (విద్వాంసులు) తలంచుచున్నారు. తదా=అప్పుడు యోగప్రవృత్తుడై సాధకుడు, అప్రమత్తః=ప్రమాదములేనివాడు, భవతి=అగుచున్నాడు. యోగః హి=యోగము నిశ్చయముగా, ప్రభవాప్యయౌ=ఉత్పత్తినాశధర్మములు కలిగినది.

భా. స్థిరమయిన బాహ్యాంతరేంద్రియముల ధారణను యోగమని పెద్దలు తలంచుచున్నారు. [illegible]

వివరణము:— ఉపదేశానుసారము ధర్మము కలిసి యున్నగా ఉపయోగ పడునట్లు స్పష్టత, ఆపాదమస్తకముగా శరీరము అను భర్తమును గలది. యోగాభ్యాసము వలన అంతఃకరణము శరీరమంతయు వ్యాపించియుండి ఇంద్రియములు నశించుటచేత, ఇంద్రియములు చిత్తమునందు లీనమగును. కావున యోగము అనునది ఉపాయధర్మము కలది చెప్పబడినది.

౨వ అధ్యా, ౩వ వల్లి, ౧౨వ మంత్రము.

అవ. బ్రహ్మము 'అది అని' యని ఇంద్రియాదిగోచరముగా నిరూపింపబడుటకు వీలుపడని దగ్గరనుండుట యింద్రియాది సంబంధమునుండియు ప్రత్యేకముగా ఉండుట చేత కావున బ్రహ్మము పొందబడకపోవునేమో కావున బ్రహ్మమును పొందుట కలుగదేమో. లోకమునందు కారణాధీనములైన వస్తువులు ఉన్నవని ప్రసిద్ధి కలిగియున్నది. కారణశూన్యమగు దానికి అస్తిత్వప్రసిద్ధి కావున యోగము నిష్ఫలమగును. ఇంద్రియాతీతమగు ఆత్మయొక్క బ్రహ్మమును ఎట్లు పొందుట యనుచో చెప్పుచున్నాడు:—

మూ. నైవ వాచా న మనసా ప్రాప్తుం శక్యో న చక్షుషా,
అస్తీతి బ్రువతోఽన్యత్ర కథం తదుపలభ్యతే. ౧౨

ప. న ఏవ వాచా న మనసా ప్రాప్తుం శక్యః న చక్షుషా. అస్తి ఇతి బ్రువతః అన్యత్ర కథం తత్ ఉపలభ్యతే. ౧౨

టీ. ఆత్మా=ఆత్మ, వాచా=వాక్కుచేత, ప్రాప్తుం శక్యః=పొందుటకు శక్యుడు కానివాడు, న ఏవ=కాడు. మనసా=మనస్సుచేతను పొందుటకు శక్యుడు కాడు. చక్షుషా=నేత్రముచేతను పొందుటకు శక్యుడు కాడు, అస్తి ఇతి బ్రువతః=ఉన్నాడు అని చెప్పువానివలన (పొందుటకు శక్యుడగును).

[illegible]

[illegible]

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి, ౧౩-వ మంత్రము.

మూ. అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్య స్తత్త్వభావేన చోభయోః,
అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి. ౧౩

పద. అస్తి ఇతి ఏవ ఉపలబ్ధవ్యః తత్త్వభావేన చ ఉభయోః, అస్తి ఇతి ఏవ ఉపలబ్ధస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి. ౧౩

టీ. ఉభయోః = [illegible]

[illegible]

తా. పూర్వమంత్రమునందు చెప్పబడిన పరమాత్మయొక్క ఉపలబ్ధికి సాక్షాత్కారము వరకు అస్తిత్వజ్ఞానమునకే ప్రధానత్వమును సత్కార్యవాదమునందు బుద్ధ్యాదికము ఉపాధిగా గ్రహింపబడుచున్నది. ఎట్లన ఉపాధివిశిష్టమైన ' అస్తి ' అను శబ్దముచే వాచ్యమగునది, తాదృశ తాదాత్మ్యభావముగా తెలిసినది, నిరుపాధికమగు ఆత్మస్వరూపము సర్వ పదార్థాతీతమైన ప్రకాశమునకు ఆత్మయొక్క తత్త్వము స్ఫురించును. అట్టి గానముచేతనే ఆత్మతత్త్వము పొందబడినది నిశ్చయించబడినది. ఇవటాగల 'ఉపలబ్ధవ్య' అనునది సోపాధిక, నిరుపాధికములగు ఆత్మస్వరూపత్త్వముల మధ్య నిర్ధారణార్థము చెప్పబడినది. పూర్వమునందు 'అస్తి' అని పొందబడిన అస్తిత్వముచేత సత్కార్యవాదముచే ఉపాధిత్వముగల జ్ఞానమునకే పొందబడిన ఆత్మకే నిష్కళ నామరూపాద్యుపాధులుగల ఆత్మయొక్క తత్త్వభావము స్ఫురించును. తత్త్వభావము విశేషవిరహితమగు అవ్యయమగునది. 'అశబ్దమస్పర్శ' (కఠ. ౧.౩.౧౫) 'అస్థూలం, అనణు, అహ్రస్వం' మున్నగు శ్రుతులచేత నిర్విశేషము అనిపించబడుచున్నది. తదనంతరము 'అస్తి' యను జ్ఞానము పొందినచో ఆత్మతత్త్వము ప్రకాశించునుగాని నిర్విశేష ఆత్మతత్త్వము ప్రకాశించదు.

౨-వ అధ్యాయ, ౩-వ వల్లి, ౧౪-వ మంత్రము.

మూ. యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామా యేఽస్య హృది శ్రితాః,
అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౪

పద. యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామాః యే అస్య హృది శ్రితాః,
అథ మర్త్యః అమృతః భవతి అత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే ౧౪

టీ. యదా=ఎప్పుడు, అస్య=ఈ ముముక్షువుయొక్క, హృది=హృదయమునందు, శ్రితాః=ఆశ్రయించియున్న, యే=ఏ, కామాః=

[illegible]

తా. [illegible]

౨.వ అధ్యాయము, ౩.వ వల్లి, ౧౪.వ మంత్రము.

అవ. [illegible] చెప్పుచున్నారు:—

మూ. యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామా యేఽస్య హృది శ్రితాః,
అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౪

ప. యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామాః యే అస్య హృది శ్రితాః, అథ మర్త్యః అమృతః భవతి అత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౪

టీ. యదా = ఎప్పుడు, [illegible]

మున్నగువానిఁ, అశుభాన్నిటి, మర్త్యుఁడు అమృతత్వము, అమృతుఁడగు బ్రహ్మమేయగుచున్నాడు. ఏతావదేవ అనుశాసనము. అనుశాసనము సర్వ వేదాంతములయొక్క ఉపదేశము, శేష అజ్ఞ.

శా. ౯. తదా సర్వేఽహం [అహంకారము చేత, ఈ క్షేత్రము నాది, నేను సుఖిని, దుఃఖిని, ప్రకృతము అని తలంచుట మున్నగునవి అవిద్యాగ్రంథులు, "నేను శరీరమువాఁడను, ప్రకృతమునందున్నవాఁడను, అహంకారిని, సంసారిని" అను బుద్ధిరూపములగు హృదయగ్రంథులు అవిద్యాగ్రంథులు అన్నియును బ్రహ్మాత్మైకత్వజ్ఞానముచేత నశించునప్పుడు అవిద్యాగ్రంథులు నశించుటవలన అవిద్యాగ్రంథులచే నిమిత్తములగు కామములు సమూలముగా నశించును. కామములన్నియు నశించినపుడు మర్త్యుఁడగు జీవుఁడు అమృతుఁడు అగుచున్నాడు. ఈయుపదేశము అను శాసించునది - అనుశాసనమని చెప్పుదురు. అనుశాసనము అనుశిష్టి—ఉపదేశము. సర్వోపనిషత్తులు ఉపదేశించునటుల తత్త్వ మిదియే యనిభావము.

నిరూపణము:—సర్వకామములు నశించుటచే అమృతత్వమునకు హేతువగు సర్వకామప్రహాణము—కామనాశము సుషుప్తియందుఁ గూడ సంభవించుచున్నది గాన అట్టి సుషుప్తియందుఁగూడ అమృతత్వ మగుచునేమున్నది, కాని అట్లుండఁగూడదనియును ప్రబుద్ధదశయందే అవిద్యాగ్రంథులు నశించుటచే అమృతత్వమనియును ఇట శ్రుతి సాధించుచున్నది.

౨-వ అధ్యా, ౩-వ వల్లి, ౧౬-వ మంత్రము.

అవ. అథెదానీం బ్రహ్మాత్మప్రతిపత్తి అవిద్యా నివృత్తిద్వారమగు గ్రంథులన్నియు నశించుటచేత అతిదేహమునందు శరీరమునందుండు బ్రహ్మలోకప్రాప్తి యెట్లగునను లోకప్రసిద్ధమగు మార్గమును

[illegible] ప్రాణాయామ [illegible] 'అత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే' (కఠ. 2-3-14) అని చెప్పబడెను. [illegible] బ్రహ్మ [illegible] 'అత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే' అను [illegible] బ్రహ్మ [illegible] [illegible] చెప్పుచున్నది. [illegible] బ్రహ్మ [illegible] చెప్పుచున్నది:—

మం. శతం చైకా చ హృదయస్య నాడ్య
స్తాసాం మూర్ధానమభినిస్సృతైకా,
తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతి
విష్వఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవన్తి. ౧౬

పద. శతం చ ఏకా చ హృదయస్య నాడ్యః తాసాం మూర్ధానమ్ అభినిస్సృతా ఏకా, తయా ఊర్ధ్వమ్ ఆయన్ అమృతత్వమ్ ఏతి విష్వఙ్ అన్యాః ఉత్క్రమణే భవన్తి. ౧౬

టీక. హృదయస్య=హృదయముయొక్క, నాడ్యః=నాడులు, శతంచ ఏకాచ = నూటయొక్కటి, తాసాం = ఆ నాడులలో, ఏకా = ఒక్కటి [illegible], మూర్ధానం = మూర్ధమునకు, అభినిస్సృతా = [illegible], తయా = ఆ నాడిచేత, ఊర్ధ్వం = ఊర్ధ్వమునకు, ఆయన్ = పోవుచున్నవాడు, అమృతత్వం = అమృతత్వమును, ఏతి = పొందును, [illegible] అన్యాః = [illegible], ఉత్క్రమణే = ఉత్క్రమ

[illegible] జరుగుచున్నది.

తా. [illegible]

[illegible]

[illegible]

మరియు నీవు నమ్మిక యిచట మృత్యువును ప్రకరణము నిరూపింపఁబడి యుండి గ
వలయును. యోగశాస్త్రవిధిచే యమనియమాదుల ననుష్ఠించుచు
మనఃపూర్వకముగా ప్రాణములను బ్రహ్మరంధ్రమునుండి బయలికి వెడ
లింపఁ జేయువారలకు ఆత్మ ప్రయాణకాలమందైన భోగముగా కర్మల
యోగశాస్త్రముచే సాధించుట కర్తవ్యమని యముఁడు బోధించుచున్నాఁడు.

౬-వ అధ్యా. ౩-వ వల్లి, ౧౭-వ మంత్రము.

అవ. ఇప్పుడు సర్వవల్లులయందును ప్రతిపాదింపఁబడిన విషయము నుప
సంహరించుచున్నాఁడు:—

మం॥ అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరాత్మా
సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః।
తం స్వాచ్ఛరీరాత్ప్రవృహే
న్ముఞ్జాదివేషీకాం ధైర్యేణ
తం విద్యాచ్ఛుక్రమమృతం
తం విద్యాచ్ఛుక్రమమృతమితి. ౧౭

పద. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషః అన్తరాత్మా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః, తం స్వాత్ శరీరాత్ ప్రవృహేత్ ముఞ్జాత్ ఇవ ఇషీకాం ధైర్యేణ, తం విద్యాత్ శుక్రం అమృతం తం విద్యాత్ శుక్రం అమృతం ఇతి. ౧౭

టీక. అఙ్గుష్ఠమాత్రః = అఙ్గుష్ఠపరిమాణముగల, పురుషః = పురుషుఁడు, అన్తరాత్మా = అంతరాత్మస్వరూపుఁడైనవాఁడు, సదా = ఎల్లప్పుడు, జనానాం = జనులయొక్క, హృదయే = హృదయమునందు, సన్నివిష్టః = ప్రవేశించియున్నాఁడు. తం = అట్టిప్రత్యగాత్మను, స్వాత్ = తనదైన, శరీరాత్ = శరీరమునుండి, ముఞ్జాత్ = ముంజతృణమునుండి ఈనెను వేఱుచేయునట్లు, ధైర్యేణ = ధైర్యముతో, ఇషీకాం = ఈనెపుల్లను వలెను

[illegible]

తా. [illegible]

వివరణము:— ఈమంత్రము [illegible]

౨౬వ అధ్యా, ౩౬వ వల్లి, [illegible] మంత్రము.

[illegible]

మూ. మృత్యుప్రోక్తాం నచికేతోఽథ లబ్ధ్వా
విద్యామేతాం యోగవిధిం చ కృత్స్నమ్,
బ్రహ్మప్రాప్తో విరజోఽభూద్విమృత్యు
రన్యోఽప్యేవం యో విదధ్యాత్మమేవ. ౧౮

ప.చ్ఛే. మృత్యుప్రోక్తాం నచికేతః అథ లబ్ధ్వా విద్యాం ఏతాం యోగవిధిం చ కృత్స్నం, బ్రహ్మ ప్రాప్తః విరజః అభూత్ విమృత్యుః అన్యః అపి ఏవం యః విత్ అధ్యాత్మం ఏవ. ౧౮

టీ. నచికేతః = నచికేతుడు, మృత్యుప్రోక్తాం = యమధర్మరాజు చేత ఉపదేశింపబడిన, ఏతాం = ఈ, విద్యాం = బ్రహ్మవిద్యను, కృత్స్నం = [illegible]. యోగవిధించ = యోగవిధిని, లబ్ధ్వా = పొంది, విరజః = [illegible]. విమృత్యుః = [illegible], బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును, ప్రాప్తః = [illegible], అన్యః = [illegible], [illegible], అధ్యాత్మమేవ = [illegible], యః విత్ = [illegible]. [illegible] బ్రహ్మమును పొందుచున్నాడు.

తా. [illegible] బ్రహ్మవిద్యను [illegible] యోగవిధిని [illegible] నచికేతుడు [illegible] బ్రహ్మమును పొందినవాడాయెను. [illegible] బ్రహ్మవిద్యవలన నచికేతుడు [illegible] నచికేతునివలె [illegible] అధ్యాత్మ [illegible] బ్రహ్మమును పొందుచున్నాడు.

వివరణము:—అధ్యాత్మ [illegible] బ్రహ్మము [illegible] బ్రహ్మమును [illegible] బ్రహ్మమును పొందిన [illegible].

ఈవల్లికి సంబంధించిన ఇతరగ్రంథభాగము.

అనుభూతిప్రకాశము:—౧౧. అధ్యాయము. శ్లోకము ౯౬-౧౨౨.

అగ్నిపురాణము:—౩౮౦. అధ్యాయము. శ్లోకము ౭౪—౨౪.

౨౨ అధ్యా, ౭౫౮ పఙ్క్తి, ౧౧౯౯ మన్త్రము.

ఉత్తరశాంతిపాఠమంత్రము.

ఓమ్. సహనావవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహవీర్యం కరవావహై, తేజస్వి నావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః.

పాఠః ఓమ్ ఓం తత్సత్.

పద. ఓం సహ నౌ అవతు, సహ నౌ భునక్తు, సహ వీర్యం కరవావహై, తేజస్వినౌ అధీతం అస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః.

ఇతి కఠోపనిషది ద్వితీయాధ్యాయే

తృతీయావల్లీ (షష్ఠీవల్లీ) సమాప్తా.

కఠవల్ల్యుపనిషత్సమాప్తా.

టీక. ఉత్తరశాంతిపాఠముకొఱకు టీకాతాత్పర్యములను ఇదివఱ కిచ్చియుంటిమి గాన పూర్వశాంతిపాఠ మంత్రములకిచ్చిన యవి చూడంగ వలయును.

కఠోపనిషత్తు ద్వితీయాధ్యాయము తృతీయవల్లి సమాప్తము.

ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యవివరణసమన్వితమగు కఠవల్ల్యుపనిషత్తు

సర్వము సమాప్తము.

శ్రీగురుభ్యో నమః.

అనుభూతిప్రకాశే

కఠవల్ల్యుపనిషద్వివరణరూపః.

ఏకాదశోఽధ్యాయః.

శ్లో. ఉపాఖ్యానే కథాయాం విద్యాం తాం నచికేతసే, యమః ప్రోవాచ తాం సర్వాం సంగృహ్ణామి ప్రసిద్ధయే. ౧. వాజశ్రవాః కుమారం స్వం స్వర్గప్రేప్సుర్యమం, గత్వా [illegible] ఉద్దాలక [illegible] వర మన్నాగతః. ౨. ప్రేతే మనుష్యే యదిదం [illegible] సంశయః, పరలోకే ఆత్మా అస్తి నాస్తి వా సంశయం వద. ౩. [illegible] తేన [illegible] స్వర్గగామినః, [illegible] మనుష్యా [illegible] ౪. [illegible] త్రైకాల్య [illegible] ౫. [illegible] ౬. [illegible]

ప్రథమాధ్యాయము - [illegible]

[illegible] ౭. [illegible] ౮. [illegible] ౯. [illegible]

[illegible]

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము - తృతీయవల్లియొక్క వివరణము.

[illegible]

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము - ప్రథమ (చతుష్క) వల్లి యొక్క వివరణము.

[illegible]

[illegible] ౭౩. [illegible] ౭౪. [illegible] ౭౫. [illegible] ౭౬. [illegible]

ద్వితీయాధ్యాయమున ద్వితీయ (పంచమ) వల్లీవివరణము.

[illegible] ౭౭. [illegible] ౭౮. [illegible] ౮౦. [illegible] ౮౧. [illegible] ౮౨. [illegible] ౮౩. [illegible] ౮౪. [illegible] ౮౫. [illegible] ౮౬. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ౧౦౨. [illegible] ౧౦౩. [illegible] ౧౦౪. [illegible] ౧౦౫. [illegible] ౧౦౬. [illegible] ౧౦౭. [illegible] ౧౦౮. [illegible] ౧౦౯. [illegible] ౧౧౦. [illegible] ౧౧౧. [illegible] ౧౧౨. [illegible] ౧౧౩. [illegible] ౧౧౪. [illegible] ౧౧౫. [illegible] ౧౧౬. [illegible] ౧౧౭. [illegible] ౧౧౮. [illegible]

[illegible]
[illegible] ౧౬౯. వైరాగ్యం సాధనీకృత్య యథా శ్రేయం తథా బుధః,
ప్రాప్నోతి కైవల్యమానన్దం స్వాత్మావిద్యాదిమోక్షణమ్. ౧౭౦.

ఇతి శ్రీవిద్యారణ్యవిరచితే అనుభూతిప్రకాశే

కఠవల్లీవివరణం నామ

షోడశోఽధ్యాయః. ౧౬.

శ్రీగురుభ్యో నమః.

ఆత్మపురాణే

కఠోపనిషద్వివరణరూపః.

నవమోఽధ్యాయః.

ఉపోద్ఘాతః.

ఏవం మయా బృహద్భాష్యే ద్వైరూప్యం విచారితం, శ్రుత్వా శిష్యో గురుం భూయః పప్రచ్ఛ విభుం ప్రతి. ౧. గురో త్వయా మమా వేదమస్తకం స్వతోరవం, వివిధాఖ్యానసంయుక్తం యుక్త్యా తస్యోక్తమీశ్వర. ౨. కథితేయం మయి ప్రశ్నే స్తుతిః కాష్ఠేతి ప్రభో, అతిగోప్య భగవాం స్తత్ర బ్రహ్మాత్మ్యైకప్రకాశకే మునే. ౩. తేన తత్స్వరూపం తత్త్వతః శ్రుతిమూర్ధన్య ఉపనిషదం, మమ గురో విధిశ్రద్ధా ప్రత్ర పృచ్ఛా కథా మయా. ౪. శ్రవణా ద్బ్రహ్మవిద్యా స్యాద్ధి గురోరాత్ బ్రహ్మబోధకః, నానావేదస్య ముక్త్యర్థ మిత్యుక్తవత్ కథయ. ౫. ప్రత్యక్షస్య నానాత్వా ద్వైవిధ్యాన్ ప్రతిభాస్యతే, ఆహ యః శ్రుతిజాలమాహ బ్రహ్మకథా ప్రోచ్యతే. ౬. యోగాచార్య ఏవ ప్రత్యక్ష గురువాక్ ఉపాసకేభ్యో, తథైవ భగవ ద్యతిస్వామి భేదాభేదస్య స్వరూపకః, ౭. ఆత్మస్వరూప మత్ర గురువాక్ యుక్తే ప్రత్యగ్దృష్ట్యానుగ్రహః, సర్వజ్ఞో దృష్టాంతముక్తి భ్రమహరం శ్రుతి సంభవమ్. ౮. బ్రహ్మవిద్యాప్తితే తద్య యత్నాన్ముని యత్నేన భవ, యోఽజ్ఞా భేద్యస్య గురువాక్ నానాభేదైస్తద్విభాగో స్తద్విభాగ, ౯, తద్భేదజ్ఞ తత్ర మదీయం శ్వేతకాదిభిః, యోఽజ్ఞ పరోక్ష మయినా బ్రహ్మవిద్యోదితే తత్రమ్. ౧౦. నానార్థమిహ శ్రీకాంత జనాయా మనోజ్ఞే, వైరాగ్య వ

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౨-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౩-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము - ప్రథమవల్లి, ౪-౫ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము, ప్రథమవల్లి, ౫-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

౧. అధ్యా. ౧-వ వల్లి, ౬-౧౫ మంత్రములవివరణము.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧౯-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౨౦-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము - ప్రథమవల్లి, ౧౧-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము - ప్రథమవల్లి, ౧౨-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము - ప్రథమవల్లి, ౧౪-౨౯-వ మంత్రముల వివరణము.

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ప్రతిమాధ్యాయము-ప్రతిమావర్ణ, ఆగామి మంత్రవివరణము.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

కరోతియస్మాత్ర స్త్రీ వా పురుషస్తు వా. ౧౧౩. కస్య మిత్రం ప్రాణినాం
దేహో స్త్రీ వా పురుషస్య వా, నాస్తి యది మిత్రం కస్య కృత్స్నేష్వపి న
మిత్రం భవేత్. ౧౧౪. అతస్తాన్నిత్యో న శక్యో౽స్మాకం విధా సదా మిత్రం,
దేహాంతరస్య నరకం భవతి స్త్రీ మిత్రా యది. ౧౧౫. పునర్జన్మ తత్ర మిత్రా
కుమారస్య భవే న్నహి. తత్ర మిత్రా శత్రోర్మధ్యే కరోతి నస్మాత్ కార్యవశః.
౧౧౬. యోగాత్ త్ర్య సంస్కృతే మిత్రా పుత్రాదే మాతృకే న హి, అత యతో నీ
ఉతిపాతో న నిష్కృతి పరమం తత్. ౧౧౭. తదర్థ మిత్రా స్యానత్స్నేహే న
నాచే మనసత్వతే, పరం సిద్ధం మిత్రం తస్య పూర్వేషు న్య కరోతి హి. ౧౧౮.
ఏవం వ్యాఖ్యాయ మిత్రే స్య జన్మ నవా దేహేన ప్రాణుయం, మిత్రమ మత్వతి స్త్రీ
మిత్రం నైవ కరోతన. ౧౧౯. స్వకర్మణి మిత్రం సాధనం భవే న్మాన్యని
పర్యా భవ, స్త్రీ వా పుత్రో వా పత్నాయ పుత్రాదీ హి బంధుత్వతః. ౧౨౦.
తతః కామయుక్తానాం యదియం మహోత వే ఇతి దేహాత్మా, యేన దేహస్య మా
యం స్త్రీ రమయా అతి సర్వదా. ౧౨౧. తస్య త్త్రీణి సేవాసో యథా మోహ
మయం జగత్, అనైతు తన సంప్రాంతో విరాగయతి మానవః. ౧౨౨.
ఏవం నామస్మరా జ్ఞానం స్త్రీపురుషప్రాప్తితః, నరాత్ తేషు మిత్రా
నైకత్త్వేన మనస్యతే. ౧౨౩. ఇదా యథా మిత్రాయత్వే హేతుః స్యాస్య తస్య
మిహా మన్య యోగానం తస్యైతన వాక్య తాత్పర్యార్థకం వదః. ౧౨౪.
నామస్మరణం ప్రాప్తో పర్యాయ తస్యో భవతి, ప్రాణంచ పరమాత్మా అతి
మోక్షే కృపా. ౧౨౫. తం పరమాత్మ తాత్పర్యా అనన్య ఇతి తస్య
తం, స్త్రీయం వా పుత్రాం స్యాస్య మునిశ్వర సర్వదా వ్యాఖ్య. ౧౨౬.
యదిత్యస్యోక్త్రీయం తత్ర తస్య సంబంధస్య కారణం మిత్రం కృత్వా త్రాతే
త్యాజ త్యాగ వృత్తిరేవం పునః. ౧౨౭. మనోత్ర తతథే మిత్రం తత్ర
స్త్రీయ తన్మం తతః, పునః స్త్రీయత్త్వా నామేక పుత్రాపుత్రాదయో౽పి చ.
౧౨౮. తన్మం కృత్వా కృతాత్మా హి వృత్త్వేనకారణము, అత్ర నాదక
పూర్వ కృత్స్నే భవతామ పరేణాపి. ౧౨౯. న భవిష్యంతి తేనాపి యన్న

[illegible]

నరాణం ప్రత్యా. ౨౬. వర్ణ్యేన తథా రథ్యా రామాన్వ్యేత్ సుఖతా హి యుష్మ, ఖల్వధ్యాయ స్త్రీమా నత్ర సర్వదా మాత్రాణాం. ౨౮. నచికేత శేవతే హా మ బహూనాం ౨౯ ఋద్ధిమాన్, తత్ రాజామి శేషాణా మాతంగాన స్వర్గదా మవి. ౨౯. మనుష్యాణాం చ భక్ష్య న చే శ్రేయః సమంతత్, యత్ర నచికేతో దేవా అనామర్త్యస్య వ్యాసా. ౩౦. ఏవలోకనతో వ్యాస్త్రో మహాత్మ్యానష్టయం నిత్య తత్తేన బ్రాహ్మ భగవత్ మన్యాం చే వ్యవర్ణా భవాన్. ౩౧. యమ్ నన లాభ్యమాన్ ఇతి నచికేతా మనో ధ్యానాః వర మన్యం వృణీతే న సౌఖ్యత్ జ్ఞానా తత్ప్రఘణంతః. ౩౨. ఏవం సర్వేష్వ భూతేషు నాశ క్షిప్తా దర్శనా. స్త్రిత్వా జగత్సృష్టిస్య నచికేతం అత శృత్వా. ౩౩.

ప్రథమాధ్యాయమునందలి ప్రథమవల్లీవివరణము సమాప్తము.

ప్రథమాధ్యాయమునందు - ద్వితీయవల్లీ వివరణము.

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧-వ మంత్రవివరణము.

ఏవం పరీక్షిత్వా తం జ్ఞాత్వా చ నచికేతసం, యమో ఉక్తవాన్ తమం తస్య మహం బాధం వినయ ఇతి. ౨౭. అన్యచ్ఛ్రేయోఽన్యదుతైవ ప్రేయః ప్రేయో ఉభే భిన్నార్థత్వాత్ నానాసాధనే ద్వివిధా తత్సాధ్యశీలా జాతే ఉత్తమా. ౨౮. శ్రేయసః శ్రేయసి బ్రాహ్మి వర్తమానః ప్రత్యేకం నద్యతా, అదదానః పురుషే శ్రేయః సాక్షం నైవ ప్రాప్యతే. ౨౯. ప్రేయ స్సమానతాన్ స్తు సంసారం రూపి. మానవః, అవివేకమూలాదిరేవ హానీర్ళీయం సమ్యాగ్భూ. ౩౦. యథా అన్యత్ మన్స్వ హానీర్ళీ ఉపీకారయా, అవశ్యం సాధు నిత్యం హర్షా యాత్ర తత్. ౩౧. ఏవం స్వర్గం చ భోగం పరిష్కృత్ ప్రియమస్యా, అవశ్య

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ౩౩౯. [illegible] ౩౪౦. [illegible] ౩౪౧. [illegible] ౩౪౨. [illegible] ౩౪౩. [illegible] ౩౪౪. [illegible] ౩౪౫. [illegible] ౩౪౬. [illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౨-వ మంత్రవివరణము.

[illegible] ౩౪౭. [illegible] ౩౪౮. [illegible] ౩౪౯. [illegible] ౩౫౦. [illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౬-వ మంత్రవివరణము.

[illegible] ౩౫౧. [illegible] ౩౫౨. [illegible]

చ కేచిద్ధి స్యాత్స్వరూపం క్షణి కే తత్. ౨౫౩. అవిద్యాన్యథా లోకేన తస్మా
దాత్మాదృష్ట్యా జ్ఞప్తేః కలితైవ బ్రహ్మ స్యాదాత్మనో బ్రహ్మాభావాత్. ౨౫౪.
అనందాత్మప్రకాశస్య బ్రహ్మ యది కుతో ముక్తిః, తేనోపాస్య బ్రహ్మాత్మనో
జ్ఞానాదేవ స్వాత్మా స్వయమ్. ౨౫౫. స్వాత్మజ్ఞానవిహీనస్య హ్యజ్ఞానేన నశ్య
తః, తద్రక్షణ విధం జ్ఞానం కర్త్వ బ్రహ్మ కథంచన. ౨౫౬. ఉపాయాభావ ద్విత్వ
మం జో ఒక తద్రూప ద్వాన్యానిష్ట చేత్, కుతోఽసత్య యదా బోధ సద్భావాత్
సద్బ్రహ్మేవ హి. ౨౫౭. సూర్యం ప్రకాశ్యత్వాదిహ కథితం చేద నశ్యతి, ఏవం
జ్ఞానాత్మకస్యాపి ప్రమా కథనేన చేత్. ౨౫౮. ఉపాధిష్టా నదీ త్యక్త్వా స్వాత్మ
మద్వయం నమేదిత, ఆత్మో ఒత్ర దృశ్యం పూర్వ మప్యప్య స్వాత్మనో హి
తః, ౨౫౯. వస్తుభూతమేవ తేషామయం భావాత్యేత ప్రమాణ నదా, తత్త్వా
యది కథం స్వ స్యా మనస్య ప్రస్యతో ఒపిత. ౨౬౦. బ్రహ్మ భవ్య మయం
యస్మా దహామస్మీతి వక్ష్యయతః. అనన్యత్వేన నిత్య తత్త్వ స్వప్నా దహ్యా కథ
త్వ హి. ౨౬౧. తద్గా ప్రాణేన తే ఒపి కథ తస్య మయం జగత్,
మాయా దధి యతి మాత్ర ఏక బ్రహ్మ శక్తిరూపమ్. ౨౬౨. అతిపత న
తద్భేదా శక్తి జ్ఞానం కథంచన, ఆత్మ స్వతః త ప్రకాశ్యతా యథా త్యజ
మాయకామ్. ౨౬౩.

ప్రశ్నవ్యాఖ్యానము-ద్వితీయవల్లి, ౧-వ మంత్రవివరణము.

ప్రశ్నా పునర్మే శ్రోతుం దాతు నో మదర్శనాత్, చాత్రేణ హి
యం శ్రుత్వా తథైవ స్వాత్మజ్ఞానస్య. ౨౬౪. ప్రత్యగ్బ్రహ్మ బ్రహ్మ గచ్ఛ
జ్ఞానమే వ్యక్తిమత్త్వా వాం, తేనోత్పన్నాత్మాయం త్వేవ పూర్వ కథయత్తమిత.
౨౬౫. యద్యస్తి కిం భవాథా తద్వత్ ప్రతిబంధో ఒ మృత్యుదేవ, యతో యస్య
మనోవాగ్ భావిత కథితస్యతి. ౨౬౬. ఆత్మా హృదయం సర్వభూతానాం
స్యా దేవ ఒ వేద ఏవ హి, సర్వైర్వ యదాం చాప్ర దధి కేవల కథం
భవేత్. ౨౬౭. దేహాత్మతా మయం జీవ స్యాత్ బ్రహ్మవ్యక్తిత్వతో, పరస్య

[illegible]

స్థైర్యం హి కస్యచి న్నాస్తి [illegible] [illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౦-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౧-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౨-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ద్వాంధయమప్యేతం, సర్వభూతాని సృష్ట్వా చ ప్రవిష్టం వేద సర్వతః ౩౯౭.
నధోవ స్థితం పర్వతాగ్రే మాతృదయనగహ్వరే, పురాణం పురుషం తస్య
స్మృతిర ఋషి సర్వదా. ౩౯౮. ఆత్మానమస్తి ది దేహస్య సాక్షాత్ప్రాప్య ప్రాప్య
మాత్మదం, గ్రహ్యప్రకాశం యజ్ఞతం తం మత్వా శోకో విముచ్యతే. ౩౯౯.
మార్గ శోకా ముముక్షూణా మిహాపి యథా భవేత్, శోకో ధ్యాత్వా మహా
తత్త్వం వృక్షమారే మహర్షి ఋషయః, ౪౦౦.

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౩-వ మంత్రవివరణము.

వికల్ప్యాత్మకం దేహం త్యక్త్వా సుఖముపాశ్వత్యమేవ, సత్త్వగాత్మకతయా ఆత్మజ్ఞో స్వస్వశ్య చ మహత్రతా. ౪౦౧. ఆత్మ ధర్మాదిత్యాత్మః గుణ ఆత్మద్యంపదార్థయోగాత్, వ్యక్త్వా ఆ నిభ్యాయో ధర్మ్యమాత్రదైవరూపకః. ౪౦౨. మాత్మ మాత్మకయా ప్రాప్య యః సదా ఓ ఉత్రమోదతే, మోదనీయ ముఖం లబ్ధ్వా సర్వవంచాత్మయోగకః. ౪౦౩. అనంతపద్మ కర్పూరయం ప్రాప్తే యత్తుద్యోషానామ్, నిత్యుమోక్షాయం తత్త్వం బ్రహ్మేత్తి కఠోపనిషత్. ౪౦౪. అనంతరక్షని ధనాంశ ప్రదేశ్య ఇతిచేం మతి, విరక్తిశోచనంధకారణం బ్రహ్మాక్షరంగ. ౪౦౫. ధర్మ్యయుక్త క్షత్ర దేవ తత శోధ్య ధమస్యమి పిత ముత్తే యుతోయానంగం మదితోడా ముకోయయాశ. ౪౦౬. మంగళ త్మద్యక్ష సూర్య మధ్యశ ఉతిజానాదుమ, ప్రీయః ప్రేతం ఇతి ప్రాహ ఇద్దం స్థలంబగం తథా. ౪౦౭. అక్ష నో మరణే సర్వాణాం తాకిసా మమ తం ప్రతి, శత్రుద్యం సాధ్యక్షనచేస్త దేహ శిర్మస్య నండనిత్. ౪౦౮. దేహక్ష్య మమా దేహ వధైత మంతరస్యతే,

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౪-వ మంత్రవివరణము.

ఇత్థం విభాష్య మతిమాన్ స్వయం స్వస్వస్య దాక్షక. ౪౦౯. కృత్త్వాశ్రితు తం సాధ్యక్షే ఉత్ర యమం ప్రతి, ధర్మ్యాత మధి

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము—ద్వితీయవల్లి, ౧౫-౧౭.

మంత్రములవివరణము.

[illegible]

[illegible] ఉపి విద్యతే, [illegible] ప్రత్య [illegible] [illegible]. ౪౧౫. [illegible] [illegible] ప్రత్యా [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ౪౧౬.

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౮, ౧౯-వ మంత్ర వివరణము.

న జాయతే న మ్రియతే [illegible], [illegible] [illegible]. ౪౧౭. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఉత్ర [illegible]. ౪౧౮. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ౪౧౯. [illegible] [illegible] ఉప్య [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తే. ౪౨౦. హంతా చేన్మన్యతే హన్తుం హతశ్చేన్మన్యతే హతం, ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయం హన్తి న హన్యతే. ౪౨౧. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ౪౨౨. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ౪౨౩. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. ౪౨౪. [illegible] [illegible] ఉత్ర [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ౪౨౫.

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౨౦-వ మంత్రవివరణము.

అణో [illegible] ఉక్త [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ౪౨౬. [illegible] [illegible] ఉక్త [illegible], [illegible] [illegible] ఉత్ర [illegible]. ౪౨౭[?]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౨౧-వ మంత్ర వివరణము.

దూరం యాతి సమాసీన ఆత్మా [illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౨౨-వ మంత్ర వివరణము.

అశరీరం శరీరేషు అనవస్థేష్వవస్థితం, మహాంతం విభు మాత్మానం [illegible]

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౨౩, ౨౪-వ మంత్ర వివరణము.

నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో [illegible]

వర్ణ్యమైయున్న దియని వచ్చును. ౧౯౧. సర్వాన్తర్యామి మాత్రమున్నట్టి యభ్యాసమేవాచరించా, యజ్ఞ నిత్య ప్రతి జ్ఞానాన్ని గాంభీర్యమాత్మను వచ్చును. ౧౯౭. అనంతాత్మ స్వరూపుండు యమ త్రిగుణాన్ని గుర్తిచెప్పి ప్రత్యక్ష, నాచికేతో దుర్గమగా నాస్తి కాంతో నాస్తినాశము. ౧౯౮. నాశాంతమైనదో నా కనక బ్రహ్మాత్మైక్య మార్గమునకు, భువనేశ్వర ప్రకాశమానో జనని జనని మమతక్షణ, ౧౯౯. అద్వైత స్వరూపము యత్ర దాని శిష్యయజ్ఞమున్నది, అనాద్యవిద్యాప్రభావ ముక్తాత్మ మనమునకేయుండే.

ప్రథమాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౨౫-వ మంత్రవివరణము.

బ్రహ్మక్షత్రాదికం విశ్వం యస్యాన్నం యస్య మృత్యుర్యస్య వ్యుత్పత్తి నాశ మృత్యుర్యస్యోపసేచనమిత్యర్థః. ౨౦౦. అట్టి మహత్తర మాత్మాపం దాని యందు ప్రకృతి విద్యచేత, ఏ విధ చేష్టలు వాక్కు కర్మ గానాత్మస్వరూపము. ౨౦౧. జానకీ నిత్య నిత్యం నిత్యం సర్వత్ర బుద్ధి సాక్షిత్వం, అవ్య మాయా ఉప సాక్షిత్వ ముదాహరణముగా నున్న. ౨౦౨.

ప్రథమాధ్యాయమునందు ద్వితీయవల్లివివరణము సమాప్తము.

ప్రథమాధ్యాయమునందు - తృతీయవల్లి వివరణము.

ప్రథమాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, ౧-వ మంత్రవివరణము.

ఋతం పిబంతావిత్యాది వచ్చును. జీవేశ్వరులిద్దరు ఉండి, ఏక దేహమందుం జీవేశ్వరులిద్దరు ఉన్నారు. ౨౦౩. జీవేశ్వర విభాగేన నాస్తి జీవుకే మమ నిర్మల, భర్త పతిత బుద్ధిస్థ ప్రత్యగాత్మ స్వరూపం ప్రత్యయం. ౨౦౪. సాక్షిత్వ ద్రష్టా ద యోగ్యమాత్మ దృశ్యమానం, జీవాత్మ పరమాత్మ ప్రకాశ నిత్యం సత్ దర్శనము. ౨౦౫. ప్రకాశ నాదిత్యాత్ము స్థిత ధ్యానే ఉత్తమ దర్శన ముక్తి, జ్ఞాన తే బ్రహ్మజ్ఞానేరహితా కేవ లేదు. ౨౦౬. కరుణ జీవ ఈశ్వరు ద్వావుత్తమపరమాత్మ, నాచికేత మమం ఉపాస్య ప్రత్యగాత్మయోగ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము - ప్రథమవల్లి, వివరణము సమాప్తము.

ద్వితీయాధ్యాయము - ప్రథమవల్లి, ౧-వ మంత్ర వివరణము.

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము - ప్రథమవల్లి, ౨-వ మంత్ర వివరణము.

[illegible]

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౩-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౪-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౫-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ధియః ప్రసాదాత్. ౯౦. ఫలానాం కర్మణాం భోక్తా సర్వత్రా పశ్యతామపి ణాం, మైనా ఖిలాంతి శత్రూణాం సంశయం నేవ హేతునా. ౯౧. నిరంజనం వాలకి వ నేనాయం జనుచే కర్మణి కర్మణ్యతం, తాన భావం తత్త్వ గుహ్యం ప్రపంచరహితం విదుః. ౯౨.

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧౩వ మంత్రవివరణము.

హృదిస్థోఙ్గుష్ఠ మాత్రోఽసౌ జ్యోతిస్తత్త్వ స్వరూపకః, యః ధూమ్రం వర్జితో భాతి ప్రత్యగాత్మాయమానితాత్. ౯౩. ప్రత్యగాత్మస్వరూపో దేహాదౌ సకలే, ప్రత్యగ్ ఆత్మా యస్య పశ్యాత్మధర్మినః. ౯౪. సర్వ దాసేవ్యమానం బుద్ధి తద్దేహత్వేష్వపి భా. సర్వబుద్ధి ప్రకాశకం సత్యోపలబ్ధ్యతో గతః. ౯౫.

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧౪వ మంత్రవివరణము.

దేవతా తనుః ద్రష్టుం యథా భాతా ప్రాణరూపిణీ, అథినః పర్వతో భాతి తస్య మూర్తి యథా త్వేకమ్. ౯౬. సర్వదేవమయా తస్య ద్రష్టవ్యాః తథా, నాయతే విధానతత్త్వాంత్యేకత్వమాత్రయాత్. ౯౭. తత్త్వాన మపి యత్ తత్త్వం ప్రత్యక్ తాసాం పుత్రక, అసతే భాయతే రూపం పరాత్మన్యేవ నాస్తికత్వతః. ౯౮.

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧౫వ మంత్రవివరణము.

ఉదకే శుద్ధే విష్ణు నుదకే శుద్ధసంపూర్ణకా, తద్వత్ దశతి తద్వత్ యస్య చిత్తనుపాస్యతా. ౯౯. అరతిస్థాం దృశ ప్రత్య తస్య చిత్తం తదాత్మనః, తాతేషు పరతత్త్వ స్థితో విజ్ఞానత్రిధా. ౧౦౦. తత్త్వ తేజ ద్రష్టుత్వ స్వయంప్రకాశకత్వం, అయమాత్మా తస్య నిత్యం చిత్తం తదాత్మ దృశా. ౧౦౧. ఉపాసక తత్ర ప్రాణ త తత్త్వ మపి

గచ్ఛతి, అధ్యాత్మ్ [illegible] తదేవం [illegible] సర్వభూతస్థితమ్. ౧౦౨. తత్ర వి[illegible]
[illegible] ద్వయం విజానీహి ఇత్యుచ్యతే,

ద్వితీయాధ్యాయము — ప్రథమవల్లి, ౯-వ మంత్రవివరణము.

ఉపస్థా ప్రాణా ఉదేత్యేవ యత్ర [illegible] నిగచ్ఛతి. ౧౦౩.
[illegible] యత్ర [illegible] సంగచ్ఛతి, [illegible] [illegible]
యస్య [illegible] సమస్తభూతా. ౧౦౪. సమష్టి [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] మహాభాగ [illegible] ఉపధారయ. ౧౦౫.

ద్వితీయాధ్యాయము. ప్రథమవల్లి, ౧౦-వ మంత్రవివరణము.

యదేవేహ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], సర్వయుక్తి [illegible]
యః సాక్షీ [illegible]. ౧౦౬. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], యదముత్ర తదేవేహ [illegible] [illegible]. ౧౦౭. యథా
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] న [illegible]. ౧౦౮. [illegible] [illegible] యస్య [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ౧౦౯.
[illegible] యస్య [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. ౧౧౦. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ౧౧౧.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. ౧౧౨. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ౧౧౩.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. ౧౧౪. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ౧౧౫.
న [illegible] [illegible] నానాత్వం [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧౧-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧౨-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧౩-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-ప్రథమవల్లి, ౧౫-వ మంత్ర వివరణము.

యథా జలం శుద్ధే శుద్ధ శుద్ధ మేవాసిచ్యతే, కలుషం చైవా దీనాం సంయోగా దపి వై ద్వైతేక్షణ. ౬౨౯. ఏవమాత్మా సదా శుద్ధో విశుద్ధి మనసి స్థితః, నానాత్వదర్శినో తస్య దుర్దర్శ్యో భవే దయం. ౬౩౦. స్వాత్మాది స్వస్వరూపా యస్య తదిదం చ సర్వదైవహి, ఆత్మైవ ఇతి తద్దైవ స్వరూపా యోక్తి తా. ౬౩౧.

ద్వితీయాధ్యాయ, ప్రథమవల్లి వివరణము సమాప్తము.

ద్వితీయాధ్యాయము ద్వితీయవల్లి వివరణము.

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧-వ మంత్ర వివరణము.

నగరం యథా సితం వస్త్రాభరణై ర్భ్రాజతే, తథా దేహా నాథ తస్య స్వామిన దేహస్య భోగకః. ౬౩౧. నవద్వార ప్రతీ దేహో ద్వారైర్ ఏవ నగరం, మనుష్య కారణం వృష్టో బ్రహ్మాదిస్వ ప్రకాశ్య దిః. ౬౩౨. ఏతం యథా పురాయ స్వ స్వామినం వినా క్వచిత్, ఏవం దేహం వినా మాయయా చ యోగ్యాయ కారణం. ౬౩౩. మాయయా నాయకో దేహః మాన్యో దేవ న వివర్త్యతి, మాయయా నాశం వినా దేవా దయం పూర్ణ మయ్యస్యతే యత్నతః. ౬౩౪. సంసారయుక్తస్వాత్ వర్త్మేషు మితం దేహినాం, స్థూలం దేహం మయా త్యక్త న హి భోగం ప్రయచ్ఛతి. ౬౩౫. ఆత్మ న ప్రకృతి కాణాత్మనం మన్యమానస్య సర్వదా, స్థూలే వస్తుని వేదాయం విభాతి విశతి పురాన్. ౬౩౬. సువర్ణ స్వప్నదర్శీ తస్య త్యక్త్వేవం వహాయి తం, పూర్వకే పునరుత్పత్తికర్మాణి స్వ శత్రుకహా. ౬౩౭. తద్వాదీని ప్రత్యగాత్మనః సాత్త్వికానామయాతస్య ప్రకాశ, పురం శరీరం దేహస్య తత్త్వాభి నివిష్టి. ౬౩౮. ద్వాదశస్య యథా లోకే పురం భవతి సర్వదా,

[illegible]

[illegible]

ముక్తశ్చ విముక్తశ్చేత్యుచ్యతే హృదయగ్రన్థిభేదనాత్. ౬౭౨. అథేదం శ్రేష్ఠం కథితం రాజ
ధర్మజ్ఞ ప్రశ్నరూపతః, అస్యా హృదయగ్రన్థేర్భేదనాదేవ ముక్తిః. ౬౭౩.
శ్రుతయో యత్ర పూజ్యం పరమాత్మానం తదేవ, బహుశో శ్రుత్యుక్తం సర్వం
ప్రత్యక్షం తదాహితమ్. ౬౭౪. అత్ర చ ఉచ్యతే సర్వభూతానాం హృదయే
వర్తతే స్థితః.

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౩, ౪-వ మంత్ర వివరణము.

ఊర్ధ్వం ప్రాణం నయత్యేష అపానం ప్రత్యగస్యతి. ౬౭౫. అయం
మధ్యమాత్ర ఆసీనో వామనో వ్యాప్యతే హి, మధ్యే వామనమాసీనం
ఉపాసతే విశ్వే దేవా ఇతి. ౬౭౬. యదా శరీరస్థో దేహీ అస్య
విస్రంసమానస్య, శరీరాత్ దేహినో ముక్తస్య కిమత్ర పరిశిష్యతే. ౬౭౭. దేహాత్
విముక్తస్య అస్య దేహస్థస్య సర్వస్య ఏతత్, తస్య నిత్యస్య చైతన్య
మాత్రస్యైవ. ౬౭౮. యదీదం దేహస్థానం చైతన్యం భాసకం, తదేవ
బ్రహ్మ సత్యం సర్వాధిష్ఠానం హి యత్, ౬౭౯.

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౫, ౬-వ మంత్ర వివరణము.

న ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన, ఇతరేణ తు జీవన్తి
యస్మిన్నేతావుపాశ్రితౌ. ౬౮౦. ప్రాణాపానౌ యతో జాతౌ యస్యేమౌ
తదేహినః, తయోర్యస్మిన్ స్థితౌ నిత్యం సంప్రతిష్ఠితౌ. ౬౮౧.
గుహ్యం సనాతనం బ్రహ్మ స అత్ర సర్వదేహినాం, యథాయథాత్మ
సః ఆత్మా భవతీతి. ౬౮౨.

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౭-వ మంత్ర వివరణము.

ప్రయాన్త్యస్మిన్ యతో యాన్తి జన్మాని ప్రపద్యన్తే శరీరత్వాయ
శుక్రం మహాన్తం పరమం పదమ్. ౬౮౩. అత్ర ఉక్త సంసారం ప్రాప్య యథా

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

[illegible] ౯౮, [illegible] ౯౯. [illegible] ౧౦౦.

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౯, ౧౦, ౧౧, ౧౨-వ మంత్రములవివరణము.

[illegible] ౧౦౧. [illegible] ౧౦౨. [illegible] ౧౦౩. [illegible] ౧౦౪. [illegible] ౧౦౫. [illegible] ౧౦౬. [illegible] ౧౦౭. [illegible] ౧౦౮. [illegible] ౧౦౯. [illegible] ౧౧౦. [illegible] ౧౧౧. [illegible]

నాప్తా కిల వృద్ధపూర్వాణా మేక ఏవ సః. ౧౧౨. వృథ మంత్ర సాక్షా త్ప్రో
క్తాస్తి అన్యాధ్యా ఇతి తే వ్యయః, మాయయా ఆవృతానాం చానాయుక్తానా
మప్యసౌ. ౧౧౩. యస్తం పశ్యే ద్యత్నతః నిత్యా త్పోష్ఠకీర్తనాత్, ఆత్మ
న్యవతి యః ధీరో బ్రహ్మతత్త్వాభినిష్ఠకః. ౧౧౪. నాస్య తం పొందతుల్యం
త్వా త్వద్వాస శేషాం మహాత్మనాం, అస్యైవం దుఃఖ ముఖ్యం సంసారాత్త్వం
భవే త్ప్రభా. ౧౧౫.

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౩-వ మంత్రవివరణము.

నిత్యానా మపి నిత్యోఽయం చేతనానాం చ చేతనః, ఏకో బహూ
నాం యో హి సర్వేషాం చేతనానాం చ చేతనః. ౧౧౬. యమాత్మస్థం పశ్యం
తీహ ధీరా స్తేషాం శాంతి శ్శాశ్వతీ, ఏక ఏవ బహూనాం యః కామా న్విద
ధాతి నాన్యథా. ౧౧౭. కరోతి సర్వభూతానాం యుక్తానాం విధిం ప్రభుః, తస్య
శేషం ముఖ్యం బ్రహ్మ ప్రాప్తిర్యుక్తి ర్విదుషః. ౧౧౮. ఆత్మోపాసనమ్ తస్య
స్యా ద్యమాద్భోగాద్విముక్తయే.

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౪-వ మంత్రవివరణము.

తదేత దితి మన్యంతే నిర్దేశ్యం పరమం సుఖం. ౧౧౯. కథం న్వేత
త్తు విజానీయాం సదా స్వానుభవే కథం, అపి హైమవతీ త్వాత్మన్ తస్య
భాతి న వేతి చ. ౧౨౦. స్వప్రకాశోఽథవా యా భాతి విశ్వ మృతం
స్వయం, తస్య స్వత్వేన భాస్యత్వం భాతి న వేత్తి యః. ౧౨౧. సాధన
వర్ణయంత్యేవ ఇతి నైవ ప్రకాశం విద్యాత్ కథయేత్, అప్రకాశ స్యాత్ కర్మ నిత్యా
ప్యస్తి తే ప్రకాశ ఇతి. ౧౨౨. కథ మస్య ప్రకాశత్వం పరస్య తస్య ప్రకాశకః,
సదా ప్రకాశతే స్వాత్మ నిత్యత్వా న్న తత్. ౧౨౩. బ్రహ్మణో ఇతి
నిత్యం యత్ర సర్వభూతావభాసకం, యస్య ఉపాధిం న ప్రకాశ్యాత్ కస్యచి
త్ప్రకాశితం స్వయమ్. ౧౨౪. అనంతవాక్యైః ప్రత్యక్ పరమాత్మా మహేశ్వరః,

అతః కష్టం హి నస్త్వేష్టం భవే త్వత్పరమం సుఖం. ౭౨౫. సుదుఃఖ ప్రాప్తేః
సాధ్య మాత్రా క్రియతమా నరా, భక్తా వచసో హైవైతే కర్తా వ్యాసా క్వచ్చా
స్త్రియం. ౭౨౬. సుకర్మాణి నిత్యం చేస్తాతుం యుత స్మి పర్వతం సుఖం, పక్షంతో
తద్వినాశినాం సాధ్యా ఇతి వివిరత్యోత్. ౭౨౭. తరణం సుఖ మాత్రాభ్యాం
తము భూతి వత్ప్రతి హి, యుస ల ప్రాక్ విజ్ఞానవతో నిరాగ నేతమ. ౭౨౮. తపం
యుద్ధ స్వేయం యుస్మా దస్మత్యాత్కి ద తాద్ర్శం, తతో నే భూతి చయ్య క్వ
ద్వయమ్ము భూతి నా నష్టనా. ౭౨౯. తారతామ్యే యుక్త స్మార్త్యేతి నా
క్రియతాం యువతిః, తత్ర చేతో భవే న్నిత్యం చేతన స్య సుఖం పరమ్.
౭౩౦. తేతి నవ హి జన్మాదిగ్రస్త మిద సుఖం భవేత్, సుఖత్వ మది
హైవా ప్తి తాన్యత్ర పరతః భవేః. ౭౩౧. అదా వతే ద యు ద్వయతా వ ర్తమాన
సేధం సుఖం, తతో యుక్తే సుఖాత్మ్యయం హాహై హైవమయి త్యూహా.
౭౩౨. చేద భూతం హి యుస్య సా్యత్ తారతా ద్వితదా్యవతః, సుఖం తదేవ
వక్తీయం పరమంత యుతాన్వి. ౭౩౩. అన్యథా ఉన్మాదమా త్రం మే సుఖం
భూతం వర్తతే, తాయుతానాం యుధా ఉద్భూతాత్ సుఖం భూత్వ త్రసాయుమ్.
౭౩౪, భక్తం చింతయతో నిత్యం పర్తక్య యుహాస్ఫ్రదః, అవాజ్ఞానసగమ్యం
త త్స్నిభూతి సుఖం పరం. ౭౩౫. యుస్య దర్శనతో మఃఖయాహైహా త్వ్యతి
స్ఫూరాం, మ ద్రభూతా భవే న్నిత్య మానందాత్మాదిరా్యదాత్. ౭౩౬. తదం
దాత్మా స్వయంజ్యోతి ర్మఃఖరా త్రిదినాశకః,

ద్వితీయాధ్యాయము-ద్వితీయవల్లి, ౧౫-వ మంత్రవివరణము.

దివాకరః నదా సూర్యాదవస్తోమవినాశకః. ౭౩౭. సూర్యాదివి
స్వదీపాయం హైతన్య స్య ప్రకాశకే, తంయు చేతైవ సరలం సూర్యాద్యేక
స్ఫురితయోతే. ౭౩౮. స్వయంజ్యోతి ర్మహైవాయం భవతాత్మా ప్రకాశతే
తదా తస్య ప్రకస్యన్య మయు భాతి నదాతదం. ౭౩౯. యుధా దీపస్య నిరీహా
భాసా ధనభూతి తత్, న ప్రత్యేకానికం తస్య దాత్మభాసా ప్రకాశకం. ౭౪౦.

[illegible] ౨౪౧. [illegible] ౨౪౨.

ద్వితీయాధ్యాయమునందు ద్వితీయవల్లీవివరణము సమాప్తము.

ద్వితీయాధ్యాయమునందు-తృతీయవల్లీ వివరణము.

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, ౧-వ మంత్రవివరణము.

[illegible] ౨౪౩. [illegible] ౨౪౪. [illegible] ౨౪౫. [illegible] ౨౪౬. [illegible] ౨౪౭. [illegible] ౨౪౮. [illegible] ౨౪౯. [illegible] ౨౫౦. [illegible] ౨౫౧. [illegible] ౨౫౨. [illegible]

[illegible] ౨౫౩. [illegible] ౨౫౪. [illegible] ౨౫౫. [illegible] ౨౫౬. [illegible] ౨౫౭. [illegible] ౨౫౮. [illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, ౨-వ మంత్రవివరణము.

[illegible] ౨౫౯. [illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, ౩, ౪, ౫-వ మంత్రముల వివరణము.

[illegible] ౨౬౦. [illegible] ౨౬౧. [illegible] ౨౬౨. [illegible] ౨౬౩. [illegible] ౨౬౪. [illegible]

[illegible] ప్రతీయతే. ౭౬౫. [illegible] ప్రతీయతే [illegible] ౭౬౬. [illegible] ప్రతీయతే. [illegible] ౭౬౭. [illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము—తృతీయవల్లి, ౬, ౭, ౮—వ మంత్రముల వివరణము.

[illegible] ౭౬౮. [illegible] ౭౬౯. [illegible] ౭౭౦. [illegible] ౭౭౧. [illegible] ౭౭౨. [illegible] ౭౭౩. [illegible] ౭౭౪. [illegible] ౭౭౫. [illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము—తృతీయవల్లి, ౯, ౧౦—వ మంత్రవివరణము.

[illegible] ౭౭౬. [illegible]

మిత్రత్రయం త్రైస్వర గచ్ఛతే. ౭౬౭. ఉక్తే సేనకర్మణా తత్త్వం మనో
ఉత్ర పఠితేఽపి వ్యాఖ్యాతా ఉత్ర తతో యద్వా నియంత్రా నరో
ఽపి. ౭౬౮. జరత్కృష్ణ తేజసానాం మహాత్మా నరోత్తమః. అనంతాత్మ
తేజోమయం గమయే వ్యాఖ్యాతా. ౭౬౯. తత్త్వం భావయతి యో విశ్వ మహా
శాస్త్ర శ్రవణేన చ, యథా సంబోధితేనైవ జ్ఞానాని మనసా సహ. ౭౭౦.
నిత్యమేవ న యద్వత్స తా మాయయా పరమం గతః, తతో విద్యా జ్ఞానాని
సంప్రాప్య ఉక్త పరా గతిః. ౭౭౧. మనో బుద్ధీంద్రియాణాం సర్వ ద్వార
గ్రాహ్యం నిరుంధతః, ఏతేషాం నిగృహీతా చ అనంతాత్మా స్వయం ప్రభుః.
౭౭౨. ప్రతిభాతి యథా సూక్ష్మం నాదబిందూ చ గచ్ఛతి.

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, ౧౧, ౧౨, ౧౩ వ మంత్రముల వివరణము.

తాం యోగ మితి మన్యంతే స్థిరా మింద్రియధారణాం. ౭౭౩. అత్ర
ఉక్త స్థానముపాయేన తత్త్వతో హి ప్రత్యాహారాయామా, ఆహారం ప్రత్యాహారం తద్వశం
యోగో మింద్రియధారణాం. ౭౭౪. ఏతా భవతి నానావిధ్రమాత్మాధార
శివ తా, అప్రమత్తః స్థితో యోగీ వశమాప్నోతి తాత్త్వికీ. ౭౭౫. యథా
భవతి ప్రయత్నో నిర్వికల్ప ఉత్ర యత్నేన హి, యోగశ్చైవ విద్యాభ్యాస
యోగాత్మా మహత్త్వతః. ౭౭౬. నైవ వాచా న మనసా ప్రాప్తుం శక్యో న
చక్షుషా, అస్తీతి బ్రువతోఽన్యత్ర కథం తదుపలభ్యతే. ౭౭౭. అనంతాత్మా
స్వయంజ్యోతిః సర్వసాక్షి చిదాత్మకః, నానా రూపాణి విశ్వాని దృశ్యంతే ప్రత్య
యం సూక్ష్మా. ౭౭౮. నానాత్వ రహితం యస్య మనసా నానాత్వరం,
వివర్తన్ తు తత్త్వం తదా ఉపగచ్ఛతి. ౭౭౯. ఉపాయేన
గమ్యం తత్ సత్యతో ఉపలభ్యతే. అస్తీతి బ్రువతో ఉపలబ్ధే తత్ర తదా
లభ్యతే. ౭౮౦. పరమ తత్త్వ నిశ్చయం యత్నేనైవ పరమ తత్త్వం. అస్తీత్యే

వోపలబ్ధవ్య స్తత్త్వభావేన చోభయోః. ౯౧, అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వ భావః ప్రసీదతి, అసంభావ్యత్వహానస్య ప్రత్యయస్యాత్మనో యతః. ౯౨. తత్త్వభావ ప్రసాదేన మోక్షో నాస్తి నాస్తికా, నాస్తికానాం నాస్తి త్యేవం వక్తుం న శక్యతే. ౯౩. అస్తిత్వాద్బ్రహ్మ సత్యం తత్ప్రత్య క్షం ప్రసీదతి, తస్మాత్ సత్త్వబుద్ధ్యా నాత్మా న ప్రసీదతి చాత్మనా. ౯౪. యదా సర్వే హృది ప్రసీదతి, సత్యం సత్త్వం చాత్మ తత్త్వజ్ఞానా త్ప్రసీదతి. ౯౫. ప్రత్యగాత్మయో యస్య తత్త్వ జ్ఞానాత్ స్వయం, విజ్ఞానం జ్ఞానం చాత్మా ఉపాసన ప్రసీదతి బ్రహ్మణః. ౯౬. ప్రత్యక్ష ప్రత్యక్షం స్వస్వరూపం సంప్రయాస్యతి, సర్వ మాత్మా ఉపాసనాత్మ విజ్ఞానోపాసన స్థితే. ౯౭. అస్తిత్వే చ నాస్తి న విజ్ఞానోపాసనా స్థితే, తత్త్వభావేన తస్య స్వ జ్ఞానస్య స్వయం సిద్ధ్యతా. ౯౮. అస్తి త్యేవం వస్తు తత్త్వభావ ఉక్తో మనీషిభిః, తత్త్వభావేన తేనాయ మాత్మా స్వయం ప్రసీదతి. ౯౯.

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, ౧౪-వ మంత్రవివరణము.

యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామా యే ఽస్య హృది శ్రితాః, అథ మర్త్యో ఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౦౦. తత్త్వభావ స్వస్వరూపాత్మ జ్ఞానం స్వాత్మ స్థితం, స్వస్వరూప మనోవృత్తిం నాశయిత్వాత్మ సాక్షిణా. ౧౦౧. మనోవృత్తినివర్తనాత్ కామాని స్వయమేవోపశామ్య, కామనాన్ యచ్ఛిత్వా స్వస్వరూపానందం వినాశయేత్. ౧౦౨. సర్వకామ యచ్ఛిత్వా స్వస్వరూపం స్వాత్మస్థం స్వయం, హృది స్థితం వైరాగ్యం నాశ యిత్వాత్మ సిద్ధ్యతే. ౧౦౩. అసంభావ్యం స్వయంజ్యోతిః ప్రత్యక్ష బ్రహ్మ తత్త్వదర్శనం, కామం వినాశయేత్ హృదిస్థ హృదయం ప్రకటయేత్ సుఖం. ౧౦౪. తత్త్వజ్ఞానం సాక్షాత్ వాసనా ప్రాప్తమేవ సుఖం, తత్త్వ స్వరూపం తత్ స్వయం మోక్షః న ప్రాప్యతే. ౧౦౫. కామానాం న సర్వస్య హృదయం త్యక్త్వా

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, ౧౫-వ మంత్రవివరణము.

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, ౧౬, ౧౭-వ మంత్రముల వివరణము.

[illegible]

[illegible]

ద్వితీయాధ్యాయము-తృతీయవల్లి, [illegible] వివరణము.

[illegible]

[illegible]

ఇతి శ్రీమత్ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] సమాప్తః

[illegible]

[illegible]

P. I. Card Q. H. No. Ms. 22—31—12—46—600 Copies.

వేదాంత గ్రంథములు

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అపరోక్షానుభూతి, సాంధ్ర తాత్పర్యము, చిన్నసైజు ...	0	6
అద్వైతపంచరత్నము " ...	0	3
అద్వైతానుభూతి " ...	0	2
అద్వైతబోధపంచరత్నములు (సాధకసోపానము) ...	0	3
అద్వైతసంగ్రహము, తెలుగువచనము ...	0	2
అష్టోత్తరశతోపనిషత్తులు, దక్షిణాద్యము ...	8	0
ఆత్మబోధము, సటీక ...	0	6
ఆనందలహరి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము ...	0	6
ఆత్మపూజ " ...	0	2
ఆత్మవిద్యావిలాసము " ...	0	6
ఆత్మానాత్మవివేకము " ...	0	6
ఉత్తరగీత, సాంధ్ర టీకాతాత్పర్యము, చిన్నసైజు ...	0	12
ఉపదేశసాహస్రి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము ...	10	0
శతశ్లోకి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము ...	2	8
జీవన్ముక్తి, విద్యారణ్యవ్యాఖ్యానము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము ...	5	0
పంచదశీప్రకరణము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము ...	6	0
పంచీకరణము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము ...	0	3
టీకా తెలుగువచనము ...	0	3
బ్రహ్మసూత్రార్థదీపిక, తెలుగువచనము, శ్రీశంకరాచార్యుల వారిభాష్యము ఆధారముచేసికొని బ్రహ్మశ్రీ ... గారు వ్రాసినది. 2 సంపుటములు	12	0

		రూ.	అ.
ఉద్యోగపర్వము, మూలము, చిన్నసైజు	...	0	4
భగవద్గీతలు, మూలముమాత్రము, చిన్నసైజు	...	0	6
డిటో పారాయణము	...	0	8
డిటో ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము, పారాయణము	...	1	12
డిటో ఆదిశంకరాచార్యకృత భాష్యము	...	0	10
భగవద్గీతలు, శ్రీరామానుజాచార్యులవారి ఆంధ్రటీకాతాత్పర్య సహితము, [illegible]	...	4	8
భగవద్గీతలు, శంకరభాష్యము, (ఆంధ్రానువాదము) [illegible]	...	2	8
శ్రీభగవద్గీతాసారసంగ్రహము	...	0	2
మహావాక్యదర్పణము, శంకరాచార్యకృతము, ఆంధ్రటీకా తాత్పర్యసహితము	...	1	8
రామగీత, సటీక, చిన్నసైజు	...	0	8
శివగీతాభాష్యము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము. శ్రీ శంకరాచార్య		1	8
[illegible], శ్రీ శంకరాచార్యకృతము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము—ఇందు పంచకము, మనీషాపంచకము, యతిపంచకము, [illegible]	...	0	6
వ్యాసపంచకము, ఆంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	2
సామవేదసంగ్రహము, [illegible]	...	1	0
[illegible], [illegible], [illegible]	...	2	8
[illegible], ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	6
శివగీత, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము, చిన్నసైజు	...	1	0
సౌందర్యలహరి, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	8
మహాభారతము ,,	...	8	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సు,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.

వైదిక గ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అమావాస్యశ్రాద్ధము ...	0	2
ఆపస్తంబగృహ్యసూత్రములు ...	0	3
ఆంధ్రప్రాతస్సంధ్యావందనము ...	0	3
ఋగ్వేదదేవతార్చన, బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము ...	0	8
ఋగ్వేదపూర్వప్రయోగాదర్శము ...	2	8
ఋగ్వేదబ్రహ్మప్రశ్నకము, చిన్నసైజు ...	0	4
ఋగ్వేదసంధ్యావందనము, సటీక ...	0	3
తిథిమంత్రములు, (ఆరాధ్యులది) ...	0	2
మహానారాయణోపనిషత్తు, తైత్తిరీయము, సస్వరము ...	0	12
జీవశ్రాద్ధ, చిన్నసైజు ...	0	2
పంచసూక్తములు, సస్వరము ...	0	2
పంచోపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రసహితము ...	0	6
పిత్రుశ్రాద్ధము, చిన్నసైజు ...	0	2
బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము ...	0	3
మహాన్యాసము, సస్వరము, చిన్నసైజు ...	0	12
డిటో సస్వరము (పెద్దక్షరాలు) ...	0	6
తైత్తిరీయ అరణ్యకోపనిషత్తులు, పితృమేధము, మంత్రప్రశ్నములు సహా, సస్వరము ...	3	0
యాజుషపూర్వప్రయోగచంద్రిక, సస్వరము ...	2	8
యజుర్వేదసంధ్యావందనము, మానసము, సస్వరము ...	3	0
డిటో పురుషసూక్తము, శ్రీసూక్తము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యము	0	6
డిటో అర్ఘ్యమంత్రములు ...	0	8

	వెల రూ.	అ.
[illegible] ...	0	4
[illegible] ...	0	6
[illegible] ...	0	6
[illegible] ...	0	4
[illegible] ...	0	3
[illegible] ...	1	[illegible]
[illegible] ...	0	8
[illegible] ...	0	12

జ్యోతిష గ్రంథములు.

[illegible] సంవత్సరముల పంచాంగము (1837-1926)	10	0
[illegible] ...	0	4
[illegible] ...	0	12
[illegible] ...	2	0
[illegible] ...	1	0
[illegible] ...	0	4
[illegible] ...	0	3
[illegible] ...	0	6
[illegible] ...	0	6
[illegible] ...	0	12
[illegible] ...	2	0
[illegible] ...	0	6
[illegible] ...	0	8
[illegible] ...	0	12